

nous horitzons

N. 64

Juny 80

L'IMPERIALISME AVUI

TEORIES J. M. Vidal Villa
CONTEMPORÀNIES
DE L'IMPERIALISME

NOU ORDRE ECONÒMIC
INTERNACIONAL J. Clavera

ACCIÓ SINDICAL J. Aznar
CONTRA IMPERIALISME

PENETRACIÓ
CULTURAL M. Vázquez
IMPERIALISTA Montalbán

HOMENATGE
ALS MILITANTS
DEL PSUC G. López
CAIGUTS Raimundo
PER LA LLIBERTAT

La calle no calla

Per estar informat.
Per poder opinar.
Per saber què fa el president.
Per que diu el Reventós
Per saber què pensa el Guti...
Cada setmana : LA CALLE
Cada dijous al quiosc

LA CALLE
la primera a
l'esquerra

nous horitzons

Núm. 64-Juny 1980

Director periodista:

Andreu Claret

Director responsable:

Joaquim Sempere

Consell de redacció:

Lluís Argemí

Roser Argemí

Pau Bordonava

Jordi Borja

Francesc de Carreras

Andreu Claret

Leandre Colomer

Joan Gay

Joaquim Horta

Antoni Luchetti

Àngels Martínez

Ramon Plandiura

Oriol Ramis

Ignasi Riera

Antoni Segarra

Joaquim Sempere

Laura Tremosa

Francesc Vallverdú

Jordi Vives

Consell assessor:

Pere Ardiaca

Ricard Boix

Maria Dolors Calvet

Alfons Carles Comín

Xavier Folch

Josep Lluís López Bulla

Joan Ramos

Rafael Ribó

Enric Solé

Jordi Solé Tura

Secretària de redacció i producció:

Marina Curià

Portada i disseny:

Josep Lluís Gállego

Edita:

PSUC

Redacció i administració:

Vallespir, 171, baixos,

Barcelona-14

Tel. 321 21 54

Producció:

Fotografia Ind. Rodríguez

Gran Vial, 9

Montornès del Vallès

(Barcelona)

Preu de l'exemplar:

125 ptes.

Subscripció: Espanya:

5 números: 625 ptes.

10 números: 1.250 ptes.

Estranger:

5 números: 1.000 ptes.

10 números: 2.000 ptes.

Publicació mensual

Dipòsit Legal: 37.808

2 Els treballs i els dies

2 Sobre prosovietisme i altres temes

Serrallonga

De mes a mes

2 El Quebec i nosaltres

Francesc Vallverdú

L'IMPERIALISME AVUI

3 A manera d'introducció:

Notes sobre l'imperialisme

Joaquim Sempere

6 L'imperialisme ahir i avui

Lluís Argemí

13 Notes sobre teories contemporànies de l'imperialisme

Josep Maria Vidal Villa

17 El «Nou Ordre Econòmic Internacional»

Joan Clavera

19 La penetració econòmica internacional a Espanya

Ramon Solé i Vilanova

24 La indústria tèxtil i la divisió internacional del treball

Muriel Casals i Couturier

28 Petit vocabulari de l'imperialisme

L. A.

29 Les intervencions USA

C. A. I.

L'acció

31 El tema de les multinacionals:

Acció sindical contra imperialisme

Jaime Aznar

La cultura

36 L'enemic a casa:

La penetració cultural imperialista

M. Vázquez Montalbán

La història

38 Homenatge als militants del PSUC caiguts per la llibertat

Gregori López Raimundo

Lectures

42 Guia de lectures sobre l'imperialisme

L. A.

FE D'ERRATES

Al número 63 (maig 1980), tant a l'índex com a la pàg. 42, es va escapar una errata en el nom d'un dels autors de l'article «Lenin a casa. El Pensament de Lenin a Catalunya», que és Emili Gasch. Demanem excuses tant a l'autor com als lectors.

Els treballs i els dies

Serrallonga

Sobre el prosovietisme i altres temes

Les relacions entre el comunisme espanyol i la URSS no han estat mai gaire reeixides. Després d'una etapa d'elogis desmesurats i d'actitud reverencial i acrítica, hem passat a una etapa de crítiques també desmesurades. Molta gent no ho entén. «Només parlem dels països socialistes per criticar!», diuen. I és veritat. De sobte sembla com si a la premsa comunista d'aquest país li fes vergonya reconèixer que el sistema preescolar soviètic és dels millors del món, que la URSS té un dels índexs de lectura més elevats, que el nombre de metges per mil habitants supera les recomanacions de la OMS, etc. etc. Com si parlar-ne fes dubtar de la sinceritat amb què es critiquen les violacions a les llibertats polítiques...

El distanciament era necessari respecte a la URSS i als altres països socialistes, tant per deixar ben clar que aspirem a un tipus de societat diferent com per higiene mental. La passió gairebé religiosa amb què alguns han viscut la seva fe comunista no s'adiu amb el caràcter d'aquest moviment. Calia secularitzar la fe comunista i començar a viure en una fe racional.

Però no s'ha fet gaire finament. La superficialitat del procediment

porta a la «lleï del pèndul», i ara molts militants s'inclinen per l'extrem contrari. Surten tota mena de desconfiances. Liquidant les bones relacions amb el PCUS, ¿no es voldran liquidar també altres coses? Abandonant el «marxisme-leninisme», ¿no es volen abandonar coses de principi intangibles? Ja la tenim feta: ha nascut el corc de la desconfiança i serà difícil superar-la.

A més a més, quan les coses es plantegen així i es barregen emocions i desconfiances amb els raonaments polítics, la confusió pot arribar a ser descomunal.

Però el retorn declarat a un prosovietisme sense paliatius no obeeix només a la «lleï del pèndul». Crec que té a veure també amb l'estat d'incertesa i desprotecció en què es troba avui molta gent, i sobretot els sectors de treballadors més oprimits, amenaçats i castigats per la crisi. Hi ha gent que no es resigna a «rebre» sense compensacions, i busca les compensacions encara que siguin simbòliques. Creure en quelcom de tan sòlid com la URSS és una compensació simbòlica, dóna seguretat i protecció. És un punt de referència ben afermat sobre la terra. Dóna moral. Dóna identitat.

D'alguna manera això és un fracàs

de les direccions del PSUC i el PCE. Un partit comunista no viu ni lluita sense moral, sense identitat, sense vigor. I més en moments de dificultats i resistència, en què cal una política cautelosa, prudent, moderada, en la qual difícilment es reconeixen els militants.

Els prosoviètics recalitrants van a la recerca de la identitat perduda. Mal negoci. Perquè la solució no és recórrer als mites del passat. En el fons tots sabem que és un engany, una fórmula per sortir del pas. Per sortir del desànim.

Naturalment, cal exigir als dirigents comunistes més seriositat, menys superficialitat, quan parlen dels països socialistes; més respecte per als altres; més modestia. De vegades quan hom critica la URSS sembla que digui —segons el fiscal Jesús Chamorro—: «Nosotros, como Alfonso el Sabio, lo habríamos hecho mejor». Hi ha molta arrogància.

Però la moral i la identitat no la recuperarem amb falsos idols, sinó restablint-les sobre bases reals, no enganyoses, ni fictícies, ni falses. La base real és el treball eficaç, l'activitat pròpia, la confiança en les pròpies forces. Tota la resta és foc d'encenalls, que pot fer flamarades vistoses, però s'acaba de seguida.

de m e s a m e s

El Quebec i nosaltres

Francesc Vallverdú

Els resultats del recent referèndum celebrat al Quebec són d'aquells que inviten a una serena reflexió. El marge de la victòria dels federalistes (59,5%), partidaris de continuar l'actual unió amb el Canadà, enfront dels independentistes (40,5%), partidaris d'una «sobirania associada», indica que hi ha una profunda divisió entre els quebequesos. Però el mateix primer ministre del govern federal, Pierre Trudeau, ha reconegut que «tots hem resultat perdedors amb aquesta experiència traumatitzant» i ha proposat de revisar la fórmula federal vigent.

La veritat és que la història recent del Quebec té uns aspectes ben alligonadors per a nosaltres. A finals de la dècada dels 60, el nacionalisme quebequès, irritat per les incomprendensions del govern federal canadenc, entrà en una etapa de crispació que va originar l'aparició d'un brot terrorista (Front de Libération du Québec), amb bombes i morts en el seu haver. Tanmateix, tot s'ha de dir, el govern central no es va tancar de banda només amb mesures repressives i va acceptar la via política del desenvolupament autònom (que en prenguin npta els senyors d'UCD). I gràcies al joc democràtic

l'any 1976 René Levesque i el seu partit independentista, el Parti Québécois, guanyaren les eleccions al parlament provincial. (Diferentment dels USA, on els estats federats reben aquest nom, al Canadà se'n diuen «províncies» —que tan malament sona a les nostres orelles!)

A part preparar el país per a la «sobirania associada», el nou govern quebequès es proposà immediatament que el parlament autònom aprovés la Carta de la Llengua Francesa (1977) per a substituir la Llei sobre la Llengua Oficial, aprovada tot just tres anys enrera (1974). Perquè el lector es faci ben bé càrrec de l'abast d'aquesta reforma, només cal dir que la Llei de 1974 havia establert l'ús oficial exclusiu del francès, amb el reconeixement, això sí, d'alguns drets lingüístics a la minoria anglòfona i als petits grups amerindis (en total un 20% de la població). El cas és, però, que les garanties que la Llei de 1974 reconeixia als anglòfons eren aprofitades abusivament per alguns sectors fins al punt que, per exemple, les grans empreses canadenses o multinacionals instal·lades al Quebec es negaven a utilitzar el francès als alts nivells de direcció i posaven entrebancs a la promoció social dels quebequesos que «s'entestaven» en la llengua

pròpia o que no dominaven l'anglès. Per això la Carta de 1977 dedica molta atenció a evitar que es «coli» cap a la resistència a la francització en qualsevol àmbit de l'ús públic de la llengua oficial, la qual cosa li dóna un caràcter «ordenancista» que a primera vista sembla excessiu. (Entre parèntesis: la Carta de 1977 no fa gairebé referència als mitjans comunicacionals —ràdio, tv, premsa, cinema—, perquè l'ús del francès és ja complet en aquest camp!)

En la meua opinió, a Catalunya ens trobem a nivell sociocultural en una situació potser comparable a la que els anys 60 hi havia al Quebec. Aleshores la preocupació per a la supervivència del francès no era prou generalitzada, però el problema va prendre ben aviat unes dimensions de masses, i el procés de normalització ha estat imparable. Si, com és previsible —i desitjable per a la reconstrucció nacional—, a Catalunya el moviment per la plena normalització del català pren un caràcter de masses, ¿tindrem la sort, com els quebequesos, de trobar en l'administració central la comprensió política necessària per a satisfer les nostres aspiracions? Heus aquí un dels greus interrogants que planen sobre el futur de la democràcia i de l'Estat de les autonomies. ●

A MANERA D'INTRODUCCIÓ

NOTES SOBRE L'IMPE- RIALISME

Joaquim Sempere

Més de 60 anys després de ser escrit el famós opuscle de Lenin sobre l'imperialisme, vivim una època marcada per l'accentuació extrema de tots els trets descrits i analitzats pel revolucionari rus. La concentració monopolista del capital (juntament amb la fusió del capital industrial i el bancari) ha crescut enormement, superant les fronteres dels estats amb les multinacionals. L'exportació de capitals i de mercaderies s'ha multiplicat fins a integrar la quasi totalitat de les societats humanes en un únic mercat mundial.

El món ha sofert, naturalment, canvis, i canvis importants, com el sorgiment dels estats socialistes, que representa una transformació en un sentit contradictori, de ruptura amb l'evolució natural del sistema imperialista. Representa, efectivament, l'aparició d'un espai alliberat del mercat mundial capitalista i amb una dinàmica econòmico-social diversa.

En conjunt l'evolució posterior a Lenin confirma l'encert d'haver triat la paraula «imperialisme» per caracteritzar la fase actual del sistema capitalista, en la mesura que aquesta paraula subratlla l'expansionisme del sistema, la mundialització de les relacions econòmiques i l'establiment d'una dependència asimètrica entre uns i altres estats.

Interdependència mundial, producció massiva, consumisme

A principis de segle, quan Hobson, Hilferding i Lenin examinaven el fenomen imperialista, aquest estava tot just als seus inicis. Però ja aleshores irrompia brutalment en la quotidianitat dels pobles d'Europa: la guerra imperialista de 1914-1918 en fou una comprovació dolorosa. Avui la presència quotidiana de l'imperialisme continua tenint la cara tènica de la guerra: cursa armamentista, amenaces de guerra mundial i guerres reals localitzades. Però també és una presència més normal i inserida en els costums més quotidians. Les modes en el vestir i els gustos musicals esdevenen cosmopolites en l'espai de mesos. Vestim **blue jeans** i escoltem **rock** fabricats o patentats a la metròpoli imperial ianqui. Utilitzem transistors japonesos fets amb peces fabricades a Hong Kong. Ens entretenim amb films televisius produïts als Estats Units o a la Gran Bretanya, etc. Els exemples són inexhauribles. El món d'avui és més petit i interdependent.

La concentració monopolista i l'expansió mercantil mundial han fet possible una **producció en massa** d'unes proporcions mai no imaginades. La concentració de capital ha permès incrementar les unitats productives i l'eficàcia comercial; la tecnologia ha elevat la productivitat del treball. Les masses populars —als països metropolitans— han participat en l'increment general de la riquesa; ha

pujat el seu poder adquisitiu, eixamplant així el mercat a l'interior mateix dels països capitalistes avançats. Tot això ha donat origen al fenomen confusament designat com a «consumisme»: la capacitat adquisitiva més gran de les masses s'ha vist incrementada pel **crèdit al consum**, forma nova de valorització del capital, i les grans companyies han fet meravelles en l'art de **manipular les necessitats** de les persones, instigant-les a adquirir més i més articles de consum. La utilització dels mitjans moderns de comunicació —ràpids i de fort impacte—, d'acord amb els coneixements de la psicologia, ha permès al gran capital envair el santuari de la intimitat i emmotllar l'ànima humana a les necessitats de l'acumulació capitalista fins a uns extrems sense precedents. Per vies diverses i complexes s'ha anat imposat més i més la filosofia de l'individualisme adquisitiu i possessiu.

La dependència

En les relacions internacionals, la tònica general dels darrers 60 anys ha estat el **desenvolupament de la dependència**. El capitalisme, contràriament al que va augurar Lenin en el seu opuscle («Allà on creix més de pressa el capitalisme és a les colònies i als països d'ultramar»), ha crescut més de pressa a les metròpolis, mostrant que —d'acord amb el lema evangèlic de «com més tinguis, més et serà donat»— és inseparable del creixement desigual (també en sentit territorial i no sols sectorial). Malgrat tots els programes de «lluita contra la pobresa» i altres hipocresies filantròpiques, l'abisme entre països desenvolupats i països dependents no ha parat de créixer. El president del Banc Mundial, McNamara, n'és un bon testimoni. El 1977, en un informe a la junta directiva del Banc, deia: «El desenvolupament, malgrat tots els esforços dels darrers 25 anys, no ha aconseguit superar l'abisme en la renda per càpita entre els països desenvolupats i els països en vies de desenvolupament». Si els països desenvolupats mantinguessin el seu ritme de creixement històric i els països dependents **dupliquessin** la seva taxa de creixement per càpita, per salvar les diferències entre uns i altres caldria... **prop d'un segle!** I la realitat, ¿quina és? Que la taxa de creixement (dels països dependents no productors de petroli) no sols no augmenta, sinó que des del 1973-1975 s'ha reduït... **a la meitat!**

El panorama és, doncs, d'un augment de la desigualtat entre països. Però al mateix temps, les relacions capitalistes, a mesura que penetren en aquests països, ho fan sota la forma asimètrica d'una dependència creixent respecte als països industrialitzats i d'un creixement econòmic distorsionat. Hi ha un desenvolupament de la dependència o, com ha dit Gunder Franck, un «desenrotllament del subdesenrotllament». Amb l'evolució actual el món no millora, empitjora.

Les distorsions del creixement dependent

Els països subdesenvolupats es troben sotmesos a un esquema de creixement industrial i econòmic distorsionat, que no apunta a satisfer les necessitats de les masses populars ni a un desenvolupament equilibrat (com a mínim, parcialment i relativament equilibrat, com ha passat històricament en els països europeus occidentals). Les potències colonials primer, neocolonials després, n'han fet països productors de matèries primeres i productes agrícoles destinats a l'exportació. La indústria de transformació, que s'hi ha instal·lat després, ha crescut gairebé sempre gràcies al capital estranger i subordinada als seus interessos. Aquests països no han tingut una classe burgesa nacional capaç de dur endavant una dinàmica independent: això només ha estat possible allà on han triomfat revolucions socialistes.

Els imperatius de la competència comercial han accentuat la importància de la tecnologia, la qual ha esdevingut una nova arma de subordinació d'uns països per altres. El fet de disposar de la tradició, les infraestructures i els recursos materials i humans —reforçat pel drenatge de «cervells» procedents dels propis països expoliats— permet accentuar la dependència.

La dependència financera augmenta també. Segons va dir Fidel Castro davant l'ONU a començaments del 1980, es calcula que el deute dels països subdesenvolupats puja a 335 mil milions de dòlars, i que el pagament dels interessos d'aquest deute puja a uns 40 mil milions anuals, els quals representen més del 20% del valor de les exportacions d'aquests països.

L'intercanvi desigual reproduceix, incrementa i consolida la desigualtat estructural entre els dos mons.

¿Exportadors o importadors de productes agraris?

Un efecte distorsionador gravíssim és el que pateix l'agricultura; assistim avui a un fenomen inaudit: els països del «Tercer Món», exportadors tradicionals de productes agrícoles, depenen per a la seva alimentació cada vegada més dels països rics. Veiem què passa amb el comerç internacional de cereals. Si agrupem Àsia, Àfrica i Amèrica llatina sota el rètol de «Tercer Món» i el comparem amb l'Amèrica del Nord, obtindrem el quadre següent:

Abans de la segona guerra mundial, el Tercer Món era excedentari de cereals (exportació neta: 12 milions de tones). Després ha passat a ser deficitari a un ritme creixent i alarmant:

	1950	1960	1970	1976
Importació neta (milions de Tm):	5	19	38	60

Mentrestant, l'Amèrica del Nord no ha parat d'augmentar les seves exportacions a la resta del món:

	1950	1960	1970	1976
Exportació neta (milions de Tm):	23	39	56	94

És interessant veure com funcionen les institucions de crèdit internacional del món capitalista i el famós «ajut als països pobres». Els efectes d'aquest mecanisme sobre l'agricultura són devastadors. Examinem com funciona.

El crèdit va a parar als agricultors solvents, que no són mai els més necessitats. Els agricultors són estimulats a fer conreus comercialitzables i a incrementar la productivitat del capital: introdueixen maquinària, fertilitzants, pesticides, etc. (que compren als països industrialitzats, eixamplant el mercat de la indústria metropolitana i caint sota una dependència major); redueixen la mà d'obra, que va cap a les ciutats; renuncien als conreus tradicionals de subsistència substituint-los per conreus d'exportació, com cafè, cacau, cotó, etc.

El resultat global és, doncs, endeutament més gran, dependència pel que fa a mitjans de producció «moderns» (que cal comprar a les metròpolis), dependència creixent dels mercats exteriors (que poden tenir grans oscil·lacions incontrolables, sobretot en els casos de monocultiu), dependència creixent de les importacions de cereals per alimentar una població que ja no disposa dels conreus tradicionals de subsistència. Vet aquí com el mercat mundial capitalista va creant una situació cada cop més intrincada i irreversible de subordinació, dependència i distorsió econòmica en els països subdesenvolupats.

L'exportació d'un model de vida

Les ciutats del tercer món es van convertint en formiguers immensos. El 1975 Mèxic tenia 11 milions d'habitants (2,8 el 1950), Sao Paulo 10 milions (2,4 el 1950), Rio-de-Janeiro 8,3 milions (2,8 el 1950), Lima 4 milions (0,6 el 1950), Bogotá 3,4 milions (0,6 el 1950), El Caire 9 milions (1 milió el 1930), Teheran 4,5 milions (0,5 el 1950), Bangkok 4,7 milions (0,6 el 1942). Cadascú pot imaginar què representa la vida de les masses miserables en aquests monstres urbans, on prolifera la fam, la malaltia, la manca d'higiene, l'atur, la delinqüència. I al damunt arriba tota la propaganda multiforme que magnifica el model de vida de les metròpolis opulentes.

Joves treballadors parats, habitants de les fa-

velas o bohíos, llençats a la delinqüència per poder gastar diners a la «màquina dels milions» o per anar vestits a la ianqui; desarrrelats de les seves tradicions pròpies, de la seva cultura; llençats al consumisme sense tenir satisfetes les seves necessitats elementals d'alimentació, higiene, sanitat i instrucció. Aquest és el darrer crim d'aquest sistema social aberrant, crim de conseqüències a llarg terme, perquè perverteix la mentalitat mateixa de les víctimes i les fa més difícilment recuperables per a qualsevol intent alliberador. Les revolucions victorioses saben el que costa redreçar les mentalitats, com costa també reequilibrar les estructures econòmiques distorsionades per la dependència neocolonial.

Les pàgines que segueixen són aportacions a copsar el caràcter de l'imperialisme avui, i en particular al nostre país, que té una posició intermèdia en la cadena imperialista. En realitat, l'imperialisme és quelcom de tan omnipresent avui que és gairebé impossible tocar qualsevol tema de crítica social que no tingui una relació o altra amb ell.

Un tema important que, entre molts altres, per tocar: la relació entre els països socialistes i l'imperialisme. Avui es diu que aquests països, després de desprendre's del mercat capitalista mundial, tornen lentament a reintegrar-s'hi, fins a configurar, com diu Gunder Frank, un «sistema mundial» únic. La qüestió és important, i caldria lligar-la amb la reflexió sobre fins a quin punt els estats socialistes s'han alliberat de la dinàmica del creixement econòmic capitalista o fins a quin punt en depenen. De la resposta a això dependrà en gran mesura el paper del futur dels països socialistes en la política mundial.

D'altra banda, ¿són «imperialistes» alguns països socialistes? En tot cas, el seu «expansionisme» obeeix a lleis completament diferents de les de l'expansionisme capitalista i no genera el tipus de dependència estructural que aquest genera i amplifica en altres països.

Finalment, voldria apuntar un altre tema que caldrà també abordar en una altra ocasió: el lligam entre la sensació d'impotència de molts enemics del sistema i l'acumulació de poder per part d'aquest. De vegades, la interdependència estreta entre uns països i altres, les amenaces de guerra general, la capacitat de l'imperi d'estendre els seus tentacles fins al darrer racó, poden fer desesperar. Aquesta sensació d'opacitat i impenetrabilitat que dona el sistema, ¿no és una de les causes de l'escepticisme i el cinisme que guanya tanta gent?

En tot cas, comprendre l'enemic és començar a derrotar-lo. ●

L'IMPERIALISME AHIR I AVUI

Quan Lenin va escriure la seva contribució a la teoria de l'imperialisme, ho va fer amb dues limitacions força importants: en primer lloc, i tal com ell mateix va fer veure més tard, el fullet sobre l'imperialisme anava destinat a passar la censura tsarista; en segon lloc, com es deixa veure en el mateix fullet, la seva intenció era eminentment polèmica, de discussió principalment amb Kautsky, líder de la Segona Internacional, que, en escriure sobre el mateix fenomen, donava interpretacions que portaven a una pràctica política incorrecta i que són a la base de l'ambigüitat i de la fallida posterior de la Segona Internacional entorn de la guerra mundial. Malgrat aquests dos aspectes, que limiten la voluntat d'anàlisi econòmica i política, «L'imperialisme» és encara avui un material necessari per a entendre aquest fenomen, però no pas per a aplicar de forma dogmàtica el que Lenin va treure com a conclusió, sinó per a servir de guia per a l'anàlisi de les noves dades que llavors no es podien preveure: des d'aleshores, han passat més de cinquanta anys, i els fets històrics han canviat molts dels aspectes que Lenin observava.

Així i tot, és també interessant veure fins a quin punt l'anàlisi de Lenin ens serveix avui. Per a Lenin, l'imperialisme es caracteritzava per cinc fets, que també eren cinc passos històrics previs a la situació que el món vivia just abans de la primera guerra mundial:

a) **Concentració de la producció i dominació de l'economia per part dels monopolis.**

b) **Importància creixent dels Bancs**, que passen a fusionar-se amb aquests monopolis industrials i els dominen (capital financer).

c) **Imperialisme com a tendència a l'exportació de capitals**, o sigui, imperialisme d'inversió.

d) **Repartiment del mercat mundial entre les associacions de capitalistes**, amb acords específics o tàctics; un repartiment no únic ni pacífic, perquè les guerres comercials són el camí per arribar-hi, i aquestes guerres poden esclatar en qualsevol moment a partir d'una nova correlació econòmica de forces.

e) **Repartiment del món entre les grans potències capitalistes**; de nou, un repartiment no únic ni pacífic, ja que dona lloc a les guerres imperialistes precisament per obtenir una millor situa-

ció per part de les potències que es creuen relegades.

A més d'aquests cinc punts, en l'esperit i la lletra de Lenin hi ha altres aspectes que cal tenir en compte:

1) En primer lloc, com a tema comú en tots els marxistes, hi ha la creença que amb l'exportació de capitals les colònies aniran avançant en el camí del desenvolupament capitalista.

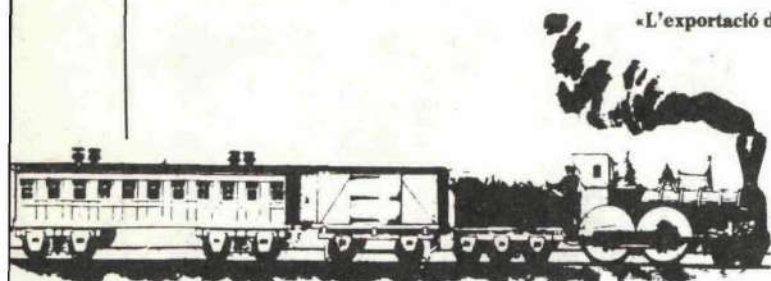
2) Lenin dona també algunes indicacions curioses sobre la forma com cada capitalisme nacional fa l'exportació de capitals: el capitalisme francès és usurer (dóna crèdits a les institucions públiques d'altres països); l'anglès es dedica a inversions en infraestructura (ferrocarril, ports, etc.) i l'alemany és industrial, encara que de forma més equilibrada.

Malgrat la importància que tenia aquesta anàlisi en l'Europa del seu temps, no era una anàlisi que sorgia del no-res. Lenin agafa diversos elements d'autors anteriors, i el seu fullet era l'encreuament d'una sèrie de debats que els marxistes del seu temps mantenien.

Com a contribucions prèvies a la de Lenin, en el tema de l'imperialisme, cal esmentar tres fonts essencials: **L'imperialisme**, obra del liberal-fabià anglès Hobson, **El capital financer** de Hilferding i **L'economia mundial i l'imperialisme** de Bukharin. Del primer Lenin agafa la idea que l'imperialisme era principalment imperialisme d'inversió, i que sorgia del parasitisme dels grups d'interessos econòmics lligats a l'activitat imperial (Lenin va invertir la relació); de Hilferding en va alabar l'anàlisi de la interpretació del capital financer i el capital industrial, i de Bukharin, la idea del paral·lelisme de la competència entre monopolis al nivell nacional i la competència al nivell internacional de nacions «monopolistes».

Al mateix temps, l'aportació de Lenin s'inseria en els debats existents sobre tres temes: el problema de les nacionalitats (que Bauer desenvolupa paral·lelament a l'anàlisi de Hilferding); les discussions sobre el paper de l'agricultura en el desenvolupament capitalista (iniciat per Kautsky) i les controvèrsies sobre el procés d'acumulació capitalista i la crisi del sistema, en què una de les aportacions primordials fou la de R. Luxemburg.

«L'exportació de capitals als països del Tercer Món anava destinada a crear-hi una certa infraestructura: ferrocarril...»

En aquest darrer camp s'ha d'afegir que Lenin no compartia l'optimisme d'alguns, per a qui el capitalisme cauria tot seguit a la conflagració, o el pessimisme d'altres, per als quals les possibilitats d'acumulació eren il·limitades.

Tenint en compte aquests orígens i l'entorn històric en què Lenin desenvolupa la seva anàlisi, cal veure ara les possibles limitacions, però a dos nivells. En primer lloc, aquelles limitacions lligades a una interpretació incorrecta de les dades emprades per Lenin, i per Hobson abans. I després, les limitacions que sorgeixen en interpretar fenòmens actuals amb els resultats de Lenin i no amb l'esquema de treball que ell emprava.

En el primer aspecte, la dificultat essencial apareix en assentar que l'imperialisme és igual a explotació de capitals, i que aquests capitals van a parar a les colònies o neocolònies. Aquest fet era un fet central en l'anàlisi de Hobson, i ho fou també en el de Lenin, fins al punt de diferenciar l'imperialisme que s'exercia entre el 1870 i el 1914 com a imperialisme d'inversió. Tot i això, les dades que Lenin presenta són massa limitades per a arribar a aquesta conclusió: el total de capitals invertits per les tres potències majors a diferents parts del món eren (en milers de milions de marcs), el 1910:

	Anglaterra	França	Alemanya
Europa	4	23	18
Amèrica	37	4	10
Àsia, Àfrica, Austràlia	29	8	7

Però aquí s'oblida que la majoria dels capitals exportats per Anglaterra a Àsia, ho eren a l'Índia, que absorbia quasi la meitat de les exportacions corresponents en el quadre Àsia, Àfrica, Austràlia. Si exceptuem aquest cas, les inversions dels països capitalistes desenvolupats en els països del Tercer Món eren una part molt petita, i el volum essencial de l'exportació de capitals era exportació interimperialista. Bé que això donava encara més raó a d'altres argumentacions o afirmacions de Lenin (la creixent oposició interimperialista, el fet que engendrava desigualtats, etc.), difícilment es podia mantenir, ja aleshores, que la característica de l'imperialisme com a relació entre els països capitalistes desenvolupats i els països colonials i neocolonials era d'exportar capitals dels primers als segons.

Relacionat amb aquest aspecte, hi ha el de la rendibilitat d'aquestes inversions o del fenomen

imperialista en si. Hobson basava la seva argumentació en el fet que l'imperialisme no era rendible excepte per als grups paràsits (política, aristocràcia obrera, etc.); Lenin no partia d'aquest esquema, perquè l'imperialisme era analitzat com qualsevol altre element en el procés d'acumulació, i per tant podia ésser no rendible, malgrat que les lleis objectives del desenvolupament del capital hi portessin. Però Hobson, que com a dig-ne antecessor de Keynes volia evitar la crisi que Lenin preveia en el camí imperialista, de la mateixa manera com Keynes volia evitar la crisi sorgida del procés d'acumulació, no preveia que l'imperialisme que analitzava era tot just el primer pas d'un fenomen de molt més abast, i que ha demostrat una vitalitat superior a la que molts pensaven en aquells moments. Tampoc Lenin no es podia imaginar el tipus d'imperialisme que sorgiria de dues guerres mundials i d'una crisi econòmica de profunditat inesperada. L'imperialisme de la segona meitat del segle XX mereix, així, una anàlisi específica, que ens permetrà de veure què és el que es manté de la vella teoria de l'imperialisme i què no es manté.

L'exportació de capitals als països del Tercer Món que Lenin va descriure anava destinada principalment a crear-hi una certa infraestructura: ferrocarril, ports, explotació de matèries primeres, etc. En definitiva, aquestes inversions tenen tres fins clars:

a) La recerca de mercats on vendre els excessos de producció.

b) La recerca de fonts de matèries primeres i l'abaratiment d'aquestes per a disminuir els costos de les indústries de la metròpolis.

c) La recerca d'oportunitats d'inversió, que es concretava en aquelles inversions que permetien d'assolir els dos fins anteriors.

Si bé les colònies no foren receptores de grans quantitats de capital, aquest capital, en canvi, era invertit de forma estratègica, en sectors d'importància crucial per a mantenir el ritme d'acumulació a les indústries del centre o metròpolis. Per la mateixa raó, potser les inversions no eren tan rendibles com semblava. Però ho eren si s'analitza el conjunt metròpolis-colònies, en què cada un dels dos «socis» s'especialitza en una de les parts del procés de producció, bé que tan sols una en rep els beneficis. Anglaterra feia una petita inversió en una indústria extractiva i en un ferrocarril (amb això es desfeia d'un excedent d'inversió), produïa la matèria primera a baix cost a la colònia, i això permetia que les indústries angleses fessin uns superguanyos, ja que es disminuïen els costos (hem de tenir en compte que l'inici de l'era de l'imperialisme va coincidir amb una gran crisi capitalista, la característica més evident de la qual fou la disminució dels preus de transport).

«L'imperialisme avui és la forma com s'estableix un sistema mundial amb divisió internacional del treball.»

Aquest primer esquema, que existia en aquell temps i que permetia una interpretació massa lleugera com la de Hobson i Lenin, s'ha anat desenvolupant a molts nivells, però principalment en un. Ara no es tracta de crear una polaritat metròpolis-béns industrials, neocolònies o països dependents-matèries primeres, sinó d'anar avançant en la via d'una divisió internacional del treball en què cada país o zona s'especialitza en la producció d'un sol tipus de béns o, àdhuc, d'aquells processos parcials que el sistema imperialista li atribueixi. D'aquesta forma es complica el senzill esquema de Lenin, i es va veient més clar que les inversions no són allò que importa, sinó el que se'n pot treure, sempre que s'analitzi el sistema com un tot, el capitalisme com un sistema mundial.

L'imperialisme avui és, així, la forma com s'estableix un sistema mundial amb divisió internacional del treball. Però la divisió internacional del treball comença ara a aplicar-se com a parcel·lació del mateix treball; per això cal fer un paral·lel amb la divisió social del treball.

Als inicis del sistema manufacturer, la divisió del treball fou acceptada quasi com un dogma de fe, partint de la idea que, a més de ser normal que una persona fos advocat i l'altra fos sabater, això tenia avantatges econòmics i que per això s'havia acceptat. Aquesta acceptació va permetre que el pas ulterior, el de la parcel·lació, fos també acceptat com a dogma, mentre que la diferència entre les dues variants és qualitativa. Deixant de banda l'anàlisi històrica, pot semblar de sentit comú que un sigui advocat i l'altre sabater, però la lògica que hi hagi un treballador que posi un cargol i el següent l'altre és una lògica capitalista ja no tan general. Al nivell internacional, la lògica ja no era tan clara ni al primer nivell, i, malgrat tot, la divisió internacional del treball s'anava implantant: països capitalistes desenvolupats-finances, tecnologia-béns d'equip, països mediterranis-indústries de transformació (electrònica, química, etc.)—països «en vies de desenvolupament» (Índia)—béns de consum més bàsics (teixits), països més subdesenvolupats-matèries primeres i béns agrícoles de luxe (ja que, malgrat aquesta divisió, els béns agrícoles bàsics són produïts excedentàriament pels països desenvolupats i exportats a la resta). Però, actualment, la lògica va més enllà: els processos de qualsevol indústria que necessiten una certa composició capital-treball es fan en uns països, i les altres parts del procés en uns altres. Empreses electròniques alemanyes fabriquen els components a Alemanya; els components són enviats a Portugal, on es fa el muntatge, o aquella part del procés de producció en què el component treball no especialitzat és important, i són retornats a Alemanya, on s'acaba el procés. Alguns components de la Seat eren fabricats a Ità-

lia, portats a Barcelona, on eren muntats, etc. En definitiva, cada país, segons el nivell d'acumulació i les condicions polítiques, s'anirà especialitzant en un determinat tipus de treball i en la resta de productes dependrà dels altres països. Però, en teoria, igual com passa amb la parcel·lació del treball, hi ha uns països que tenen el coneixement i el control del procés total: els països del centre, els països capitalistes desenvolupats, són aquells que controlen els dos extrems del procés i «supervisen» tota la resta, igual com el capitalista és el qui controla tot el procés a la fàbrica. I aquest tipus de sistema és el que caracteritza l'imperialisme en la seva fase actual, en què hi ha uns països «capitalistes» i la resta són «països proletaris», amb divisió del treball entre ells, encara que no totalment desenvolupada.

Si aquest és el principal aspecte que caracteritza el «nou» imperialisme, els instruments que s'han anat desenvolupant, i que caldria integrar en les cinc característiques històriques de Lenin, són els següents:

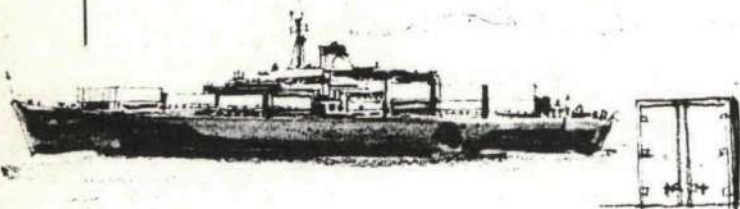
a) Imperialisme exercit mitjançant el comerç, entre països «iguals» en aparença, especialitzats en diferents productes.

b) Imperialisme com a producte de les relacions entre les institucions públiques dels diferents països, generalment exercides mitjançant les organitzacions econòmiques internacionals (Fons Monetari Internacional, Banc Mundial, OCDE, Agència Internacional per al Desenvolupament, etc.), tot i que aquestes relacions siguin qualificades de «ajuda».

c) Imperialisme exercit per les empreses privades, que de monopolis s'han convertit en multinacionals.

Aquests tres instruments reproduïen i accentuen les diferències existents a partir de la divisió internacional del treball i es dirigeixen a l'explotació d'un país per un altre, o, dit d'una altra manera, a la transferència de l'excedent econòmic produït per un país cap al país explotador. Així, per exemple, la burgesia d'un país dependent explota la classe treballadora i els camperols del seu propi país, però per les relacions establertes entre aquest país i el país del centre (EUA, el Japó, l'Europa Occidental) una part de la plus-valor extreta, que serviria per a reinvertir i acumular en el país dependent, és transferida a la bur-

«Els països industrials treuen uns superbeneficis explotant els països agrícoles, ja que absorbeixen una part de la plus-vàlua excedent, limitant les possibilitats de desenvolupament del país explotat: és l'intercanvi desigual.»

gesia americana o europea, que és la que l'acumula. La burgesia del país dependent fa, així, d'agent comercial, de burgesia «compradora», lligada als interessos d'un altre país. A vegades —cosa que és més greu— aquesta transferència permet que el país explotador doni uns salaris més alts als treballadors propis, amb què aquests estan interessats en el manteniment de la relació imperialista, i això dona lloc a les discussions sobre el caràcter revolucionari d'algunes capes treballadores en les metròpolis o països capitalistes avançats: és l'aristocràcia obrera que va descobrir Lenin, observant certes capes treballadores angleses interessades en l'imperialisme.

Vegem, però, els diferents instruments amb més deteniment:

a) Imperialisme del comerç.

Dins d'un país, les relacions entre sectors que tenen un índex baix de capitalització (agricultura) i els que tenen un índex alt (indústria) presenten sempre una certa desigualtat. Que la taxa de guany tendeixi a ser igual a ambdós fa que la indústria s'apropriï part de l'excedent creat en l'agricultura, amb preus relativament més alts en la indústria en relació amb el treball que exigeixen tots dos sectors. Aquesta relació, que juntament amb l'existència de la propietat privada de la terra donava lloc a l'existència d'una retribució específica de la propietat de la terra i al retardament de l'agricultura en els països industrials, és el que anomenem **comerç desigual**. Ara bé, aquest tipus de desigualtat, que es presenta exactament igual en les relacions entre un país agrícola i un país industrial, no és gens anormal dins de l'esquema capitalista, i en cas que no hi haguessin barreres a la inversió en l'agricultura (propietat privada de la terra) la tendència a la igualació de la taxa de guanys faria que de mica en mica la diferència anés disminuint.

Però si el capital o el treball no tenen mobilitat perfecta entre sectors o entre països, el país industrial o la indústria treuen uns superbeneficis explotant el país agrícola o l'agricultura, ja que absorbeixen una part de la plus-vàlua excedent; això limita molt severament les possibilitats de desenvolupament del sector o país explotat. Aquest fenomen, que és l'**intercanvi desigual**, i que ha estat tema de debat en els darrers anys, torna a posar sobre la taula el fet que el comerç, forma típica de les relacions desiguals entre naci-

ons abans del 1870, és també un mitjà molt important en l'imperialisme actual. A més a més, des de l'acabament de la segona guerra mundial els preus dels productes manufacturats, produïts a països amb un índex alt d'inflació, ha crescut molt més que el preu dels productes primaris, produïts a països on l'índex d'inflació ha estat inferior: els termes d'intercanvi han empitjorat per als països dependents. De la mateixa forma que els treballadors veuen com el preu del que venen no creix tant com el preu del que han de comprar, les nacions «proletàries» veuen com el preu del que venen ha disminuït si el mesuren en béns manufacturats que han de comprar. Els tractats que es podien comprar amb una tona de petroli l'any 72 eren molts menys dels que es podien comprar amb una tona l'any 1960, i per això els països de l'OPEP decidiren recuperar el seu «poder adquisitiu».

Una darrera complicació pot sorgir del manteniment d'un comerç equilibrat, ja que els béns que exporten els països dependents disminueixen en la seva demanda quan hi ha un creixement mundial. Amb això —si han de tenir uns ingressos, que creixen poc, per a pagar unes despeses, que creixen molt—, l'única solució és no créixer (per a no augmentar tan ràpidament les despeses) o endeutar-se amb les organitzacions internacionals, que entre així en joc. És el fenomen del **creixement divergent**.

b) Imperialisme de les organitzacions internacionals (o l'ajuda com a imperialisme).

Quan un país compra més del que ven, necessita obtenir crèdits per fer cara a les seves necessitats. I les organitzacions econòmiques internacionals en donen. El **Fons Monetari Internacional** proporciona crèdits, però sempre amb certes condicions: si el desajust ha vingut per efectes d'una inflació, cal devaluar la moneda, i si hi ha un volum d'importacions massa gros, de forma que ni així millora la situació, el **Banc Mundial** proporcionarà els crèdits necessaris per a arribar a «desenvolupar-se». Fins aquí tot sembla clar, però les condicions, a la llarga, apareixen com el mitjà d'opressió: un marc millor que permeti la millor penetració del capital estranger, la col·locació dels productes del país imperialista, etc. Per aconseguir aquest marc, cal una estabilització, i si es fan canvis d'estructura econòmica, cal que aquests siguin d'una determinada característica. Els tipus de programa de desenvolupament que el Banc Mundial aprova són aquells que no incideixen en sectors productius que podrien fer competència al capital estranger, i generalment prefereix els programes d'infraestructura (carreteres, certs tipus de sanitat, etc.). En general, són programes que, si bé semblaria que afavoreixen la majoria de la població del país subdesenvolu-

«Les empreses multinacionals... en instal·lar a cada país aquella part de la seva activitat que s'acomoda al nivell d'acumulació i el perpetua...»

pat, difícilment poden ser acceptats en països on la sanitat o el nivell d'educació es troben en un punt mínim: escoles d'alta especialització quan hi ha un elevat nivell d'analfabetisme, autopistes on no es produeixen cotxes, o hospitals a les ciutats, amb un grau important d'especialització mèdica, quan la subalimentació rural és la norma, etc. Es tracta, en fi, de crear un marc perquè la penetració del capital de fora es trobi en les millors condicions. No cal oblidar els noms d'alguns dels qui han estat o són directius d'aquestes organitzacions (p. ex. R. MacNamara, secretari d'Estat americà, amb qui la guerra del Vietnam féu la gran escalada), que permeten imaginar les línies que aquestes institucions duen a terme.

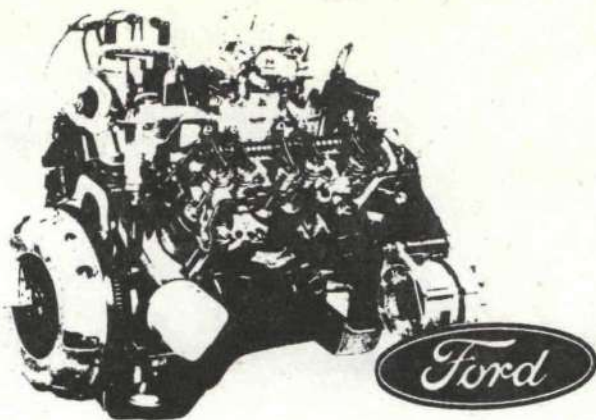
Però també al nivell nacional s'anomena ajuda moltes altres coses. Des de fa anys, els països capitalistes desenvolupats tenen excedents agrícoles (un dels greus problemes de la nostra entrada al Mercat Comú és precisament aquest). I els EUA estableixen el sistema d'emprar aquests excedents: l'ajuda. Per això una llei americana, la PL-480, estableix que aquests excedents seran «donats» a països subdesenvolupats. Ara bé, el sistema de donació és prou especial perquè no beneficiï gens el país receptor: el crèdit en espècies que aquest blat significa ha de ser retornat, i, a més, hi ha obligacions complementàries pel que fa a la compra d'altres productes.

El mateix passa quan es dona ajuda no directament lligada a un producte: el país donant sempre obliga que l'ajuda sigui gastada a casa seva, de forma que en cap cas no hi «perd» res; el que dona amb una mà ho rep amb l'altra, i generalment incrementat per via dels interessos, royalties o pagaments de les llicències tècniques, etc. El que resulta, doncs, distorçador és el nom: ajuda no és pas el que va més bé per a aquest tipus de fenòmens, i imperialisme seria el correcte.

c) Imperialisme exercit per empreses privades.

Aquesta és la forma més general, la més dúctil i la que presenta més contradiccions respecte a algunes de les afirmacions de Lenin. Les empreses privades que s'han convertit en l'eix actual de la relació imperialista són les empreses pretesament **multinacionals** (pretesament, perquè totes elles tenen un país d'origen, país en què radiquen les cases matrius i on, en última instància, van a parar els fluxos d'excedent que exploten pertot arreu). Les empreses multinacionals són la via per la qual la divisió internacional del treball s'aplica, en instal·lar a cada país aquella part de la seva activitat econòmica que s'hi acomoda al nivell d'acumulació, i, cosa que és més greu, que el perpetua.

Amb aquestes notes introductòries, ja queda delineada la naturalesa d'una empresa multina-

cional. Però cal anar més enllà. Una empresa monopolista, radicada en un país i que, aprofitant el poder econòmic que obté de la seva situació privilegiada en aquest país estén les seves activitats a altres, és el començament del multinacionalisme. El primer pas està en el domini dels mercats exteriors, en què el seu poder no és monopolista. Un instrument apareix aleshores com a instrument salvador: el «dumping», venda en els mercats exteriors per sota del cost, encara que es tinguin pèrdues momentàniament, a fi de portar a la fallida les empreses que hi tenen poder. Una vegada s'obté una situació de força en aquests nous mercats, de nou es poden pujar els preus, allunyada ja la competència. Evidentment, aquest procés el poden mantenir empreses monopolistes de països grans, amb mercats potents, sobre mercats més febles, i ja així apareix una possibilitat de dominació entre països.

Però aquí comença aleshores el vertader procés de la multinacional, pas superior del monopoli dominat pel capital financer que descrivia Lenin. Una vegada l'empresa opera a diferents països, pot començar a especialitzar les diferents unitats radicades a cada un en diferents funcions: les branques financeres i tecnològiques, als EUA o a l'Europa Occidental, les de producció de béns que exigeixen un nivell d'acumulació dèbil, a països subdesenvolupats, etc., de la forma com dèiem que s'establí la divisió internacional del treball.

Cal no oblidar que l'empresa multinacional és una empresa monopolista, i que a les altures del 1950 havia sofert ja tres processos de concentració: en primer lloc, el procés de concentració horitzontal, pel qual les diferents empreses que operaven en un mateix mercat anaven essent englobades en un monopoli; posteriorment, un procés de concentració vertical, pel qual el monopoli, dedicat a la fabricació d'un determinat producte, anava englobant les empreses subsidiàries, qui subministraven matèries primeres, les altres de les quals depenia per a la venda i el transport del producte; i, finalment, les dedicades a activitats similars. Més tard comença, i el procés encara dura, un tercer nivell de concentració diversificada o general, per evitar el risc lligat a dependre solament d'un tipus d'activitat i que podria sorgir de limitacions en un determinat mercat. Les empreses automobilistes en poden ser un exemple: una vegada eren ja empreses monopolistes, començaren un procés d'integra-

«No són els Bancs que dominen les multinacionals, sinó les multinacionals les que dominen els Bancs, tot i que alguns Bancs també s'han convertit en multinacionals.»

ció d'aquelles empreses de plàstics, goma o altres productes que els subministraven matèries bàsiques, i també, i això és important, d'aquelles empreses de qui depenien financerament, els Bancs. Però més tard diversificaren les inversions. Així, l'empresa multinacional apareix actualment com un conglomerat d'empreses filials i subsidiàries, lligades a un camp central però que operen també en altres camps (la Pepsi-Cola té empreses de lloguer de cotxes, etc.) i que, en general, tenen fonts pròpies de finançament. Que operin a diferents països és, no tan sols la conseqüència lògica de la seva evolució, sinó també una necessitat per a mantenir la seva situació: de la mateixa forma que un país pot no guanyar gaire amb la dominació imperialista d'un altre, però té molt a perdre si el seu competidor ho fa, una multinacional es veu forçada a actuacions de rendibilitat limitada per l'impuls de la competència.

Si analitzàvem d'aquesta forma l'empresa multinacional, caldria únicament afegir-hi que la dominació del capital financer es transforma posteriorment en la multinacionalitat de les empreses on el capital financer domina i que tenen una situació monopolista, de forma que el segon punt de la teoria de Lenin és el primer pas en aquesta direcció. Però un canvi s'ha operat respecte del 1915, i és que el capital industrial, lligat directament a l'explotació en el procés de producció, ha invertit el procés que observava Lenin: no són els Bancs que dominen les multinacionals, sinó les multinacionals les que dominen ara els Bancs, tot i que alguns Bancs també s'han convertit en multinacionals, amb el suport d'una colla d'activitats productives que controlen. En definitiva, el capital industrial sembla guanyar la jugada al capital financer per a tenir l'hegemonia dins del conglomerat del capital multinacional. Aquesta afirmació només es pot generalitzar a aquells països en què la dominació de l'economia es fa per part de les multinacionals del mateix país, o sigui, dels països desenvolupats. En països com el nostre, la dominació de l'economia és portada pel capital financer, que domina en una sèrie d'empreses nodals en la majoria dels sectors, però també es pot dir que les multinacionals comencen a plantejar problemes a aquesta dominació no contestada en molt temps. En canvi, en els països del centre (EUA i l'Europa Occidental, i el Japó) la dominació de l'economia exerceix des de la plataforma de les grans empreses indus-

trials multinacionals, que per un procés d'acumulació accelerada varen superar la seva dependència dels Bancs.

Si bé la dependència capital industrial-capital financer sembla, així, si no invertida, almenys trencada, les conclusions que n'extreia Hilferding, i Lenin amb ell, no varien: les necessitats d'aquests conglomerats que són les multinacionals els porten cada vegada més a imbricar-se en les activitats a diferents països. I és aquí on presenten la seva dinàmica, de forma que la seva força augmenta; eviten les dificultats d'un país concentrant-se en un altre, o les tensions socials existents en un marc fan variar la destinació de les seves inversions. En el moment actual, la tendència que segueixen les multinacionals, com hem dit abans, és de descompondre els diferents processos de producció que porten a terme, concentrant a diferents països processos parcials, cosa que permet, en no fer-se el procés complet a cap lloc, de traspasar aquestes «parcel·les» de producció d'un lloc a l'altre quan hi ha problemes polítics o laborals. Evidentment, la internacionalització del capital que això implica demana una diferent estratègia política a cada país per part de les forces interessades en la transformació de la societat, i planteja greus problemes als sindicats de treballadors de multinacionals, una estratègia que necessita actualment un àmbit també multinacional.

Amb aquests tres mecanismes, l'imperialisme «nou» genera situacions diferents de les que Lenin podia imaginar. La que colpeix més, de totes maneres, és la transformació que els països dependents pateixen per l'imperialisme del comerç de les multinacionals i de l'ajut públic. És difícil fer una presentació exhaustiva dels resultats. Però, a partir del que fins aquí s'ha dit, en podem marcar alguns trets. Un país sotmès a l'imperialisme actual acaba en una situació caracteritzada per:

a) **Un sector agrícola** on coexisteixen una sèrie d'explotacions modernes dedicades a la producció del producte d'exportació (plàtans, jute, etc.), emprant mà d'obra barata que obtenen de la resta del sector agrícola. La resta del sector agrícola, que sol practicar una agricultura d'autoconsum, no produeix prou per a satisfer les necessitats del país, i, en conjunt, es depèn de l'«ajut» americà o europeu per a la subsistència. Davant d'aquesta situació, els països subdesenvolupats, aconsellats per les institucions internacionals, comencen, la dècada dels anys seixanta, una sèrie de transformacions sota el nom genèric de «reforma agrària». En la majoria dels casos, aquesta reforma agrària era senzillament un intent de fer que l'agricultura de subsistència passés a dependre del mercat (ajudant-ho amb impostos),

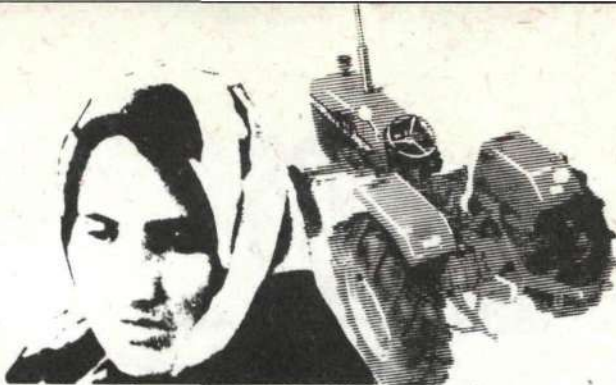
«La transformació és quelcom que comença per una reforma agrària en el sentit vertader.»

juntament amb una pretesa modernització del sector (maquinària, adobs). En alguns casos, pocs, la reforma agrària va anar més enllà, intentant redistribuir les terres, especialment les pertanyents a les grans explotacions modernes però que no eren conreades. En aquests darrers casos, ràpidament els interessos dels països dominadors se sentiren afectats, i la intervenció armada fou ràpida (l'Iran, Guatemala, etc.). Però en els primers casos, quan la reforma es plantejava com una «modernització», l'únic que es va aconseguir fou l'expulsió de la majoria de la població jove, la que podia realment transformar l'agricultura, a les ciutats on, per falta d'una acumulació industrial, formaren els conglomerats de suburbis marginals dels quals s'ha parlat tant (bohíos, favelas, etc.). I, cosa que és pitjor, la producció agrícola no va augmentar, sinó que únicament va alliberar-se l'excendent del sector, que abans era consumit per l'excendent de població. A vegades, àdhuc va disminuir. D'aquesta forma, s'aconseguia generar l'alimentació necessària per a mantenir una petita part dels pagesos desposseïts i emigrats, que podien treballar, i es generava prou exèrcit industrial per a mantenir els salaris suficientment baixos.

b) En haver d'importar tant els productes industrials com els productes agrícoles bàsics, i d'exportar un petit nombre de productes primaris, la demanda dels quals és a vegades problemàtica, la majoria dels països tenen un **dèficit estructural en les seves relacions exteriors**, dèficit que no pot ser eixugat sense transformar realment l'economia. Però com que la transformació és quelcom que comença per una «reforma agrària» en el sentit vertader, i això implica una problemàtica política, s'escull el camí del deute exterior, cosa que significa que els països amb aquestes condicions any rera any han de demanar crèdits per a pagar el dèficit que va augmentant amb els interessos. Fan el que en diem «fer la bola», demanar crèdits per pagar els interessos dels crèdits anteriors. Si això fos poc, les organitzacions internacionals imposen les seves condicions alhora de concedir els crèdits, i la càrrega, econòmica i política, és encara superior.

c) **El sector industrial**, raquític, ha de competir amb les multinacionals, i, tot i que pot aprofitar-se d'uns salaris baixos, ha de comprar part de les seves matèries primeres a fora i vendre a preus imposats pel mercat internacional. Així, cedeix a l'exterior bona part de l'excendent que genera, i, així, el ritme d'inversió i d'absorció de la mà d'obra és molt baix, amb què es reproduïx l'atur estructural dels pagesos foragitats de l'agricultura.

d) Una petita part del que són les ciutats es dedica a l'única activitat que pot competir al nivell internacional: el comerç, els serveis i la burocràcia. Aquesta part, però, forma un percentat-

ge força elevat de la població del país. Aquest sector, tant econòmicament com políticament, va lligat als interessos del país imperialista, amb l'exercici de les activitats que permeten la transferència de l'excendent, per intercanvi, per repatriació de beneficis, etc. I aquest sector és el sector políticament influent, el que domina la maquinària política del país. Així, tot i que la multinacional té sistemes d'evitar els possibles controls, li és més fàcil d'establir ella mateixa i aquests controls, o, si s'escau, d'ajudar al canvi de la forma política (la ITT a Xile).

Aquests trets donen una visió qualitativa senzilla, però algunes dades quantitatives també serveixen:

a) El conjunt de les relacions imperialistes fa que, per cada dòlar que va dels Estats Units als països subdesenvolupats, aquests en retornin dos-tres en forma d'explotació comercial, interessos i devolució dels deutes, repatriació de beneficis, pagament per l'ús de tecnologies patentades (royalties), etc. D'aquesta darrera quantitat, el 20% correspon al pagament de deutes.

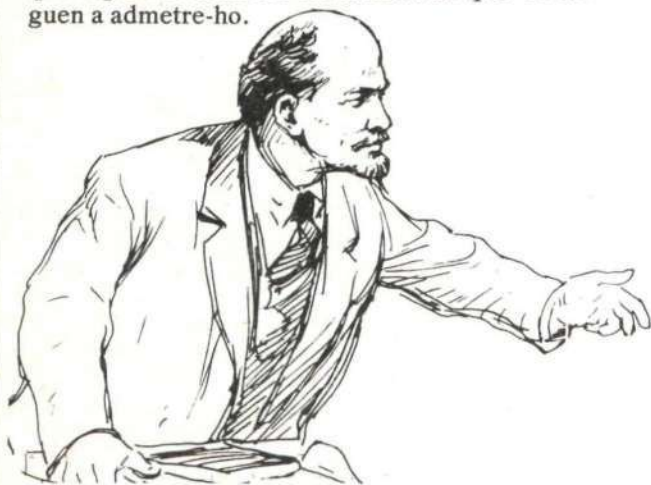
b) Del volum total d'inversions estrangeres al món, els Estats Units n'efectuen i en controlen quasi el 60%, encara que actualment el paper d'Alemanya i del Japó augmenta. Les relacions així establertes permeten als Estats Units d'exportar la seva crisi econòmica tant als seus aliats com als països dependents. Però d'aquestes inversions americanes, el 60% és controlat per unes trenta empreses. I els països receptors, igual com en temps de Lenin, són principalment els altres països capitalistes desenvolupats: el Canadà i Europa reben quasi el 75% d'aquestes inversions.

Amb això caldria reformular els cinc punts inicials de Lenin i substituir l'exportació de capitals per la seva importació, i la generació de contradiccions interimperialistes (encara que segueixen existint) per un acord entre cavallers, ja que hi ha una hegemonia americana que no permet moltes contestacions per part de les altres potències capitalistes. I aquests canvis han sorgit no tan sols per l'escalada americana a una situació hegemònica, sinó també perquè, malgrat les limitacions posteriors, el que Lenin va fer portà a l'aparició del món socialista, món que ha fet replantejar les oposicions entre països capitalistes per a plantar cara a l'«amença» socialista. Per això, la contradicció que significa la penetració d'empreses multinacionals a la Unió Soviètica, i l'exportació que posteriorment aquestes fan (la Fiat-Panda n'és un exemple), és un nou element que cal analitzar amb perspectiva, ja que planteja nous problemes. ●

J. M. Vidal Villa

NOTES SOBRE TEORIES CONTEMPORANIES DE L'IMPERIALISME

D'ençà que Lenin escrigué el fullet **L'imperialisme, fase superior del capitalisme**, el 1916, l'anàlisi marxista sobre aquest fenomen ha estat substancialment marcada per la teoria del revolucionari rus. Es a dir, allò que en el seu temps constituí una anàlisi lúcida i encertada d'un fenomen nou, així com una bona síntesi del que s'havia escrit sobre el tema, esdevingué amb el temps, com tants d'altres plantejaments d'aquest autor, una peça més del que s'ha vingut a anomenar la «beateria marxista». Això vol dir que les opinions de Lenin se sacralitzaren i esdevingueren imprescindibles per a l'«explicació» de qualsevol procés econòmic o polític que es desenvolupés arreu del món. Per consegüent, cal assenyalar que la teoria de l'imperialisme basada en l'aportació leninista sofreix un encarcament evident amb el pas del temps, malaltia que s'agreuja seriosament en la dècada dels cinquanta, en la plenitud de l'auge capitalista i en plena internacionalització del capital, i que en la dècada dels seixanta es mostra ja clarament insuficient, tot i que siguin nombrosos els marxistes que es neguen a admetre-ho.

Però anem a pams. La teoria de Lenin sobre l'imperialisme és una teoria més completa que la que els seus successors han corejat incessantment. En efecte, aquests últims, i principalment els economistes soviètics i els comunistes occidentals, han remarcat sempre, particularment, els famosos cinc punts: concentració de la producció i aparició dels monopolis; fusió del capital bancari i capital industrial per tal de constituir el capital financer i l'oligarquia financera; exportació de capitals; repartiment del món entre les associacions monopolistes; culminació del repartiment

territorial del món entre les principals potències capitalistes.

Aquests són els punts que, segons Lenin i els seus seguidors, caracteritzaren l'imperialisme. I, en efecte, abans de la primera guerra mundial, aquests eren els principals aspectes que adoptava l'imperialisme. Tanmateix, Lenin hi afegia un parell de consideracions que han estat silenciades durant molts anys pels seus corifeus, és a saber:

«L'imperialisme tendeix a crear sectors privilegiats també entre els obrers i a separar-los de les àmplies masses del proletariat» (1).

I d'altra banda:

«Aquesta capa d'obriers aburguesats o d'«aristocràcia obrera» enterament petit burgesa per la seva manera de viure, pels seus salaris, per tota la seva concepció del món, és el principal suport de la II Internacional i, en els nostres dies, el principal suport de la burgesia» (2).

I més endavant:

(Els socialdemòcrates i revisionistes) «són veritables agents de la burgesia en el si del moviment obrer, veritables propagadors del reformisme i del xovinisme. En la guerra civil entre el proletariat i la burgesia, un nombre apreciable d'ells s'alinea amb la burgesia» (3).

És a dir, en la seva anàlisi **global** del fenomen imperialista, Lenin sabé copsar els aspectes que feien referència a les modificacions profundes que s'havien produït en la base econòmica —la concentració, els monopolis— i en les relacions de producció, però completa la seva interpretació amb una anàlisi de classe en la qual també sabé veure el procés en què una part del proletariat europeu es trobava immers i que consistia en un peculiar aburguesament i, sobretot, en el seu suport a una direcció política amb objectius no proletaris, és a dir, la socialdemocràcia.

En els escrits posteriors, aquests dos últims punts o aspectes de l'anàlisi se silencien. Es repeteixen, incessantment, els cinc primers, i per consegüent no s'explica l'evolució real del capitalisme. Els Manuals de l'Acadèmia de Ciències de la URSS, els escrits d'E. Varga, o, per esmentar-ne algun exemple occidental, dels comunistes francesos, són simples repeticions del que Lenin va aportar, amb algun afegit poc afortunat, com el concepte de «crisi general del capitalisme» o de «capitalisme monopolista d'Estat».

En definitiva, la teoria marxista no donava compte a bastament de l'evolució real del sistema de formacions socials capitalistes i en conseqüèn-

cia no l'encertava, en les seves interpretacions.

A la dècada dels seixanta, per la conjunció d'una sèrie de causes que no abordarem aquí, es reproduïx un moviment de renovació general del pensament marxista sobre tots els fenòmens socials i polítics, i l'imperialisme no queda al marge d'aquest procés.

Aleshores, l'economia capitalista mundial travessava un dels períodes d'auge més llargs de la seva història que abraça des del final de la segona guerra mundial i ha permès la constitució d'un bloc sòlid imperialista entorn dels Estats Units, que s'ha pogut permetre, al seu torn, de concedir la independència política a les colònies que havien constituït els antics imperis, sense perdre'n per això, el control ni polític ni econòmic sobre els nous països sobirans.

En la base d'aquest procés hi ha la internacionalització del capital, l'expressió més visible de la qual són les empreses multinacionals. En aquest context, conceptes tals com repartiment territorial del món comencen a resultar escassament explicatius. Cal, doncs, girar el cap devers la realitat, cap a la situació concreta.

Això és el que fan nombrosos autors de procedència marxista ortodoxa o de recent formació marxista. Entre els primers, és obvi que cal esmentar en un lloc principal P. M. Sweezy i P. A. Baran, les obres dels quals **Teoría del desarrollo capitalista** i **Economía política del crecimiento** respectivament, ja eren clàssiques entre els marxistes. Tots dos autors escometen l'anàlisi concreta de la formació social nord-americana i a través de múltiples escrits, molts d'ells apareguts a la «Monthly Review», influeixen decisivament en la formació de força generacions de marxistes nord-americans i estrangers. El 1966, Sweezy i Baran publiquen llur obra principal, **El capital monopolista**, en la qual exposen els mecanismes que actuen en el procés de creació i absorció de l'excedent en una economia capitalista desenvolupada com és la nord-americana de l'època.

Després de negar-se a acceptar el terme «capitalisme monopolista d'Estat» i limitar-se a considerar l'etapa actual com de capitalisme monopolista sense apel·latius, i després de precisar el concepte d'excedent, com més apropiat que el de plus-vàlua —tot i que de fet reconeixen que ambdós conceptes coincideixen i que el que hi difereix és l'ús que la tradició marxista ha donat al terme plus-vàlua— per a l'explicació del capitalisme actual, passen a estudiar en concret el capitalisme monopolista ianqui.

La creació de l'excedent, bàsicament, es produeix en aquest sistema en el si de les corporacions gegantines, en les quals el control i la decisió recau en la direcció de l'empresa, que pot coincidir o no amb els seus propietaris. La diferenciació social, per una banda, entre propietaris i directius, i l'enorme capacitat de creació d'excedent per l'altra, atorguen a la plèiade de directius i

executius un poder social com mai abans no havia fruit cap fracció de la burgesia. Aquest poder social es regula, a través de la intervenció creixent de l'Estat. A nivell econòmic, les corporacions són els principals creadors de renda del país, però d'una en una, no aconsegueixen d'imposar-se sobre el conjunt de l'economia nacional. D'aquí que l'Estat n'assumeixi la representació col·lectiva. D'altra banda, la competència, element clau en la formació de preus en la fase del capitalisme concurrencial, desapareix com a reguladora del mercat, i en el seu lloc s'instaura una altra mena de competència entorn de la reducció de costos, campanyes de vendes, publicitat, etc.

Però la característica principal que es deriva de l'anàlisi concreta de la creació de l'excedent és la que s'expressa en la llei fonamental del capitalisme monopolista, que segons diuen Sweezy i Baran és la que reflecteix la **tendència creixent de l'excedent**. El problema, doncs, és el de la seva absorció, com en la problemàtica de Rosa Luxemburg era el de la realització de la plus-vàlua.

L'absorció de l'excedent pot produir-se a través de tres vies: consum, inversió i malgastament. Sweezy i Baran demostren, estadístiques en mà, que el ritme de creixement tant del consum com de la inversió és inferior al ritme de creixement de l'excedent. Àdhuc moltes formes d'absorció que revesteixen la forma aparent de consum o d'inversió productiva són, de fet, formes encobertes de malgastament. Per exemple, les despeses creixents en publicitat i en campanyes de vendes, així com el creixement desmesurat de l'anomenat sector terciari.

Tanmateix, donada la impossibilitat d'absorció automàtica de l'excedent per part del sistema, es creen necessàriament els instruments per evitar la caiguda constant en crisis de superproducció. Tals instruments són bàsicament d'indole estatal. La intervenció de l'Estat adquireix, doncs, una importància vital a nivell de la simple reproducció econòmica del sistema. Però això no obstant, no tota l'activitat de l'Estat creix a prou ritme com per aconseguir absorbir plenament l'excedent. Les despeses civils de l'Estat creixen més a poc a poc. Són les despeses militars les que permeten absorbir els excedents no realitzables en el mercat. D'aquesta manera, l'Estat es militaritza acceleradament i el malgastament econòmic i social que representa la intervenció militar creix més de pressa que la resta d'activitats econòmiques de l'Estat. D'aquí que la política agressiva típica de tota fase de l'imperialisme continuï sent una de les característiques principals del capitalisme EUA en el seu comportament enfront de l'exterior. Però fins les despeses militars tenen un límit en el seu creixement.

En definitiva, la contradicció de l'època del capitalisme monopolista, aquella que s'amaga darrera dels fenòmens aparents, és la que enfronta la **tendència creixent de l'excedent amb les dificultats cada cop més grans per a la seva absorció**.

D'aquí es dedueix, doncs, que el capitalisme monopolista tendeix inexorablement cap a les crisis de superproducció —com després de la publicació de la seva obra es va comprovar— i en última instància, cap a l'estancament.

L'obra de Sweezy i Baran és fonamental per comprendre els processos profunds que afecten els països capitalistes desenvolupats, aquells que poden pròpiament anomenar-se imperialistes. Tanmateix, la dita obra no dona compte global del moment que travessa el mode de producció capitalista a nivell mundial. Correspon a Samir Amin, autor egipci afincat a França, d'escometre aquesta tasca. El 1970 publica **La acumulación a escala mundial** i el 1973 **El desarrollo desigual**. El seu treball és, a parer meu, revolucionari en el terreny del pensament marxista sobre l'imperialisme i el capitalisme en general.

Samir Amin enfoca la seva obra des del punt de vista de les formacions socials, però amb aquest fi estableix prèviament una caracterització precisa del concepte de mode de producció així com dels diversos modes de producció que han existit. En aquest respecte assenyala com l'aparició a Europa del mode de producció feudal i darrera seu, del mode de producció capitalista, és un fenomen històric clarament **atípic** en la història de la humanitat. En efecte, durant mil·lenaris, el mode de producció «normal», és a dir, aquell entorn del qual s'organitzaven les diverses formacions socials, era el mode de producció tributari, característic de civilitzacions tan diferents com la hindú, la xinesa, l'egípcia o les de l'Amèrica precolombina. Aquestes civilitzacions formaven el que segons Amin podria denominar-se el «centre» durant mil·lenaris. Tanmateix, a la «perifèria» d'aquest centre, es desenvolupa una forma desfigurada del mode de producció tributari que dona lloc a l'esclavisme i al feudalisme i, com a resultat de les seves pròpies contradiccions internes, al capitalisme. Aquesta perifèria se situa territorialment a Europa i és en ella on neix autònomament el mode de producció capitalista.

Ara bé, el mode de producció capitalista té vocació universal, és a dir, és el primer mode de producció expansiu, que en virtut del seu mateix funcionament requereix d'expandir-se constantment fora dels seus límits. D'aquí el creixement econòmic basat en l'acumulació i la seva expansió territorial basada en l'imperialisme.

La mateixa dinàmica expansiva del capitalisme dona lloc, a través d'un conjunt de vicissituds històriques, a una presa de contacte, violenta, amb formacions socials no capitalistes, a les quals imposa el capitalisme, de forma externa, eliminant les lleis pròpies dels modes de producció no capitalistes. Aquesta dinàmica provoca una modificació profunda de l'estructura econòmica mundial que desemboca en l'aparició d'un nou **centre**, el centre capitalista format per les principals potències en les quals s'ha desenvolupat espontàniament el capitalisme, i una nova **perifèria** cons-

”
**La contradicció
de l'època del capitalisme monopolista
és la que enfronta
la tendència creixent de l'excedent
amb les dificultats cada cop més grans
per a la seva absorció.**
(Sweezy i Baran)

”
tituïda per tots aquells països en els quals el capitalisme ha estat imposat des de fora, violentament, gràcies a la política imperialista de les potències capitalistes i que constitueixen, **grosso modo**, allò que avui es coneix com a Tercer Món.

Tots dos conjunts de formacions socials estan lligats entre ells estructuralment, i formen un tot únic, el sistema de formacions socials capitalistes. Tanmateix, en aquest tot únic, el paper i la funció de cada formació social és diferent, en funció del seu caràcter central o perifèric.

Així, una economia central capitalista es defineix perquè té una economia integrada, autocentrada, amb capacitat de desenvolupament autònom i amb una política expansiva en l'exterior, política que es concreta en les diverses formes imperialistes que ha adoptat el capitalisme.

Altrament, les economies perifèriques es caracteritzen pel fet de ser extravertides, és a dir, orientades cap a l'exterior i no integrades interiorment, dependents de les decisions de les potències dominants, desarticulades i, com a resultat, subdesenvolupades. Són economies que, en general, depenen de pocs productes d'exportació —monocultiu o monoproducció— i que es troben vinculades estructuralment a una potència imperialista o altra.

Naturalment, en aquesta cadena, en aquest sistema de formacions socials capitalistes, hi ha graduacions, que atorguen a cada formació social concreta un lloc o altre en el sistema mundial. Però a pesar d'això, i com assenyala Amin, a nivell estructural s'assemblen més, per exemple, Mèxic, Jamaica, Gaon i l'Índia, que qualsevol d'aquests països amb els Estats Units, Anglaterra o França. És a dir, les lleis que governen el desenvolupament de les societats perifèriques difereixen en magnitud entre ells, però són idèntiques, sigui quina sigui la formació social en què s'esdevinguin, estructuralment. Passa el mateix en les formacions socials del centre.

En aquest respecte, un altre autor marxista que ha abordat la temàtica de l'imperialisme, André Gunder Frank, destaca com el desenvolupament de les potències centrals implica necessàriament el subdesenvolupament de la perifèria, fenomen al qual bateja com «desenvolupament del subdesenvolupament». En aquest sentit, seguint Gunder Frank no cal parlar de països en vies de desen-

”

**¿Els proletaris
dels països centrals
participen de l'explotació
dels pobles dels països perifèrics o no?
(A. Emmanuel)**

”

volupament perquè tot possible desenvolupament autònom i independent de les formacions socials perifèriques està bloquejat precisament per la seva peculiar inserció en el sistema mundial. El desenvolupament i el subdesenvolupament són, doncs, les dues cares de la mateixa moneda, el sistema capitalista mundial. En l'esmentat sistema allò que canvia és la funció encomanada a cada formació social, en virtut bàsicament de l'estratègia i de les necessitats de les potències dominants. En aquest sentit i ja en l'actualitat pot parlar-se d'una estratificació entre les formacions socials perifèriques que van, com assenyala Gunder Frank, des d'aquelles que juguen un paper subimperialista, fins a aquelles que pràcticament estan esqueixades del sistema mundial per llur pobresa i les dificultats que entranya llur explotació, passant per països monoprodutors, països industrialitzats per via externa, com Singapur, Hong Kong, Taiwan, etc. Però, en definitiva, la qüestió principal no és aquesta diferència entre nacions perifèriques, sinó la diferència entre el centre i la perifèria.

En aquest respecte, l'autor que ha atacat més a fons la versió marxista ortodoxa, des de punts de vista marxistes, almenys al principi, ja que posteriorment evoluciona cap a posicions clarament neorcardianes, és l'algerià afincat a França, Arghiri Emmanuel.

El llibre d'Emmanuel, **El intercambio desigual**, així com els seus articles posteriors, en particular els que l'han enfrontat amb Ch. Bettelheim, produeixen gran impressió en economistes, investigadors, polítics i revolucionaris del Tercer Món i fins d'Europa. La seva aportació venia a posar sobre la taula un tema de molta gravetat, és a saber: ¿els proletaris dels països centrals participen de l'explotació dels pobles dels països perifèrics o no?

La resposta d'Emmanuel és que sí. Però vegem abans el seu raonament. Per a Emmanuel, diferentment del que exposà Lenin, l'imperialisme i l'explotació colonial no són deguts únicament a l'explotació de capitals i a la dependència que aquesta genera sinó que es produeix únicament pel fet de l'establiment de relacions comercials entre països amb estructures econòmiques diferents. En efecte, a través de la utilització d'esquemes de Marx sobre la formació del preu de la producció i per tant dels preus de mercat, i partint de la hipòtesi que es produeix una tendència a la igualació de la taxa mitjana de guany a nivell mundial, que garanteix consegüentment una re-

muneració del capital proporcional a la inversió sigui quin sigui el lloc on es realitzi, Emmanuel demostra que es produeix una relació d'intercanvi desigual que provoca transvasaments de plusvàlua des de la perifèria al centre.

Aquests transvasaments de plusvàlua tenen llur origen, en primer lloc, en composicions orgàniques de capital diferents en el centre i la perifèria. Però aquesta diferència és la que s'observa també en els mateixos països centrals i que implica la remuneració dels capitals proporcional a les inversions. Però, en segon lloc, es produeix una relació d'intercanvi desigual basada en l'existència de **taxes de salari desiguals** en el centre i la perifèria, perquè, argumenta Emmanuel, diferentment del guany, els salaris no tendeixen a igualar-se a nivell mundial, sinó, altrament, tendeixen a diferenciar-se cada cop més. En aquest intercanvi desigual radica precisament la font d'explotació **comercial** que els països centrals exerceixen sobre els perifèrics, que unida a l'explotació directa a través de les inversions estrangeres, provoca fluxos incessants de plusvàlua des de la perifèria al centre.

Aquesta argumentació, d'un matís clarament economicista, dona lloc a una resposta de Bettelheim, organitzada entorn de la negació del concepte d'explotació **comercial**, que al seu torn origina una rèplica d'Emmanuel en la qual s'extrauen les conclusions polítiques de la seva argumentació: els proletaris dels països rics són solidaris de llurs burgesies en l'explotació dels **països pobres**, per tal com es beneficien **objectivament** de llur explotació i del transvasament de plusvàlua que es produeix gràcies al mecanisme de l'intercanvi desigual.

Naturalment, aquesta conclusió d'Emmanuel ha estat objecte de dures rèpliques, però també d'apassionades defenses. Ara per ara, en aquest respecte, el debat continua obert.

En les línies anteriors he pretès d'informar, sense aprofundir ni pretendre ser exhaustiu, d'alguns dels aspectes principals dels nous teòrics sobre l'imperialisme. Podria haver-ne esmentat molts d'altres —Magdoff, O'Connor, Dos Santos, Marini, Haffe, Aglietta, Palloix, etc.— però els límits d'aquest article no ho permetien. ●

1. V. I. Lenin. **El imperialismo, fase superior del capitalismo**, 1916. Obras Completas, Tom XXIII. Ed. Cartago. Buenos Aires. Pàg. 404.

2. V. I. Lenin. **Prefaci a l'edició francesa**, p. 12. Ed. en llengües estrangeres. Moscou.

3. Op. Cit. p. 12.

Bibliografia

Baran, P. A. i Sweezy, P. M. **El capital monopolista**. Siglo XXI. 1966.

Amin, Samir. **La acumulación a escala mundial**. Siglo XXI. 1970.

Emmanuel, A. **El intercambio desigual**. Siglo XXI. 1969.

Gunder Frank, A. **Desarrollo del subdesarrollo**. Ed. Anagrama. 1966.

El "Nou Ordre Econòmic Internacional"

Joan Clavera

Potser uns dels mots més utilitzats els darrers temps han estat «nou ordre econòmic internacional» (NOEI). Al nivell superficial, les raons són òbvies: presència continuada de la problemàtica del subdesenvolupament, crisi econòmica internacional, crisi energètica, importància dels nous països industrialitzats... i l'oficialització de l'Assemblea de les Nacions Unides, el 1974, aprovant una Declaració sobre l'Etablissement d'un NOEI, seguida d'un Programa d'Acció sobre l'Etablissement d'un NOEI.

En un segon nivell, és fàcil entendre per què el mot ha tingut tant èxit: s'allunya de les concepcions més o menys clàssiques que inevitablement utilitzen paraules com imperialisme, socialisme, dependència, etc. És a dir, l'asèpsia de la paraula, el seu contingut extremadament ambigu, el fet que tothom es posi d'acord per desitjar una millora (que hom pot entendre com vulgui) o per rebutjar les situacions més escandaloses (com la lluita contra la fam) fa del NOEI una paraula, o una consigna, que escau meravellosament bé als organismes internacionals o a les ideologies contemporànies. Val a dir que una part d'aquest èxit és un símptoma de la intoxicació produïda per un marxisme mal paït i encara pitjor divulgat. Després de bastants anys de buidar de contingut paraules com imperialisme (per referir-se només a determinats aspectes) o de muntatges academicistes entorn de teories dubtoses (com la de l'intercanvi desigual barrejat amb gotes de capitalisme perifèric), és lògic que el NOEI hagi estat un producte de gran acceptació.

L'ONU el va definir com «un ordre basat en l'equitat, la igualtat sobirana, la interdependència, l'interès comú i la cooperació de tots els Estats qualsevol que en siguin els sistemes econòmics i socials, i que permeti de corregir les desigualtats i reparar les injustícies actuals, eliminar les disparitats creixents entre països desenvolupats i països en desenvolupament i garantir a les generacions presents i futures un desenvolupament econòmic i social que es vagi accelerant en la pau i la justícia». L'esmentat Programa d'Acció afirmava que «és necessari que la comunitat internacional prengui mesures urgents i eficaces per a ajudar els països en desenvolupament, alhora que resta atenta als països menys avançats, sense litoral i insulars, així com als països en desenvolupament més afectats per la crisi econòmica i els desastres naturals que provoquen seriosos retardaments en els processos de desenvolupament».

En definitiva, la definició «oficial» del NOEI identifica aquest amb un esforç global d'ajut especialment a aquells països en situacions més precàries. Per entendre'ns: no es tracta veritablement d'un nou ordre, sinó de posar una mica d'ordre en unes relacions internacionals certament escandaloses. En aquest sentit, és bo que es parli del NOEI, car qualsevol sentiment de mínima solidaritat amb els més pobres no es pot ofegar. Tanmateix, una cosa és procurar que almenys una part de la humanitat no es mori literalment de fam i una altra de ben diferent el muntatge d'un sistema global que impedeixi d'arrel aquestes situacions.

Val a dir que els precedents del NOEI han estat nombrosos. Es podria esmentar la Conferència de Bandung, a Indonèsia, el 1955, on els líders mítics —Nehru, Chou En-lai, Nasser i Sukarno— van bastir la «consciència» del subdesenvolupament, de l'anticolonialisme i del no-alineament. Precisament Tito, desaparegut no fa gaire, va consolidar des del 1961 un grup de països «no alineats» que passarà a sumar-se als diferents clubs o conferències dels països pobres (Grup del 77, Conferència de les Nacions Unides per al Comerç i Desenvolupament, Conferència de les Nacions Unides per al Desenvolupament Industrial, etc.).

Tots aquests organismes han estat molt sensibles als fenòmens generals que han afectat la segona meitat del segle XX: descolonització, guerra freda, expansió econòmica i capitals transnacionals, islamisme, qüestió sionista, crisi energètica, etc. I encara hi ha més: la primitiva consciència unitària s'ha vist malmesa per una diferenciació real dintre del camp dels països en vies de desenvolupament. En els darrers estudis de l'OCDE (i a despit de ser una classificació útil per al club de països rics) hom utilitza unes categories entenedores: nous països industrialitzats, països productors de petroli, països intermedis i països més pobres. És clar que cada tipus de país «en vies de desenvolupament» o «menys desenvolupat» té una problemàtica relativament diferent.

A la darrera reunió important del Grup del 77, celebrada a Arusha (Tanzània), el febrer de 1979 i preparatòria de la Conferència de la UNCTAD a Manila, un dels punts de l'esborrany sobre el NOEI assenyalava la necessitat de «prevenir l'aparició de noves formes de domini i dependència entre els mateixos països en desenvolupament».

El grup capdavanter dels països de nova industrialització —i sempre segons l'OCDE— seria format de quatre països europeus: Espanya, Grè-

cia, Portugal i Iugoslàvia; dos països llatino-americans: Mèxic i el Brasil; i quatre d'asiàtics: Corea, Taiwan, Singapur i l'enclau de Hong Kong. Hom observa que són precisament els països amb unes condicions socials més dures (els asiàtics) els que, malgrat la crisi, mantenen un flux important de comerç cap als països desenvolupats (confecció, calçat, cuir, manufactures de fusta, etc.).

Cal, però, matisar que les teories segons les quals aquests països quedarien «bloquejats» en un determinat estadi de desenvolupament capitalista són massa simplistes. De fet, s'hi estan donant fenòmens econòmics i socials d'un dinamisme més gran que els previstos en les teories anomenades «centre-perifèria».

Caldria preguntar-se si, donat el caràcter del capitalisme del final de segle, aquests països asiàtics no es troben en millors condicions de sobreviure dintre del capitalisme, que els països desenvolupats del darrer rengle (com és ara Espanya, Grècia o Portugal).

Així, doncs, tecnologia, grau d'industrialització, nivell dels salaris, pòssessió de matèries primeres estratègiques, opcions polítiques concretes, situació geopolítica, tot això són factors que diferencien profundament el món subdesenvolupat. Si hi afegim els ajuts condicionats o les relacions de favor regionalitzades dels països desenvolupats, tindrem un mapa real del diàleg Nord-Sud i del diàleg Sud-Sud que cada dia apareix a les planes dels diaris.

En definitiva, sembla com si els rengles del Tercer Món s'anessin allargassant a mesura que passa el temps. El NOEI vindria a ser el reconeixement d'un fenomen que ja es va produint: l'especialització creixent al nivell mundial en el marc

de la interdependència i d'unes relacions més o menys subordinades. De tota manera, no cal fer extrapolacions arriscades.

En aquest sentit, cal assenyalar que alguns economistes han magnificat la importància de l'anomenada Comissió Trilateral, bé que aquesta predica la llibertat de comerç, la globalització de l'estratègia econòmica i l'aprofundiment de la divisió internacional del treball. No cal oblidar que en els països desenvolupats hi ha fortes tendències —sobretot sindicals— perquè no hi desapareguin activitats (com ara el tèxtil) que, en bona lògica trilateralista, caldria que fossin en mans del Tercer Món. Si això passés, significaria que en els països desenvolupats el fort creixement de sectors de punta ha pogut absorbir la mà d'obra sobrant dels obsolets, cosa que significa, alhora, que hi ha un mercat mundial capaç d'absorbir —per la seva banda— la producció dels sectors avançats a canvi de producció de mà d'obra intensiva, i això significa a la pràctica una superació de la «crisi» per un camí poc probable, i encara menys estable.

De tota manera, la perspectiva teòrica que es desprèn del NOEI no és gaire afalagadora. Si es respecten i es toleren tots els Estats i totes les ideologies, el que queda de comú és ben poc: una vaga consciència còsmica centrada en la hipotètica i condicionada possibilitat d'ajut a països molt pobres. Potser això és un primer pas, però considerant que som ja al «tercer» decenni de desenvolupament de l'ONU i que precisament durant els darrers vint anys les diferències entre els més rics i els més pobres són més grans que mai, hom pot sospitar plausiblement que, malgrat reflectir fenòmens molt importants, el NOEI és una mica més que una paraula i una mica menys que un bon desig. ●

La penetració econòmica internacional a Espanya

Aquestes notes són subproducte d'un treball que sobre l'estructura de la indústria espanyola estem realitzant juntament amb Amadeu Petitbó.

El motiu de la seva publicació a *Nous Horitzons* és fer una mica de contrapunt quantificat alhora que d'intervenció puntual en aquest número centrat en el tema de l'imperialisme.

Som conscients de la complexitat del fenomen imperialista, i de la dificultat de quantificar-lo, i sobretot si es parteix d'un sistema d'estadístiques econòmiques destinades a copsar la realitat des d'una perspectiva teòrica ben diferent. L'estadística econòmica espanyola podria ser útil, si fos eficient i fiable, per a una gestió i anàlisi de l'economia d'acord amb el model keynesià, però és poc útil per copsar fenòmens com ara el de l'imperialisme, ni tampoc —si més no fins que es donin a conèixer i es desenvolupin els resultats del cens industrial— per a conèixer l'estructura de la indústria espanyola.

Hem concretat la nostra intervenció en el debat en una quantificació, en cada branca industrial, del grau de penetració del capital estranger. És només una de les formes en què es manifesten les relacions imperialistes, però els resultats indiquen ja un elevat nivell de dependència.

En un primer apartat s'exposa la metodologia emprada i la representativitat de la informació disponible, i a continuació es presenten i comenten els resultats obtinguts.

Tractament i representativitat de la informació

Fons emprades

Un dels elements que circumscriu el present treball és la informació disponible. Per a la realització d'aquestes notes hem partit de la informació continguda en la relació de grans empreses espanyoles que publica anualment la revista «Fomento de la Producción». Les dades emprades corresponen a la variable «ingressos» i es refereixen als anys 1974 i 1976.

Referir-nos al nivell de penetració en cada branca industrial obliga a prendre en consideració aquelles empreses que creen oferta de productes industrials, encara que no efectuïn cap activitat productiva. En aquest sentit solament s'ha prescindit, per dificultats de determinació estadística, d'aquelles empreses de comercialització dedicades a la distribució de productes, sovint nombrosos, de procedència diversa.

Del conjunt d'empreses de relació de «Fomento de la Producción» n'hem considerat com a oferents de productes industrials una quantitat superior a les 1.200. Per posar en relleu el grau de significació de la relació escollida, reflectim en el **quadre núm. 1** les xifres comparatives entre les dades que fem, les oferides per les «Estadísticas de Producción Industrial» corresponents al 1975 i la informació procedent de la «Renta Nacional de España y su distribución provincial» publicada pel Banco de Bilbao i referida també al 1975.

Classificació per branques

La peculiar classificació per indústries seguida per «Fomento de la Producción» no resulta gens operativa. Per tant, hem hagut d'assignar un codi de la «Clasificación Nacional de Actividades Económicas» (C.N.A.E.)

(1) a cada una de les empreses considerades (2). En assignar codis a les empreses s'ha procurat desagregar a nivell de «grup» (3 dígits).

El llistar de selecció per a la mostra de «Fomento de la Producción» per a l'any 1974 fou d'una xifra mínima d'ingressos de 400 milions, i per l'any 1976 de 600 milions. Això ha fet que per algunes branques no s'hagi inclòs cap empresa, i, en d'altres, les empreses més grans estaven tan poc per damunt del líndar que no es podia suposar que a la mostra seleccionada hi quedava el conjunt de grans empreses de la branca en qüestió. En concret, s'ha aplicat un primer test de validesa branca a branca, i s'han retingut per a l'anàlisi tan sols aquelles branques on l'empresa més gran que hagi pogut quedar exclosa per no arribar al líndar de selecció tingui una xifra d'ingressos inferior al 5% dels ingressos conjunts de les empreses que formen la mostra per a la branca.

De les 123 branques o grups en què es desglossen les divisions corresponents a la indústria en la CNAE, en aplicar aquest primer test n'hem retingut com a vàlides 51. Si ens atenem a les dades del «Censo Industrial de España 1978» —fase directori— aquestes 51 branques vénen a representar un 65% de l'ocupació industrial.

Com a contrapunt per a saber la representativitat de la selecció de grans empreses branca a branca, s'ha elaborat el **quadre núm. 2**, on al costat del nombre d'empreses consta l'ocupació que suposen aquestes empreses, i l'ocupació total de la branca segons el cens industrial —fase directori—.

Observi's com per a algunes branques es produeix l'absurd estadístic que l'ocupació en les grans empreses és superior a l'ocupació en el conjunt de la branca dos anys després. Es tracta d'un fenomen al qual no hem trobat cap explicació coherent, de no ser el fet que en els casos on els establiments administratius estiguin separats dels productius, els primers no hagin estat inclosos com a establiments industrials.

Quadre núm. 1

Producció i ocupació industrial. Xifres comparatives

	«Fomento de la producción» (1976)	«Estadísticas de producción industrial» (1975)	Banco de Bilbao (1975)
Producció industrial (1)	3.895	—	5.972
Producció industrial (exclosa la construcció) (1)	3.605	2.300	5.079
Ocupació industrial (2)	1.425	—	4.402
Ocupació industrial (exclosa la construcció) (2)	1.248	1.856	3.222

(1) En mils de milions de pessetes. (2) En mils.

FONTS: Fomento de la Producción (1977) «Estudio de las mayores empresas españolas del año 1976», Barcelona. Servicio Sindical de Estadística (1976), «Estadísticas de Producción Industrial, 1975», Madrid. Banco de Bilbao (s.d.), «Renta Nacional de España y su distribución provincial, 1975».

Quadre núm. 2

Anàlisi de representativitat de la mostra de grans empreses

CODI	Branca	Nombre de grans empreses	Personal ocupat	Ocupació total al cens-1978
111	Extracció, preparació i aglomeració d'hulla	4	33.216	50.626
130	Refinació de petroli	14	21.550	7.964
151	Producció, transport i distribució d'energia elèctrica	24	52.253	N.C.
221	Siderúrgia	40	84.726	63.578
222	Fabricació de tubs d'acer	10	4.259	9.435
223	Trefilatge, estiratge, perfilatge, laminatge en fred de l'acer	10	8.781	13.600
224	Producció i primera transformació de metalls no ferris	29	26.856	17.611
242	Fabricació de ciments, calç i guix	24	11.435	13.531
243	Fabricació de materials per a la construcció en formigó, ciment, guix, escaiola i d'altres	5	6.755	50.695
246	Indústries del vidre	11	15.672	29.351
247	Fabricació de productes ceràmics	8	16.164	42.775
251	Fabricació de productes químics bàsics (excepte productes farmacèutics de base)	49	37.356	32.667
252	Fabricació de productes químics afectats principalment a l'agricultura	18	12.744	12.449
253	Fabricació de productes químics afectats principalment a la indústria	34	16.329	28.384
254	Fabricació de productes farmacèutics	53	21.628	31.640
255	Fabricació d'altres productes químics afectats principalment al consum final	26	15.485	24.941
316	Fabricació d'eines i articles acabats en metalls, amb l'exclusió de material elèctric	45	32.045	128.685
321	Construcció de màquines i tractors agrícoles	6	6.210	22.965
325	Construcció de màquines i equips per a mineria, construcció i obres públiques, siderúrgia i foneria i d'elevació i manipulació	28	15.099	12.090
330	Construcció de màquines d'oficina i ordenadors (inclosa la seva instal·lació)	10	12.539	5.469
341	Fabricació de fils i cables elèctrics	8	4.372	11.652
342	Fabricació de material elèctric d'utilització i equipament	40	53.268	45.264
345	Fabricació d'aparells electrodomèstics	18	26.604	27.235
351	Fabricació d'aparells i equips de telecomunicació	9	33.667	27.664
361	Construcció i muntatge de vehicles automòbils i els seus motors	15	107.716	99.697
363	Fabricació d'equips, accessoris i peces de recanvi per a vehicles automòbils	18	13.125	47.577
370	Construcció naval. Reparació i manteniment de vaixells	23	56.166	59.047
381	Construcció, reparació i manteniment de material ferroviari	5	11.395	17.849
411	Fabricació d'oli d'oliva	17	5.877	12.648
412	Fabricació d'olis i greixos, vegetals i animals (excepte oli d'oliva)	13	2.763	6.667
413	Sacrifici de ramats, preparació i conserves de carn	53	24.165	48.483
414	Indústries làcties	46	17.865	24.307
416	Fabricació de conserves de peix i altres productes del mar	15	11.524	19.574
420	Indústria del sucre	5	8.103	5.465
421	Indústria del cacau, xocolata i productes de confiteria	12	5.725	11.623
422	Indústries de productes per a l'alimentació animal (incloses les farines de peix)	31	6.566	12.305
424	Indústries d'alcohols etílics de fermentació	10	3.340	6.734
425	Indústria vinícola	22	6.548	25.668
427	Fabricació de cervesa i malt cerveser	8	11.473	14.801
428	Indústria de les aigües minerals, aigües gasoses i altres begudes analcohòliques	9	5.220	20.168

CODI	Branca	Nombre de grans empreses	Personal ocupat	Ocupació total al cens-1978
429	Indústria del tabac	9	11.277	12.340
431	Indústria del cotó i les seves mesclures	30	27.739	50.590
453	Confecció en sèrie de peces de vestit i complements del vestit	17	26.425	100.342
471	Fabricació de pasta paperera	4	3.529	6.152
472	Fabricació de paper i cartró	23	19.665	14.820
473	Transformació del paper i cartró	14	6.094	32.608
475	Edició	14	16.262	22.959
481	Transformació del cautxú	6	25.511	35.095
501	Edificació i obres públiques (sense predomini). Demolició	17	23.446	N.C.
502	Construcció d'immobles	40	51.573	N.C.
503	Obres públiques	13	96.346	N.C.

FONT: Elaboració pròpia en base a la informació de la revista "Fomento de la Producción" i de "Censo Industrial de España-1978" (Fase directori).

La penetració internacional a les branques industrials espanyoles

Des del pla d'estabilització les empreses espanyoles han estat sotmeses a un procés de concentració capitalista, i alhora d'ampliació a escala mundial del mercat en el qual s'han de moure i lluitar per conservar i ampliar els seus guanys i creixement. La conjuntura econòmica nacional i internacional ha accentuat la dinàmica d'integració i subordinació de l'economia espanyola a l'economia mundial. Una de les conseqüències ha estat la paulatina pèrdua d'independència econòmica i de capacitat de decisió de les empreses espanyoles i el seu sotmetiment al capital estranger.

Quantificació del nivell de penetració del capital estranger

El concepte de penetració és fonamentalment qualitatiu i difícilment precisable. La variable propera més idònia és possiblement la simple existència (deixant de banda la magnitud) de la participació en el capital de l'empresa. Certament, hi ha moltes altres formes de control d'una empresa estrangera sobre una empresa espanyola (p.e.: control del qui forneix la tecnologia, o del qui té el monopoli d'un input vital, sense parlar del control a través de societats fantasma o de testaferros) i també casos en què l'existència d'un percentatge de capital inferior al 50% en mans de capital estranger no suposa en absolut un control sobre l'empresa. Així i tot, i valguin uns casos per altres, hem treballat amb la hipòtesi que la presència explícita de capital estranger —encara que inferior al 50%— ja és un indicador de control exterior. Globalment, la poca transparència de la informació sobre control estranger d'empreses espanyoles permet assegurar que malgrat la importància de les xifres obtingudes l'aproximació efectuada resultarà infravalorada. Així doncs, hem analitzat per a cada empresa de la mostra si tenia capital estranger. En cas que en una mateixa empresa es doni participació simultània de capital procedent de més d'una de les regions econòmiques diferenciades, hem suposat que era la participació estrangera majoritària qui disposava del control de l'empresa.

Al quadre núm. 3 es presenta un primer balanç global de les situacions de control de les grans empreses industrials, desglossat a nivell de regió de procedència del capital estranger. A efectes de la determinació del control l'assignació de la regió mundial s'ha fet atenent a la nacionalitat de l'empresa líder del conglomerat mundial, i, per tant, prescindint de la domiciliació privilegiada a paradisos fiscals.

En general es posa de manifest un increment en el nombre d'empreses participades (3) acompanyant d'una disminució en els percentatges corresponents a la xifra d'ingressos. Aquest fet reflecteix la infrautilització productiva de les empreses controlades motivada pel procés de restructuració de la producció decidida per les empreses multinacionals, segurament fruit del context d'aguda crisi de l'economia occidental a partir del 1974, amb tendència a mantenir els nivells d'ocupació productiva a la metròpolis, traspasant la infrautilització als països dependents.

Quadre núm. 3

Control internacional de les grans empreses industrials espanyoles (1974-1976)

	Nombre d'empreses		Ingressos (%)	
	1974	1976	1974	1976
CEE	190	212	21,1	20,6
Branques d'Europa	41	42	3,4	3,4
USA i Canadà	120	130	17,8	18,2
Resta	4	6	—	—
Sense control exterior o desconegut	700	825	57,7	57,8
TOTAL	1.055	1.215	100	100

NOTA: Atès que entre el 1974 i el 1976 hi ha un salt en relació a la xifra d'ingressos mínima per a formar part de la mostra de "Fomento de la Producción" (1974: 400 milions de ptes.; 1976: 600 milions de ptes.), s'ha prescindit de les empreses que solament eren incloses a la relació del 1974.

FONT: Elaboració pròpia a partir de la informació de "Fomento de la Producción".

Al quadre núm. 4 s'expressa la participació relativa per grans regions econòmiques en el capital de les empreses industrials branca a branca. Del mateix se'n poden deduir algunes conclusions: a) existència d'unes branques industrials on el predomini del control exterior rau clarament en el capital procedent de la CEE: producció i primera transformació de metalls no ferri (224), fabricació de ciments, calç i guix (242), indústria del vidre (246), fabricació de productes químics bàsics, excepte productes farmacèutics de base (251), fabricació de productes químics afectats principalment a l'agricultura (252), fabricació de productes químics afectats principalment a la indústria (253), construcció i muntatge de vehicles automòbils i els seus motors (361), indústries d'alcohol metilic de fermentació (424), fabricació de pasta paperera (471) i transformació de cautxú (481);

Quadre núm. 4

Penetració del capital estranger branca a branca (1976)
% d'ingressos de les empreses sota control de cada regió

CODI	Branca industrial	C.E.E.	Europa excepte CEE	USA i Canadà	TOTAL
130	Refinació de petroli	13,8		42,6	56,4
221	Siderúrgia	7,9	0,7	23,7	32,3
222	Fabricació de tubs d'acer	18,0		7,7	25,7
224	Producció i primera transformació de metalls no ferri	44,7		16,1	60,8
242	Fabricació de ciments, calç i guix	31,0			31,0
243	Fabricació de materials per a la construcció en formigó, ciment, guix, escaiola i altres		70,7		70,7
246	Indústria del vidre	74,1		4,7	78,8
247	Fabricació de productes ceràmics	11,6		55,1	66,7
251	Fabricació de productes químics bàsics (excepte productes farmacèutics de base)	61,6	2,0	23,8	87,4
252	Fabricació de productes químics afectats principalment a l'agricultura	41,1			41,1
253	Fabricació de productes químics afectats principalment a la indústria	48,8	9,7	8,0	66,5
254	Fabricació de productes farmacèutics	20,6	16,7	17,9	55,2
255	Fabricació d'altres productes afectats principalment al consum final	30,6		23,2	53,8
316	Fabricació d'eines i articles acabats en metall, amb exclusió del material elèctric	23,5	2,6	13,9	40,0
321	Construcció de màquines i tractors agrícoles	3,1		78,5	81,6
325	Construcció de màquines i equip per a la mineria, construcció i obres públiques, siderúrgia i foneria d'elevació i manipulació	29,8	8,2	23,6	61,6
330	Construcció de màquines d'oficina i ordenadors (inclosa la seva instal·lació)	16,4	2,8	61,7	80,9
341	Fabricació de fils i cables elèctrics	36,1		45,4	81,5
342	Fabricació de material elèctric d'utilització i equipament	33,7	5,7	24,5	63,9
345	Fabricació d'aparells electrodomèstics	18,6	8,2	12,3	39,1
351	Fabricació d'aparells i equips de telecomunicació	5,2		89,9	95,1
361	Construcció i muntatge de vehicles automòbils i els seus motors	69,2		21,2	90,4
363	Fabricació d'equip, accessoris i peces de recanvi per a vehicles automòbils	21,1	5,2	26,4	52,7
381	Construcció, reparació i manteniment de material ferroviari		22,6	10,1	32,7
412	Fabricació d'olis, greixos, vegetals i animals (excepte oli d'oliva)	18,6	19,6	42,6	80,8
413	Sacrifici de ramats, preparació i conserves de carn	3,3	0,6	6,8	10,7
414	Indústries làcties	11,3	16,4	2,5	30,2
421	Indústria del cacau, xocolata i productes de confiteria	4,4	38,9		43,3
422	Indústries de productes per a l'alimentació animal (incloses les farines de peix)	14,1		33,9	48,0
424	Indústries d'alcohols etílics de fermentació	22,7			22,7
425	Indústria vinícola	16,2		12,0	28,2
427	Fabricació de cervesa i malt cerveser	31,3		13,4	44,7
428	Indústria de les aigües minerals, aigües gasoses i altres begudes analcohòliques			47,4	47,4
471	Fabricació de pasta paperera	31,2			31,2
472	Fabricació de paper i cartó	9,4		4,5	13,9
473	Transformació de paper i cartó		20,3	12,0	32,3
481	Transformació del cautxú	68,0		28,4	96,4

NOTA: Solament s'han pres en consideració aquells casos en què la participació estrangera total supera el 10%.

FONT: Elaboració pròpia a partir de la informació de "Fomento de la Producción".

b) un altre grup de sectors on el capital procedent dels Estats Units i el Canadà és clarament hegemònic: refinació de petroli (130), siderúrgia (221), fabricació de productes ceràmics (247), construcció de màquines d'oficina i ordenadors, inclosa la seva instal·lació (370),

fabricació d'aparells i equip de telecomunicació (351), indústries de productes per a l'alimentació animal, incloses les farines de peix (422), indústries de les aigües minerals, aigües gasoses i altres begudes analcohòliques (428);

c) la posició del grup que engloba les aportacions de capital europeu amb l'excepció de la Comunitat Econòmica Europea és dominant a tres branques industrials molt tradicionals i on les respectives empreses fa molts anys havien consolidat la seva posició: fabricació de materials per a la construcció en formigó, ciment, guix, escaiola i altres (243), construcció, reparació i manteniment de material ferroviari (381), indústries del cacao, xocolata i productes de confiteria (421). A més a més, destaca la participació de la branca d'indústries làcties (414), si bé el domini cada vegada és més compartit amb capital procedent de la CEE.

Hem tractat conjuntament les inversions dels Estats Units i el Canadà atès que més del 50% de les grans empreses canadenques estan dominades per capital no canadenc, fonamentalment dels Estats Units.

Determinants de la localització de la inversió estrangera

En aquest apartat intentarem palesar com la distribució del control de les branques industrials per part del capital estranger, agregat a nivell de grans regions econòmiques, no segueix una tònica de dispersió, sinó que contràriament s'efectua prioritàriament des d'una regió econòmica reservant a la resta de regions un paper secundari o de presència nul·la a la branca industrial. Aquest fet posarà en relleu que la distribució de les inversions estrangeres es relaciona directament amb el tipus de producte i amb el domini del mercat mundial per un nombre reduït d'empreses multinacionals.

Els resultats obtinguts s'exposen en el quadre núm. 5. La seva anàlisi permet matisar afirmacions del tipus «una Catalunya europeïtzada enfront d'un Madrid americanitzat», atès que en ambdós casos la proporció d'empreses controlades per capital europeu és superior a la d'empreses controlades per capital nord-americà, encara que aquestes darreres siguin relativament més importants a Madrid. Tanmateix, aquesta informació no autoritza a fer afirmacions categòriques. Solament posa en relleu el més gran nivell de penetració del capital estranger a les grans empreses domiciliades a Madrid, sense que se'n puguin extreure conclusions més precises sobre les preferències d'aquest (4).

La nostra hipòtesi és que la localització de les inversions estrangeres a Espanya s'ha realitzat en funció de factors endògens a la branca. En els casos de les branques industrials tradicionals aquests factors es concreten en la seva prèvia implantació i desenrotllament. Ha estat el fet de la selectivitat de la inversió del capital europeu en relació a branques industrials localitzades preferentment a Catalunya, i que el contrari hagi passat en relació a les inversions lanquís el que ha pogut pro-

vocar el miratge de la Catalunya europeïtzada i el Madrid americanitzat.

Consideracions finals

El treball presentat es centra en una manifestació puntual del fenomen imperialista i la seva conseqüència de vinculació de les indústries perifèriques als interessos de les regions hegemòniques. Tot i això, palesa ja el grau determinant de dependència de la indústria espanyola. La consideració d'altres indicadors difícilment portaria a un resultat que no fos accentuar la imatge de dependència.

En 37 de les 51 branques retinudes en l'anàlisi s'ha detectat un nivell de penetració de capital estranger determinant. Les branques on no s'ha detectat un nivell significatiu de penetració es caracteritzen per estar d'una manera o altra protegides pel sector públic. En són excepcions: fabricació d'oli d'oliva (411), edició (475), a causa de la protecció idiomàtica, i les branques pertanyents a la divisió 5 de la CNAE, que són les de la construcció.

La penetració de capital estranger s'efectua en funció de les condicions endògenes de cada branca industrial, sense que es pugui parlar d'existència de preferències locacionals diferenciades per part del capital ja sia europeu o nord-americà.

Junt a branques per a les quals el mercat espanyol és encara terreny en disputa per capital de les grans regions econòmiques, el cas més freqüent és la d'una clara hegemonia per part d'una regió o altra.

1. La C.N.A.E. constitueix un esquema de classificació decimal desglossada a 4 nivells. Al nivell 1 (un dígit) les divisions industrials són: 1) Energia i aigua. 2) Extracció i transformació de minerals no energètics i productes derivats. Indústria química. 3) Indústries transformadores dels metalls. Mecànica de precisió. 4) Altres indústries manufactureres. 5) Construcció. Cada una d'aquestes subdivisions se subdivideix fins formar un total de 30 agrupacions (2 dígits). Les «agrupacions» se subdivideixen en grups (3 dígits) i aquests en subgrups (4 dígits).

2. L'única modificació que hem fet ha estat la unificació dels diversos codis relatius a la Construcció Naval (370).

3. Aquest increment està parcialment motivat per l'entrada de noves empreses a la mostra de «Fomento de la Producción».

4. Convé recordar que a la mostra analitzada s'inclouen totes aquelles empreses que efectuen una oferta de productes industrials. Els resultats podrien ser alterats si no es tinguessin en compte aquelles filials d'empreses multinacionals que només comercialitzen els productes de la casa mare. ●

Quadre núm. 5

Grans empreses i xifra d'ingressos segons localització i àrea econòmica (1976) (%)

	Catalunya		Madrid		Espanya menys Catalunya i Madrid		Espanya menys Catalunya		Mitjana ponderada	
	%G.E.	%I	%G.E.	%I	%G.E.	%I	%G.E.	%I	%G.E.	%I
CEE	19,9	23,2	22,3	24,9	12,3	12,8	16,5	19,9	17,5	20,6
Europa amb exclusió de la CEE	3,9	6,4	5,8	3,7	1,4	0,8	3,3	2,5	3,5	3,4
USA i Canadà	8,7	12,4	16,8	22,6	7,8	15,8	11,6	19,8	10,8	18,2
No participació o participació desconeguda	67,4	58,1	55,2	48,8	78,5	70,6	68,6	57,7	68,2	57,8

NOTES: G.E.: Grans Empreses. I: Ingressos.

FONT: Elaboració pròpia a partir de la informació de «Fomento de la Producción».

LA INDÚSTRIA TÈXTIL

i la divisió internacional del treball

Muriel Casals i Couturier

Un sector específicament català

Durant molt de temps, parlar de la indústria tèxtil era parlar de la indústria catalana. El tèxtil fou l'activitat pionera del procés industrialitzador, i, com que Catalunya, en no disposar ni de carbó ni de ferro, no agafà la segona onada de la revolució industrial, el sector tèxtil hi seguí com a protagonista únic fins a la dècada dels seixanta del nostre segle, que fou quan el país experimentà un important procés de diversificació industrial.

I avui, encara, les diverses activitats tèxtils tenen un pes específic important dins de l'economia catalana: ocupen gairebé una quarta part de la població activa industrial (18,7% i 5,2% la confecció, l'any 1978), han estat el segon sector, al darrera del químic, en la magnitud de la inversió feta durant els últims deu anys, representen al voltant del 15% de les exportacions catalanes.

Es tracta d'un sector compost bàsicament d'empreses petites i mitjanes en què la propietat del capital sol ser de caire familiar i que té el mercat principal a la resta d'Espanya. Això podria fer pensar que la indústria tèxtil no té problemes de relacions internacionals. I no és així. Es tracta, efectivament, d'un sector l'estructura i la propietat del qual són bàsicament nacionals catalanes, però que haurà d'afrontar urgentment quin ha de ser el seu paper en el context mundial si vol evitar de ser desmantellat.

La indústria tèxtil al món

La indústria tèxtil és un sector en què s'observen d'una manera especialment clara les tensions que es deriven de la divisió internacional del treball. Tradicionalment, com per a les altres activitats manufactureres, la major part de la producció tèxtil mundial es trobava concentrada en els països industrials, que l'obtenien a partir d'unes primeres matèries (la fibra de llana i el cotó en floca) provinents en gran part de fora d'Europa. El volum d'aquesta producció servia per a abastar el mercat dels països productors i, encara, per a mantenir un corrent d'exportació cap als països subdesenvolupats. Es tractava d'una indústria poc intensiva en capital, és a dir, que utilitza unes instal·lacions i una maquinària relativament senzilles i barates. I que, en canvi, ocupa quanti-

tats importants de treballadors. Precisament, aquest fet que una empresa tèxtil fos relativament fàcil i barata d'instal·lar ha fet que aquesta sigui una de les primeres activitats industrials que es posa en marxa en els països que inicien el seu desenvolupament econòmic. Aquest fenomen ha fet que la divisió tradicional entre països rics exportadors de productes industrials i compradors de primeres matèries i països pobres que els compren els manufacturats que necessiten ja no sigui vigent en el comerç internacional de productes tèxtils. Efectivament, mentre l'any 1954 més de la meitat de la maquinària tèxtil mundial estava instal·lada a Europa (54,8% de les pues de filatura i 53,8% dels telers), vint anys més tard només n'hi havia menys de la tercera part (32,8% de les pues i 29,6% dels telers).

Distribució geogràfica de la maquinària tèxtil

	Pues (milers)		Telers (unitat)	
	1954	1974	1954	1974
Total mundial	131.417	145.925	2.978.693	2.857.929
Europa	72.050	47.922	1.602.423	846.840

I aquest fet té moltes conseqüències, perquè ha coincidit amb una època de canvis importants dins de les indústries tèxtils dels països industrialitzats. Durant els últims vint-i-cinc anys, la indústria tèxtil europea es va convertint en una indústria molt més intensiva en capital, és a dir, en una indústria que necessita unes inversions molt més importants. En aquest període, hi ha hagut una incorporació quantitativament i qualitativament important de canvis tecnològics en els processos de producció tèxtil.

Per un costat, la utilització de les fibres artificials i sintètiques, que s'han convertit en la primera matèria principal. Efectivament, mentre que l'any 1950 la proporció de fibres sintètiques utilitzades representava un 20% sobre el total de fibres que entraven en el procés, aquesta proporció havia assolit el 60% l'any 1974, i les previsions són que arribarà al 72% l'any 1985. Això ha influït en la caracterització de la producció, que avui, més que no pas per l'origen de la fibra, es defineix per la tecnologia emprada. Es parla de processos cotoners o llaners segons la llargada de la fibra (sigui natural, sigui sintètica) utilitzada, que és l'element que defineix el sistema de producció, i es parla de gènere de punt indistinta-

ment de la primera matèria emprada. Cal dir que en molts casos la primera matèria és una barreja de diverses fibres naturals i sintètiques.

D'altra banda, la maquinària que s'utilitza és més complexa, i més cara també, que la tradicional. Serveix per a efectuar sèries de producció llargues i en alguns casos per a fer conjuntament diverses de les fases dels processos que abans estaven dividits en múltiples operacions, com és el cas de la filatura. Això vol dir que ja no es tracta d'instal·lacions a l'abast d'un petit empresari i també que la capacitat de producció augmenta alhora que es redueixen les necessitats de mà d'obra. La reducció de la maquinària instal·lada ha suposat la pèrdua d'un nombre important de llocs de treball que per als països de l'Europa occidental, els anys 1963-1974, es calcula en 750.000 (i 300.000 més per a la confecció). En canvi, el volum de la producció s'ha mantingut.

Aquest manteniment de la producció europea, al mateix temps que ha crescut molt ràpidament la producció tèxtil en països del Tercer Món, transcorre en un període en què el consum mundial d'articles tèxtils està pràcticament estancat i té unes perspectives de creixement molt limitades. En els països industrialitzats, la demanda d'articles tèxtils augmenta menys que proporcionalment als augments de la renda, perquè el consum es dirigeix cap a béns més sofisticats: aparells electrònics, objectes per a l'esport, espectacles... En els països subdesenvolupats on la demanda no està «saturada» i per tant podria esperar-s'hi un augment en el nivell de consum d'articles de vestir, aquest consum sembla insensible a les variacions de la renda i s'hi manté molt baix; la gran desigualtat en la distribució dels ingressos manté una part important de la població en un nivell ínfim de consum.

Consum per càpita de productes tèxtils (en quilos /any)

	1965	1973
Països desenvolupats	13,7	18,5
Països subdesenvolupats	2,6	2,9
Països socialistes	4,7	6,4
Total mundial	5,5	7,1

L'augment del consum per persona en el conjunt del món en un període de transformacions estructurals en la indústria tèxtil no ha estat suficient per a estimular els augments de la producció. I evidentment, el període de crisi econòmica iniciat el 1973, del qual no es preveu la sortida a curt termini, no podrà ser més positiu en aquest aspecte.

De fet, durant el període que va del 1965 al 1973, l'augment de la producció tèxtil global mundial ha estat equivalent a l'augment també global del consum d'articles tèxtils. El que ha passat durant aquests anys ha estat que s'ha trasbalsat el sentit de les relacions comercials entre països desenvolupats i països subdesenvolupats;

mentre que en els primers l'augment del consum ha estat més gran —una mica més—, que l'augment de la producció, en aquests l'augment de la producció ha estat bastant més gran que el del consum. Això vol dir que la població dels països industrials s'ha posat a consumir articles fabricats al Tercer Món i per això la balança comercial tèxtil europea és negativa des de l'any 1975.

Variació en la producció i en el consum tèxtil en 1965-1973

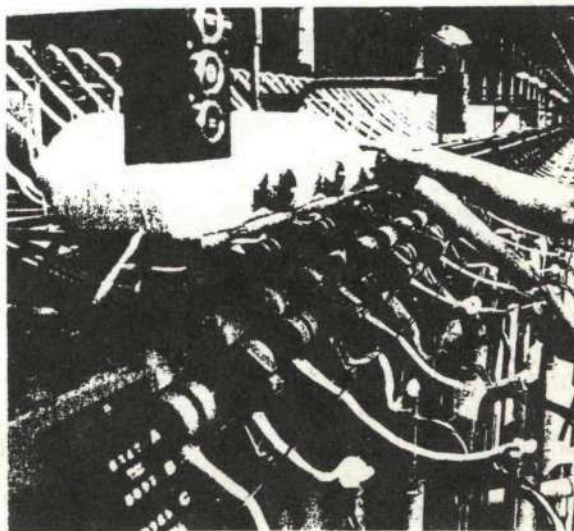
	Augment de la producció	Augment del consum
Països desenvolupats	3,4%	4,9%
Països subdesenvolupats	6,7%	3,8%
Països socialistes	5,7%	5,0%
Total mundial	4,7%	4,7%

L'Acord Multifibres

Des de fa uns quants anys, els governs dels països capitalistes industrials estan preocupats per la pèrdua de posicions relativa de les seves exportacions. En les negociacions comercials internacionals, addueixen les dificultats estructurals per què passen les seves indústries per tal d'aconseguir que es decideixin reduccions aranzelàries petites a fi d'evitar la competència dels països que produeixen a costos més baixos. Reduccions aranzelàries més petites i al mateix temps polítiques més directes, com el manteniment de productes en règim d'excepció total o parcial, és a dir, control de les entrades de productes estrangers dins dels mercats propis.

Els productes tèxtils entren de ple en aquesta preocupació proteccionista dels països industrialitzats.

El setembre de 1973, s'iniciaren a Tokio una sèrie de discussions multilaterals que van durar fins a l'abril de 1979. Un fet important d'aquestes converses fou que la discussió sobre les tarifes aranzelàries deixà de ser el tema principal i que

l'atenció se centrà en l'anàlisi de la utilització de les mesures extraaranzelàries, com són l'obertura de mercats públics a proveïdors estrangers, procediments en la qüestió de les llicències d'importació, utilització de subvencions i de drets compensadors, reducció dels obstacles tècnics al comerç, pràctiques d'avaluació a les duanes. Perquè és cada cop més amb aquest tipus de mesures que els països rics posen barreres a l'entrada de productes estrangers dins dels seus mercats. Aquestes converses es feren en el marc del GATT, és a dir, que s'inclouen en una línia d'obertura comercial internacional.

Pel que fa a la indústria tèxtil, des del 1961 hi havia, en aquest marc, un acord internacional sobre el tèxtil cotoner que havia estat prolongat dues vegades, l'una el 1970 i l'altra el 1973. En aquell moment, les dificultats del comerç internacional tèxtil derivades dels canvis que hem vist aconsellaren d'ampliar l'acord a les altres fibres. Així fou com s'elaborà i s'aprovà a Ginebra, el 20 de desembre de 1973, un acord internacional sobre fibres tèxtils, amb la intenció d'afavorir el desenvolupament «ordenat» dels intercanvis.

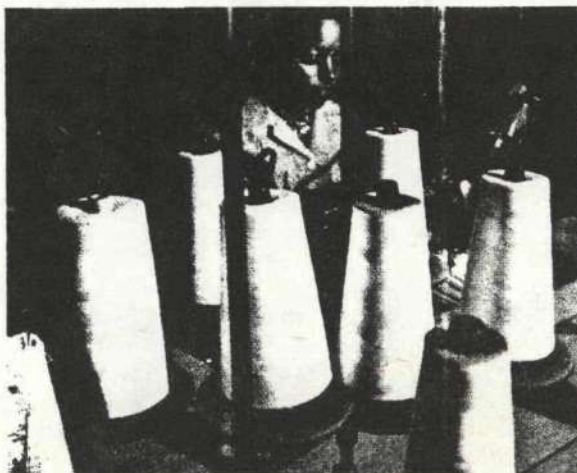
En el llenguatge dels tècnics del GATT, desenvolupament ordenat vol dir l'intent de combinar l'increment dels intercanvis internacionals amb la protecció de la producció dels països importadors. Eliminar els obstacles a la circulació de les mercaderies però evitar «desorganitzacions del mercat» que puguin perjudicar els països compradors, en el cas del tèxtil, els països rics.

Aquest acord fou aprovat pel Consell de la Comunitat Econòmica Europea el 21 de març de 1974, i s'anomena Acord Multifibres (MFA) perquè inclou els processos cotoner, llaner, de fibres artificials i sintètiques i la confecció; fou renovat el 20 de desembre de 1977 i és vigent fins a l'últim dia de l'any 1981. L'acord estableix que no s'introduiran més restriccions al comerç de productes tèxtils que les que s'hagin pactat. La filosofia de l'acord era d'anar cap a una política de lliure canvi en el comerç tèxtil.

Però durant els primers anys d'aplicació de l'acord, que coincideixen amb la crisi econòmica en les economies occidentals i amb el tancament del mercat nord-americà als productes tèxtils dels països asiàtics, els països de la CEE reberen la part principal de l'expansió de les exportacions tèxtils dels països subdesenvolupats. Això va fer que els organismes del Mercat Comú només acceptessin de renovar l'Acord Multifibres posant la condició de moderar la taxa global de creixement de les importacions que vinguessin d'aquests països. Així és com la renovació decidida el desembre del 1977 ja inclou restriccions. En el nou acord els països exportadors es van comprometre a seleccionar l'expansió de les seves exportacions limitant la d'aquells articles que poden provocar desequilibris en el mercat dels països compradors. I la CEE va negociar, el 31 de desembre de 1977, acords bilaterals amb disset països exporta-

dors (Índia, Pakistan, Hong Kong, Corea del Sud, Singapur, Malàisia, Japó, Tailàndia, Macao, Egipte, Iugoslàvia, Brasil, Colòmbia, Mèxic, Polònia, Romania i Hongria). Més tard s'hi afegiren altres països: Argentina, Bangla Desh, Guatemala, Haití, Indonèsia, Perú, Filipines, Sri Lanka i Uruguai. La llista de països amb indústria tèxtil novament instal·lada i amb acords comercials amb els països del Mercat Comú, com veiem, és molt llarga, però cal dir que en molts casos el volum de les vendes és petit i limitat a tipus d'un article molt concret (manufaturats de cotó estampat, molt barats, normalment). De fet, una part molt gran de les importacions europees tenen un origen concentrat en tres països: Hong Kong, Corea del Sud i Taiwan (aquest país té un acord de règim especial, com Espanya).

L'Acord Multifibres preveu el funcionament d'una sèrie de mecanismes molt flexibles, la qual cosa és en principi positiva, ja que vol dir que es poden tenir en compte situacions concretes diferents. L'elaboració de qualsevol acord es fa sobre la base de clàusules especials de consulta vinculant, que es poden establir, si cal, al nivell regional. És a dir, que és previsible una clàusula que afecti les importacions d'un article concret i a un país concret en funció de la situació del mercat d'aquest país comprador. El funcionament depèn de la capacitat de control dels organismes decisoris i de la intenció i la força que tinguin els elements que pressionin sobre aquestes decisions. Per exemple: segons els termes vigents dels acords, les admissió temporals (importació d'un producte que ha de ser objecte d'unes manipulacions dins del país i reexportat) i els productes artesanals no estan sotmesos a limitacions. Doncs bé, hi ha companyies comercials europees que aprofiten aquesta obertura per a introduir quantitats d'articles que probablement provocaran «desorganitzacions» en el mercat del país comprador i que no significaran cap, o molt poc, benefici per al país exportador. Són aquestes grans companyies comercials les que decideixen quin tipus de desenvolupament seguirà la indús-

tria tèxtil dels països del Tercer Món; i quan el sector hi comença a funcionar, aquestes grans empreses no es limiten a comprar, sinó que procuren intervenir en el procés de producció a través d'unes inversions dirigides a imposar la producció d'aquells articles que demanen els seus propis clients. I així és com trobem, als mercats d'Europa, articles fabricats a l'Índia però dissenyats a Bèlgica.

Al mateix temps, les organitzacions patronals tèxtils dels països de la CEE afirmen que estan preocupades per la invasió dels seus mercats per articles fets al Tercer Món i que són més barats que els autòctons, donats els baixos costos de producció vigents en aquells països a causa, sobretot, dels baixos salaris que s'hi paguen.

El que passa és que, com en d'altres sectors productius, el capital tèxtil s'organitza internacionalment i tendeix a traslladar una part de la manufactura cal als països subdesenvolupats tot mantenint les funcions financeres i comercials en els països d'origen.

Per què té sentit el manteniment d'una indústria tèxtil a Catalunya

Els problemes es plantegen per a la indústria tèxtil catalana d'una manera molt semblant als països de l'Europa occidental. Agreujats, però, pel fet d'estar en unes condicions de feblesa en les negociacions de comerç internacional que li impedeixen fuir de la protecció davant de països tercers de què es van donant els països de la CEE, malgrat les seves declaracions a favor de la llibertat comercial.

I és que si s'accepta sense reserves el veredict del mercat sobre quines activitats és competitiu mantenir en cada país, s'arriba a la conclusió que els països industrials —i per tant Catalunya— han d'esforçar-se a potenciar indústries punta que demanen inversions fortes de capital i quantitats relativament petites de treball que ha de ser treball qualificat. D'acord amb aquest raonament, el criteri que ha d'orientar la política industrial a l'hora de decidir quina o quines activitats cal estimular i mantenir, serà sempre el de la competitivitat; i els sectors amb un valor afegit baix seran abandonats. Però acceptar aquesta lògica vol dir acceptar també la creació de fases d'atur dins de l'economia. Perquè els sectors amb un valor afegit baix són també els que utilitzen més treball; l'abandó d'aquestes activitats significa la reducció dels llocs de treball del conjunt de l'economia.

D'altra banda, aquesta lògica implica anar cap a una especialització productiva cada cop més accentuada, mentre que hi ha motius que fan pensar que un país industrial madur hauria de tenir com a objectiu per a mantenir el seu equilibri econòmic de disposar d'una estructura relativament diversificada, creant una xarxa d'interrelacions entre sectors i unes relacions comercials

amb l'exterior en què els intercanvis no fossin només de productes diferents, sinó que, per exemple, al mateix temps que es desenvolupessin les exportacions catalanes d'un cert tipus d'articles tèxtils, es desenvolupessin també les importacions d'uns altres articles del mateix sector.

I, si sabem que el problema que es planteja com el més greu, avui, en els països industrials és l'atur, hem de pensar que cal trobar una lògica alternativa a la de la divisió del treball segons l'únic criteri de la competitivitat. Una lògica que tingui en compte la disponibilitat dels recursos i la flexibilitat de la seva utilització en el marc de cada país. I d'una manera molt especial, l'ocupació de la força de treball.

El futur de la indústria tèxtil a Catalunya dependrà en gran part de les mesures que es prendran els pròxims cinc o sis anys. Aquestes mesures hauran de definir quin és el paper que li toca de fer dins del context internacional i dins de l'estructura econòmica catalana. El tema a plantejar-nos és el dels criteris en què s'haurà de basar la política industrial en aquest sector. Si partim del fet que és necessari de mantenir-lo, caldrà observar quin tipus d'articles poden tenir unes perspectives positives en el mercat internacional (per exemple, la indústria llanera es troba avui encara en els països avançats i no té la competència dels països subdesenvolupats com té la indústria cotonera), veure com s'articula el lligam entre els diversos sectors (el gènere de punt i la confecció són clients de la filatura i del teixit, per exemple) i, sobretot, aconseguir controlar el poder de les grans empreses productores de fibres artificials que tendeixen a dominar tot el procés imposant les seves condicions. ¿Com s'explica, si no és, en part, per la pressió d'aquestes empreses que volen col·locar la seva creixent producció, el fet que el progrés tècnic en la maquinària tèxtil vagi sempre en el sentit d'augmentar la velocitat de producció, més que no pas la qualitat, en un sector que té problemes de venda?

Perquè són precisament una alta qualitat de la producció, un disseny acurat, la incorporació selectiva de les tecnologies més avançades el que pot situar la indústria tèxtil catalana en condicions d'exportar als països industrials, que, com hem vist, són els que poden tenir una certa capacitat d'importació.

Si no som capaços d'articular un programa d'inversió, estructura productiva i comercialització de la indústria tèxtil catalana, les perspectives són de quedar atrapats entre el proteccionisme dels països rics i els baixos preus dels països subdesenvolupats, cosa que vol dir convertir-se en compradors d'articles cars a la CEE (sobretot a Alemanya i a Itàlia, que tenen unes indústries tèxtils molt potents) i d'articles barats a Taiwan i Corea del Sud, deixant inactives unes instal·lacions que han absorbit una quantitat important de recursos i creant greus problemes d'atur per a l'economia del país. ●

Petit vocabulari de l'imperialisme

L. A.

Centre i perifèria: La transformació de les relacions colonials en relacions neocolonials en què les antigues colònies mantenen una independència formal, malgrat que la seva situació econòmica i política depèn encara de les antigues metròpolis o països europeus dominadors en els inicis del capitalisme, ha obligat a emprar nous termes. Així, són països del centre les nacions capitalistes desenvolupades, que exerceixen l'imperialisme sobre els països de la perifèria. La forma com assoleixen l'acumulació tots dos tipus de països és molt diferent: els uns acumulen explotant els altres.

Colonialisme i neocolonialisme: Relació de dependència que s'establí entre un país (metròpolis) i una sèrie de territoris (colònies) mitjançant el qual el primer explotava les riqueses de l'altre, alhora que aquest segon mantenia una forma política específica, formalment dominada per l'altre, gràcies a la qual era una «província» de segona classe. Quan aquesta dominació política ja no es pogué mantenir, les metròpolis concediren la independència formal a les colònies i establiren un sistema similar, el neocolonialisme, en què la relació s'establí entre dues nacions formalment independents, encara que el poder polític de les neocolònies era mantingut per la metròpolis. La classe social a la colònia o neocolònia que estava interessada en la relació colonial, i que assegurava la perpetuació de la dependència, era la **burguesia compradora**, generalment lligada a negocis d'exportació dels productes que la metròpolis explotava i a la importació dels productes manufacturats.

Dependència: Relació econòmica i política que hi ha entre el país del centre i aquells països de la perifèria que domina, políticament i econòmicament, encara que la relació tendeix a establir-se cada vegada més d'una forma global, entre els països del centre, d'un cantó, i els de la perifèria, de l'altre.

Excedent: Les dificultats que presenten algunes de les lleis de Marx i alguns dels fenòmens descrits per Lenin en relació amb la plus-vàlua i amb la taxa de guany van portar a definir el concepte d'excedent, més neutre que el de plus-vàlua, perquè pot aplicar-se a allò que qualsevol societat (capitalista o no) pot produir per sobre de les seves necessitats de reproducció (o sigui, per a mantenir-se en la mateixa situació constantment, i que per tant implica la reproducció de les relacions de dependència personal i entre nacions en el capitalisme). El capitalisme es caracteritzaria, així, per una nova llei, segons Baran i Sweezy: aquella segons la qual l'excedent tendeix a augmentar constantment.

Divisió internacional del treball: Situació per la qual cada país s'especialitza en la producció d'aquells productes en què té uns avantatges relatius o uns costos totals més baixos. A l'igual que va passar en la divisió del treball social, actualment s'està aplicant a un nivell superior: l'especialització comença a fer-se, no en productes, sinó en processos parcials (igual com en un determinat moment s'aplica aquest tipus de divisió a l'organització artesanal, transformant-la en manufactura, i d'aquesta forma començar un període de mecanització amb el qual aparegué la indústria moderna.

Subimperialisme: Relació imperialista imposada per nacions poc desenvolupades sobre altres nacions del seu entorn, en una mena de delegació de l'imperialisme americà o europeu. Els estats que practiquen aquesta delegació imperialista són **estats-gendarmes**.

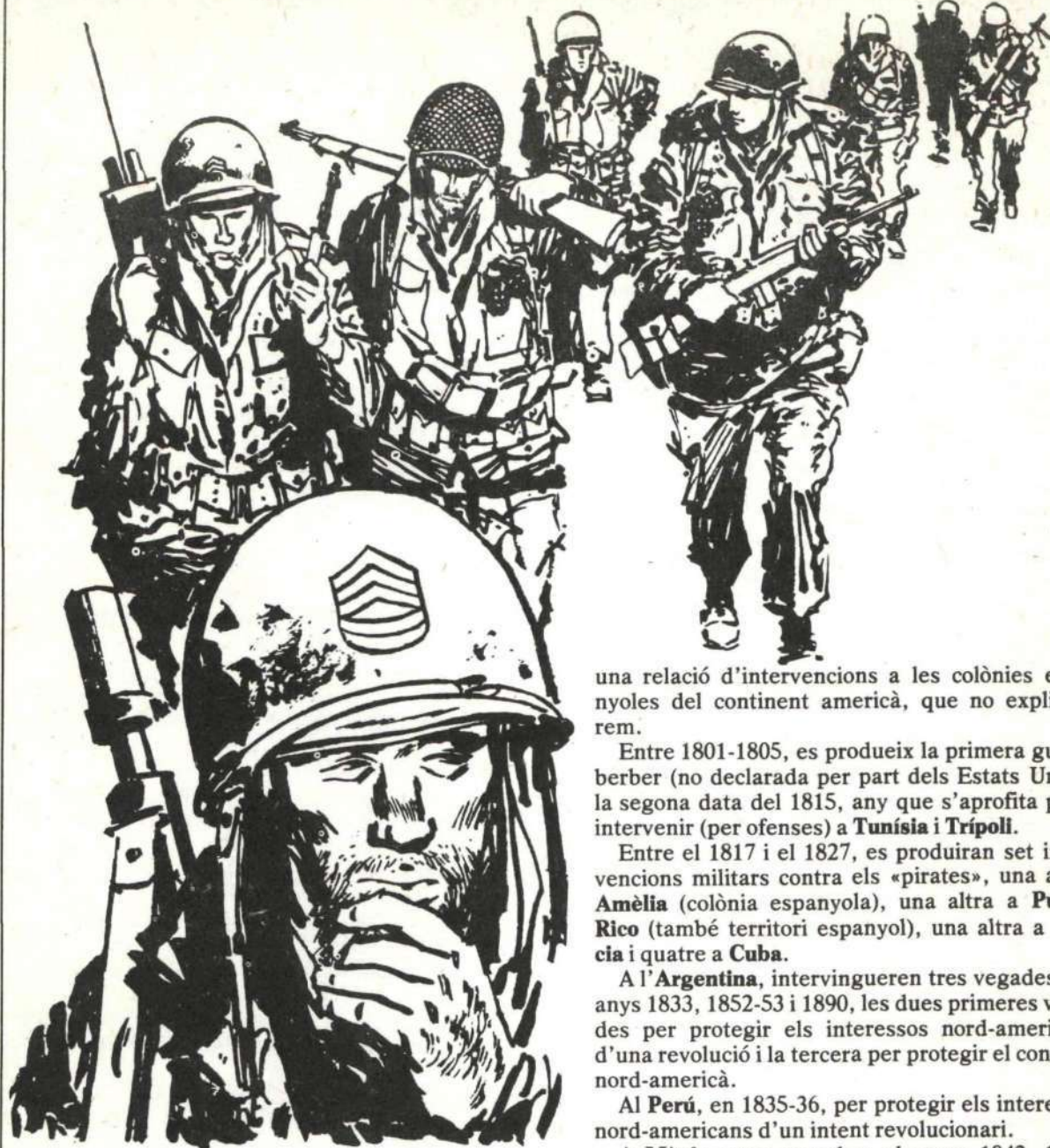

Superimperialisme i ultraimperialisme: Possibilitat d'un acord sense divisió entre les potències imperialistes per a exercir d'una manera unificada l'explotació imperialista sobre els països del Tercer Món. L'ultraimperialisme (terme emprat per Kautsky) es refereix a una aliança entre els països imperialistes. El superimperialisme es refereix a un fet més semblant a la situació actual, en què l'hegemonia d'un país sobre la resta (EUA) imposa aquesta aliança.

Tercer Món: Conjunt de països subdesenvolupats, amb el pressupòsit que tenen un sistema econòmic diferent del capitalista (primer món), el socialista (segon món). És un terme equivocat, perquè tots els països subdesenvolupats es mantenen dins de l'òrbita del sistema capitalista, encara que d'una forma dependent. Cal dir que també el terme subdesenvolupament dona lloc a equivocacions, ja que els països dits subdesenvolupats han tingut, des de fa temps, un procés de desenvolupament, però aquest procés ha servit per a enriquir aquells països d'Europa o de l'Amèrica del Nord dels quals depenien. Per això es diu que han tingut un procés de desenvolupament del subdesenvolupament o de desenvolupament diforme.

LES INTERVENCIONS USA

C. A. I.

Aquesta llista d'activitats militars nord-americanes ha estat treta d'un informe presentat al Congrés dels Estats Units per Dean Rusk, Secretari d'Estat, el 17 de setembre de 1962. No comentarem totes les intervencions, però ens ha semblat que era una mostra representativa de les actuacions imperialistes nord-americanes.

La llista comença en 1789-1800, amb una guerra naval no declarada amb França, i segueix amb

una relació d'intervencions a les colònies espanyoles del continent americà, que no explicitarem.

Entre 1801-1805, es produeix la primera guerra berber (no declarada per part dels Estats Units); la segona data del 1815, any que s'aprofita per a intervenir (per ofenses) a **Tunísia i Trípoli**.

Entre el 1817 i el 1827, es produiran set intervencions militars contra els «pirates», una a **Illa Amèlia** (colònia espanyola), una altra a **Puerto Rico** (també territori espanyol), una altra a **Grècia** i quatre a **Cuba**.

A l'**Argentina**, intervingueren tres vegades, els anys 1833, 1852-53 i 1890, les dues primeres vegades per protegir els interessos nord-americans d'una revolució i la tercera per protegir el consolat nord-americà.

Al **Perú**, en 1835-36, per protegir els interessos nord-americans d'un intent revolucionari.

A **Mèxic**, onze vegades, els anys 1842, 1844, 1846-48, 1859, 1866, 1870, 1873, 1876, 1913, 1914-17 i 1918-19. Són incursions contra bandolers, guerra formal amb Mèxic, a causa de la guerra civil mexicana i altres disputes.

A **Nicaragua**, deu vegades, els anys 1853, 1854, 1857, 1894, 1896, 1898, 1899, 1910, 1912-25 i 1926-33. Les causes, la protecció dels interessos nord-americans durant disturbis polítics o processos revolucionaris, per afavorir alguns processos polítics i altres. Val destacar la intervenció del 1854, quan es destrueix la població de San Juan del Norte, en revenja d'un insult al representant nord-americà a Nicaragua.

Al **Japó**, sis vegades, els anys 1853-54 (dues de diferents), 1863, 1864, 1864 (setembre) i 1868. Les causes, la protecció dels interessos nord-americans, per greuges a la bandera nord-americana, expedicions sense explicitació i altres.

A la **Xina**, disset vegades, els anys 1854, 1855, 1856, 1859, 1866, 1894-95 (dues), 1989-99, 1900, 1911, 1912, 1912-14, 1920, 1924, 1925, 1926 i

1927. Les causes, protegir els interessos nord-americans en les revoltes nacionalistes, operacions de càstig (per agressions prèvies o insults), per la guerra xino-japonesa i altres.

A l'**Uruguai**, tres vegades, els anys 1855, 1858 i 1868, totes tres vegades per protegir els interessos nord-americans durant tres intents revolucionaris.

Al **Panamà**, vuit vegades, els anys 1856, 1865, 1885, 1903-14, 1904, 1912, 1918-20 i 1925. Recordem que fins al conflicte del 1903, el Panamà no és independent. Així, les primeres intervencions aniran contra la República de Nueva Granada, mentre que algunes de les que es fan en el període en què forma part de Colòmbia van inclòses en l'apartat de Colòmbia. La protecció dels interessos nord-americans i del canal en són les causes principals.

Al **Paraguai**, l'any 1859, com a desgreu d'un atac anterior.

A **Turquia**, quatre vegades, els anys 1851, 1858-59, 1912 i 1922. Protecció dels interessos nord-americans, amenaça del poder nord-americà i altres causes.

A l'**Àfrica**, en 1820-23, contra el comerç d'esclaus i el 1860 a Angola, per protegir la vida i els interessos dels nord-americans.

A **Colòmbia**, set vegades, els anys 1860, 1868, 1873, 1895, 1901 i 1902 (dues vegades). Per protegir els interessos nord-americans de processos revolucionaris, durant la guerra civil, i altres causes.

A **Corea**, cinc vegades, els anys 1871, 1888, 1894-96 i 1904-05 (dues vegades). Protecció dels interessos nord-americans, a causa de la guerra russo-japonesa, operacions de càstig i altres causes.

A **Xile**, el 1891, per protegir el consolat durant una revolta a Valparaíso.

Al **Brasil**, el 1894, durant la guerra civil brasilera.

A **Haití**, quatre vegades, els anys 1888, 1891, 1914 i 1915-34. Les causes, protegir els interessos nord-americans i mantenir l'ordre en períodes revolucionaris.

A **Hondures**, set vegades, els anys 1903, 1907, 1911, 1912, 1919, 1924 i 1925. Les causes, protecció dels interessos nord-americans en períodes revolucionaris, durant la guerra civil i la guerra amb Nicaragua, per mantenir l'ordre també en períodes revolucionaris i altres causes.

A **Cuba**, quatre vegades, els anys 1906-09, 1912, 1917-22 i 1923. Per protegir els interessos nord-americans. Val a assenyalar la intervenció de 1906-09, feta per tal de «restaurar l'ordre, protegir els estrangers i instaurar un govern estable, després de serioses activitats revolucionàries».

A la **República Dominicana**, dues vegades, el 1914 (durant un moviment revolucionari) i en 1916-24, per mantenir-hi l'ordre.

A **Guatemala**, l'any 1920, per protegir els interessos nord-americans durant els enfrontaments

entre unionistes i el govern de Guatemala.

A **Rússia**, en 1918-20 (a Vladivostok, especialment) i en 1920-22 (com a protecció de les propietats nord-americanes de l'illa Russian, a la badia de Vladivostok).

A **Sumatra**, dues vegades, l'any 1832 i en 1838-39, totes dues vegades com a operacions de càstig contra els nadius.

A **Illes Fiji**, tres vegades, el 1840, 1855 i el 1858, com a càstig.

A les **Filipines**, en 1899-1901, per conquerir l'illa. Els nadius que lluitaven per la seva independència foren derrotats.

A **Hawai**, quatre vegades, els anys 1870, 1874, 1889 i 1893, per protegir els interessos nord-americans i fer costat al govern de Stanford B. Dole, entre altres causes.

A l'**Egipte**, el 1882, per protegir els interessos nord-americans.

A **Síria**, el 1903, per protegir el consolat nord-americà davant el temor d'una insurrecció popular.

Al **Marroc**, el 1904, per forçar l'alliberament d'un nord-americà segrestat i protegir el cònsol general.

A **Samoa**, tres vegades, el 1841 (en revenja de la mort d'un mariner), en 1888-89 (per protegir els ciutadans nord-americans durant una guerra civil) i el 1899 (per protegir els interessos nord-americans i prendre part en la lluita per la successió del tron).

En aquesta exposició no hem assenyalat ni la guerra amb la **Gran Bretanya** (1812-15), ni la guerra amb **Espanya** (1898), ni la primera guerra mundial (1917-18) ni la segona guerra mundial (1941-45), amb els conflictes que la van precedir a **Groenlàndia**, la **Guaiana Holandesa**, **Islàndia** i altres llocs.

En la llista de Dean Rusk, hi falten les intervencions de **Corea** (1950), el **Líban** (1957), **Cuba** (1961 i una altra del 1962), a **Guatemala** (1954), al **Vietnam** (1964), a la **República Dominicana** (1965), a **Cambotja** (1970) i a l'**Iran** (1980).

Tampoc no hem mencionat la presència de les tropes nord-americanes a **Berlín**, **Guantánamo** i altres llocs. ●

Acció sindical contra imperialisme

Jaime Aznar

El juny de 1972, els treballadors del grup «Pirelli-Dunlop» van anar a la vaga per protestar contra una amenaça d'acomiadaments col·lectius, arran de la integració de les dues empreses originàries. El motiu era pràcticament banal, ja que es tracta d'una de les conseqüències més habituals d'un procés de concentració o absorció empresarial: la reducció massiva de personal. Tanmateix, el fet revestí una importància vertaderament històrica, ja que la vaga s'efectuà simultàniament en les factories que aquesta empresa transnacional posseïa a Anglaterra i Itàlia. Aquesta vaga es configurava com un precedent del que podria esdevenir un dels conflictes col·lectius típics del darrer terç del segle XX: les vagues multinacionals.

Els antecedents internacionalistes

Una primera pregunta a plantejar-se és el perquè de la novetat de l'esmentada vaga. I més si es té en compte que, des dels seus orígens, el moviment sindical havia afirmat el seu caràcter internacionalista i, fins i tot, el I Congrés Sindical Mundial, celebrat a Brussel·les el 1891, proclamava en una resolució «la negativa a efectuar treballs de producció transferits, per causa de vagues o tancaments». Aquest esperit internacionalista fou el que donà lloc a la creació dels «Secretariats Professionals Internacionals» (sobre una base d'oficis) i a la Federació Sindical Internacional (1913), de vida efímera, ja que la Primera Guerra Mundial —amb l'alineament dels sindicats amb llurs governs respectius— en suposà el trencament, i amb ell la definitiva aparició de la divisió sindical internacional basada en criteris ideològics, divisió que, llevat del curt període unitari del 1945 al 1948, persisteix fins als nostres dies.

L'episodi de la FSI il·lustra, per les seves causes i conseqüències, la contradicció en què s'ha mogut el moviment sindical: entre el seu proclamat internacionalisme i la pràctica nacionalista quan els interessos concrets semblava que perillaven. No obstant això, no fóra just oblidar el paper que el moviment sindical ha jugat amb motiu dels principals episodis revolucionaris d'aquest segle: des del boicot a l'intervencionisme contra la Revolució soviètica, fins a la solidaritat massiva contra l'agressió nord-americana al Vietnam. I molt particularment, després de la Segona Guerra Mundial, en el suport a la lluita per d'alliberament nacional, contra el colonialisme francès i anglès.

Ara bé, aquestes pràctiques internacionalistes han anat evolucionant cap a posicions humanitàries o de coincidència ideològica —per tant discriminatòries—, o simplement limitades a declaracions verbals de condemna, desprovista de qualsevol contingut actiu. En el terreny «tradicional» de la solidaritat internacionalista, es pot destacar com a significativa l'absència d'activitats de masses en ajuda de la reconstrucció del Vietnam, cosa que contrasta espectacularment amb l'enorme mobilització que tingué lloc durant la guerra. En el terreny més específicament sindical, constatem com en cap de les ocasions en què durant aquests darrers anys s'han produït importants moviments vaguístics (Alemanya Federal i França, l'any passat; Brasil, Suècia i Anglaterra, enguany), en cap dels països on el moviment sindical es troba arrelat es feren manifestacions de qualsevol tipus de solidaritat.

La internacionalització de les relacions econòmiques

El declivi de l'internacionalisme es

fa més palès si es considera el formidable procés d'internacionalització que des dels anys 50 s'està produint en l'economia mundial, especialment en els països capitalistes més industrialitzats. I, en particular, amb la maduració de les condicions perquè assoleixin la plenitud les anomenades «empreses multinacionals» (MN), així com la creació d'ens supranacionals com la Comunitat Econòmica Europea. Durant tot aquest període, que pot dir-se que forma part de les conseqüències de la Segona Guerra Mundial, i del paper que van jugar llavors i després els Estats Units, el moviment sindical ha anat acumulant endarreriments, dubtes i divisions que li han suposat globalment que avui es trobi en una situació clarament desfavorable, no ja en la seva confrontació amb els Estats respectius on actua, sinó, sobretot, respecte d'aquest caràcter supranacional i internacional de l'economia.

Comparant aquest període amb els anys vint i amb l'anàlisi que llavors s'havia fet de l'imperialisme i de les seves característiques, des de posicions diverses com les de Lenin, Rosa Luxemburg o Bukharin, Lelio Basso comentava el 1977: «En el centre del procés de restructuració es troben aquesta vegada les multinacionals, de les quals no tenim encara una anàlisi marxista que es pugui comparar, quant a seriositat i profunditat, amb les anàlisis de l'imperialisme suara esmentades. Remarqueu, així mateix, que aquesta vegada el moviment obrer es troba particularment endarrerit en l'estudi de les noves estructures capitalistes, dels processos que generen i dels mecanismes que posen en marxa, així com de l'estratègia necessària per afrontar noves batalles» (1).

Efectivament, aquesta anàlisi és el primer pas imprescindible per tal de poder avançar en la definició i articulació d'una activitat sindical destinada a pal·liar i contrarestar els

efectes, en el terreny laboral i en el social i econòmic, de l'actuació incontrolada de les multinacionals. Anàlisi dels orígens, desenvolupament i maduració de les multinacionals, posar en evidència llurs aspectes nous, dins del marc d'internacionalització econòmica, amb llurs característiques pròpies. Això implica, per exemple, estudiar els diferents «moments» de l'economia mundial: la rivalitat interimperialista, la cooperació, el domini, llur interrelació i llurs repercussions sobre un determinat marc nacional.

El tema de la relació entre multinacionals i Estat no és banal. Determinades concepcions de les multinacionals tendeixen a menysvalorar llur incidència sobre la sobirania nacional, en remarcar els efectes aparentment beneficiosos («creen llocs de treball» assenyala N. Redondo per fer costat a la instal·lació de la General Motors a Espanya) i per tant es col·loquen en la clàssica lògica de l'empresa capitalista. Això suposa adoptar una posició sindical d'absoluta conciliació, que subordina al tema de l'ocupació, no solament d'altres reivindicacions sindicals immediates, sinó la seva funció política respecte del model de desenvolupament.

En l'altre extrem hi ha la posició dels qui valoren al màxim la importància i la resistència de les multinacionals, especialment en relació a l'Estat, dels governs, als quals consideren a punt de sucumbir davant d'aquesta situació. Aquesta visió pronostica un futur relativament proper absolutament en mans de 200 o 300 empreses, capaces de constituir un supergovern mundial omnipotent, un germen del qual veuen alguns en la famosa «Comissió Trilateral». Hem d'assenyalar que aquesta visió és compartida des de posicions tan disperses com la del sindicalista socialdemòcrata C. Levi-Strauss i la de posicions d'ultraesquerra o sectors particularment dogmàtics del moviment comunista. En tots dos casos —com veurem més endavant— aquesta anàlisi suposa col·locar el moviment sindical, sigui en posicions de principi, sense possibilitat d'actuació pràctica, sigui en una pràctica de tipus subaltern respecte a la dinàmica i imperatius de les mateixes multinacionals.

La reflexió hauria de partir, per tant, de la constatació, com fa H. Magdoff, que «el millor és enforçar la gran empresa multinacional com una fase lògica de l'evolució de l'activitat empresarial capitalista, fase durant la qual assoleixen llur apogeu les tendències inherents a l'empresa capitalista» (2). L'anàlisi nord-americà recorda, en aquest respecte, que aquestes empreses materialitzen per antonomàsia les característiques traçades per Marx: acumulació incessant de capital a escala internacional, fomentada i induïda per una concentració i centralitza-

ció sempre creixents de l'activitat econòmica (3).

¿En què resideix, tanmateix, el caràcter vertaderament nou d'aquestes superempreses internacionals? En primer lloc, assenyala S. Levvero (4), als països industrialitzats la producció d'escala i la tecnologia requerida exigeixen inversions colossals que perillen excessivament enfront de l'anarquia productiva, la qual cosa impulsa els grups capitalistes a programar llur pròpia relació mercat-producció-inversions. Un segon element està en el fet que en els països en vies de desenvolupament, les economies industrialitzades, es veuen impulsades a aprofitar llurs dimensions i característiques per tal de satisfer així llurs pròpies exigències expansives, i afavorir, per tant, processos de desenvolupament i industrialització que s'estableixen, això no obstant, en un pla de dependència orgànica en relació al sistema oligopolista. En tercer lloc, com a element nou, s'ha de considerar que les multinacionals es caracteritzen per la realització d'un esforç extraordinari de recerca, particularment en sectors estratègics, la qual cosa les dota d'una enorme facilitat per a l'exportació, no tan sols de capital, sinó d'una nova mercaderia, la recerca-tecnologia, susceptible de ser produïda de manera concentrada a la «casa mare» o de ser distribuïda entre diversos països que realitzen una producció segmentada, amb processos ulteriors de muntatge on les condicions econòmiques i socials són més favorables. En resum, es pot considerar com a vàlida la caracterització que efectua la Comissió Executiva de la CEE, quan considera que «l'èxit de les grans societats mundials es basa en un repartiment internacional de potents unitats de producció i comercialització en nombrosos països, i no en una exportació efectuada a partir dels països d'origen. El canvi de les condicions de concurrència ha portat com a conseqüència que, sovint, per aconseguir èxit en un mercat determinat, cal ser-hi present no tan sols amb una bona xarxa de distribució, sinó també en l'estadi de la producció, per tal de poder-se adaptar millor a les condicions del mercat» («Memoràndum sobre política industrial», presentat pel comissari P. di Colonna'el 1969).

La resposta sindical, tardana i inconcreta

«És útil recordar que hem estat nosaltres, els sindicats, els primers que hem atret l'atenció mundial sobre l'existència del problema de les multinacionals i també el primer grup social organitzat que intenta actuar en aquest tema», declarava el 1975 J. Morris, dirigent sindical canadenc, davant del IX Congrés de la

CIOSL. El cas cert és, no obstant, que aquesta intervenció sindical no començà fins a finals dels anys seixanta, i que, a més, des d'aleshores gairebé no ha progressat.

El primer ingredient d'aquesta reacció tardana s'ha de situar en la divisió sindical internacional, després que l'efímera experiència unitària d'una Federació Sindical Mundial (FSM), basada en el front democràtic antifeixista, fou truncada fonamentalment per l'actuació dels sindicats nord-americans. La línia d'intervenció sindical en la creació d'un món de pau era reforçada per un plantejament explícit de transformacions socials, concretat a molts països europeus per la política de nacionalitzacions d'importants sectors industrials, a la qual donava suport exprés el moviment sindical. El fonament ideològic d'aquesta actuació s'exposava en la intervenció que davant del Congrés constituent de la FSM realitzà el delegat de la CIO, la central nord-americana: «El nostre programa es realitzarà únicament amb una lluita tossuda i constant contra aquelles forces que s'oposen al progrés dels pobles, forces que existeixen no solament en el territori dels nostres enemics, sinó també a l'interior dels nostres països... Si aquestes forces triomfen, haurà estat inútil d'haver lluitat, i tot allò que els homes i dones estimen, la llibertat conquerida, es perdrà. El món tornarà a agafar el camí que duu a la crisi econòmica, a l'atur, a l'angúnia, a l'opressió dels pobles febles, a l'agressió imperialista i, inevitablement, a una nova guerra». Paga la pena aquesta cita tan llarga per valorar l'estat d'ànim del moviment sindical democràtic en sortir de la guerra mundial, moviment sindical unitari a través de la FSM a qui, per cert, els «cinc grans» negaren la reivindicació de ser formalment representada en les noves instàncies internacionals de l'ONU, sorgida també de l'aliança antifeixista.

No obstant això, foren precisament els sindicats nord-americans els qui més suport donaren —junt amb les Trade Unions angleses— a l'aplicació a Europa del Pla Marshall, programa ampli d'inversions nord-americanes per a la reconstrucció de l'economia capitalista occidental, articulada amb una àmplia sèrie de condicionants polítics, entre ells la ruptura de la unitat sindical a França, Itàlia i Bèlgica, en els llocs on comunistes i socialistes d'esquerra ocupaven posicions predominants.

Tot i que durant el període posterior la FSM exercí un paper no gens menyspreable en favor de la mobilització obrera per la pau (milions de signatures recollides en favor de la «Crida d'Estocolm»), cal destacar que els nous fenòmens que es produïen a Europa no trobaven la resposta sindical adequada, ni en l'anàlisi ni, consegüentment, en la

IBM SIEMENS

LETT

Coke

pràctica. Un dirigent de la CGIL comenta al respecte: «La FSM no aconsegueix estimar la profunditat de les mutacions que estan transformant el món, i es manté estancada en les velles posicions, en el vell llenguatge, en la violenta polèmica sobre la responsabilitat de l'escissió, per la qual cosa la seva activitat i la seva iniciativa van perdent frescor, actualitat, i es veuen cada cop més estèrils, fins i tot en relació amb els països que acaben de conquerir la independència» (5). La crítica s'adreça a la posició radicalment negativa que la FSM i la CGT francesa adoptaren en relació a la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA), preludi de la que una mica més tard adoptarien respecte del Pacte de Roma i del Mercat Comú. D'aquí ve, també, l'inici de les divergències que uns quants anys més tard dugueren la CGIL italiana a abandonar la FSM, expressades en el IV Congrés d'aquesta central, celebrat el 1957 a Lúpsia, per un dels dirigents sindicals històrics italians, F. Santi: «Les posicions totalment negatives —fins i tot justes— esdevenen estèrils i no suposen per als sindicats feines concretes d'acció per a la defensa dels treballadors de cada país. I per bé que s'ignori en l'Informe general (presentat pel francès Saillant), la CECA existeix, i qui no pot ignorar-la són els miners i metal·lúrgics dels països interessats, els quals s'han d'enfrontar amb els problemes que els suposa l'existència de la CECA» (6). També en aquest congrés, el que era llavors secretari general dels metal·lúrgics de la CGIL, Agostino Novella, assenyalà que les lluites recents portades a terme a Itàlia «foren unitàries, gràcies també a la pressió dels sindicats metal·lúrgics afiliats a la CIOSL... sindicats que s'adonaren que les endarrerides condicions de treball dels metal·lúrgics italians constituïen un obstacle per al desenvolupament de llur iniciativa reivindicativa, en llur propi país» (7).

També en altres terrenys va faltar, quan calia, la imprescindible resposta concreta del moviment sindical. Levrero destaca l'absència de mobilització contra les polítiques econòmiques basades en el canvi lliure, reforçades per la institució del GATT i els acords monetaris de Bretton Woods, que consagren la primacia del dòlar i afavoreixen particularment l'expansió de les inversions nord-americanes a Europa, base per a la maduració de les empreses multinacionals en els anys seixanta. Als comentaris anteriors sobre la ineficàcia de plantejaments genèrics i purament ideològics del corrent sindical representat per la FSM, s'hi ha d'afegir que els altres dos, socialdemòcrata i cristià (la CIOSL i CMT, respectivament), es mantenien en una posició de total suport acrític, en consonància amb la seva concepció dependent del moviment sindical.

Per tal d'acabar amb la caracterització d'aquesta fase del moviment sindical, clau per entendre la seva situació actual, especialment respecte de les multinacionals, cal afegir que tampoc en relació al procés de descolonització no adoptà una posició conseqüent i capaç d'incidir com a contrapès de les tendències neocolonials que es desenvolupaven en els països que assolien llur alliberament polític (molts comentaris observen que els monopolis nord-americans ja havien efectuat una profunda penetració en els mateixos imperis francès i anglès, fins i tot abans de llurs respectius esfondraments). Així, el mateix Novella assenyalava en el V Congrés de la FSM (Moscou, 1961) que «la iniciativa dels capitalistes italians en cooperació amb els grups capitalistes d'altres països, que tendeix a conquerir posicions de privilegi en els països que s'han alliberat o que s'alliberen del jou colonialista, no ha trobat encara cap obstacle per part de les organitzacions sindicals. En realitat —afegeix— per ser eficaç, la lluita contra el neocolonialisme ha de començar des dels centres de poder dels monopolis» (8).

Un altre reflex d'aquesta incapacitat del moviment sindical per plantejar una alternativa a les noves formes i agents de l'imperialisme s'ha de situar en els prejudicis d'alguns sindicats davant dels mateixos moviments d'alliberament nacional, que comportaren un distanciament dels sindicats d'aquests països, com per exemple els d'Algèria, el Marroc i Tunísia, que no ingressaren a la FSM (i sí a la CIOSL) davant de l'actitud de la CGT de no reconèixer llur independència respecte a la metròpolis francesa. Per no parlar de la total manca de suport que trobà l'experiència populista de Mossadeq, el líder iranià que s'enfrontà a les multinacionals del petroli el 1950 i acabà sent enderrocat pel Xa tres anys més tard, amb l'ajuda dels Estats Units i la passivitat general. Quan aquest esdeveniment es repassa a la llum de la crisi energètica actual i del paper que han jugat les «Set Germanes» (les companyies que controlen la immensa majoria del comerç del petroli) en destaca la responsabilitat històrica d'un moviment sindical —en els seus diferents corrents— incapaç d'incidir en un procés que ha dut a l'actual prepotència de les multinacionals i de l'imperialisme nord-americà.

Formes i continguts de l'acció sindical anti-multinacionals

Si la vaga Pirelli-Dunlop constitueix un precedent d'acció coordinada, la primera negociació col·lectiva a nivell d'una multinacional és la que forçà el «Comitè de coordinació» de la «St. Gobain», mitjançant la

qual els representants de 12 centres de treball d'Itàlia, Alemanya Federal i Estats Units aconseguirien que es desenvolupessin les discussions paral·lelament i que es tinguessin en compte les reivindicacions més avançades per a cada un dels centres representats. Malgrat que han estat escasses, s'han donat altres formes d'acció molt diverses, de continguts també diversos. Així, la vaga en un centre ha suposat l'activitat solidària dels treballadors del mateix grup, pertanyents a d'altres factories; les accions comunes per la igualtat de condicions salarials o de seguretat i higiene; la solidaritat expressament incorporada als convenis, amb la defensa dels drets sindicals en països feixistes; vagues solidàries contra amenaces de restructuració i acomiadaments; solidaritat en forma de boicot als productes comercials o de l'empresa o sector involucrat; l'intercanvi d'informació sobre projectes productius i pressions en favor d'una contractació negociada.

Aquesta és la perspectiva que una determinada literatura sindical planteja als treballadors d'empreses multinacionals. O sigui, el desenvolupament creixent d'intercanvis, coordinació i estructures organitzatives de grup, capaces d'oposar-se a la principal tàctica de les multinacionals: «divideix i venceràs». Aquesta perspectiva tindria la seva culminació en enormes processos de negociació centralitzada, entre la piràmide del poder de decisió de la superempresa i una representació dels treballadors de tots els centres pertanyents al grup.

Sense menysprear les possibilitats concretes que pot suposar per als treballadors d'una multinacional el reforçament de les relacions de tota mena de llurs respectives factories, el plantejament en ell mateix sembla francament difícil de dur a la pràctica. Pensem què podria suposar això per a un grup com la General Motors, que posseeix centenars de centres de treball en més de 80 països, integrables en desenes de sectors productius, i amb un volum total de plantilles de 850.000 treballadors. Això suposa una dissemblança total de condicions salarials, de feina, de legislació en cada un dels països, amb formes de negociació i organització sindical distintes... Són aquestes dificultats les que fan que l'analista anglès S. Milligan afirmi que «la negociació multinacional tan sols seria possible si les economies nacionals fossin convergents, altrament els sindicalistes s'adonarien que l'anivellament de salaris únicament aconseguiria desanimar les inversions en economies més febles» (9). Aquesta opinió —que reflecteix les previsions de la patronal per als anys vuitanta i fins i tot noranta— és contrastada pels partidaris a ultrança de la centralització de les negociacions col·lectives, entre

els quals ocupa un lloc preeminent el secretari general de la Federació Internacional Química, Charles Levinson, per a qui l'objectiu fonamental seria la total equiparació en salaris i condicions de treball dels treballadors d'un mateix grup multinacional.

Amb independència que hi hagi més o menys dificultats, més enllà dels beneficis que per a l'acció sindical pot representar el desenvolupament progressiu de contactes i intercanvis d'experiències, la posició que privilegia la negociació per grup suposa portar el moviment sindical a posicions allunyades d'una realitat concreta incidència en favor de les transformacions de la societat, tant al nivell nacional com internacional. De fet, una acció sindical plantejada en aquests termes suposaria que la negociació quedaria virtualment supeditada a la lògica interna del mateix grup multinacional, de la productivitat i plans d'expansió del qual dependria totalment. D'altra banda, aquest plantejament implica també el fet de quedar atrapat per la lògica de la multinacional pel que fa al tipus de producció i de model econòmic que desenvolupa realment a cada país, i particularment en països en vies de desenvolupament. En tercer lloc, podem pensar que hi ha el risc inevitable de fomentar una aristocràcia obrera, tant en la metròpolis com en els països hostes de filials, que no solament es desvinculen de les reivindicacions de llur sector, sinó que, abandonant la relació entre negociació col·lectiva i territori, no es plantegen l'aspecte sociopolític de l'acció sindical i, en conseqüència, la confrontació del sindicat amb la política econòmica del país corresponent. Per últim i si de cas, aquesta manca de negociació centralitzada tendiria, de fet, a fomentar la constitució de poderosos col·lectius burocratitzats, exacerbant el fenomen de delegació en els aparells sindicals i allunyaria la gran massa sindical de treballadors de la participació activa en l'activitat sindical, amb totes les repercussions que això comporta.

Una altra de les línies d'actuació per contrarestar els efectes de les multinacionals és la pressió a través de les organitzacions i accions de sector. Aquesta és la modalitat a què dona més suport la DGB alemanya, particularment a través dels Secretariats Internacionals (de metal·lúrgics, tèxtils, indústria alimentària, etc.), molt directament vinculats a la CIOSL, que planeja a principis de la dècada dels setanta l'establiment de plataformes reivindicatives. Així, la Federació Europea de Metal·lúrgics aprovà el 1974 un Programa d'Acció destinat a «la realització d'una Europa social i democràtica, i a combatre per canviar l'actual ordre capitalista»:

1) Igualtat de condicions i igualtat d'oportunitats per als treballadors emigrants.

2) Ampliació de la representació dels treballadors en les institucions europees.

3) Contactes i negociacions amb la patronal europea de la metal·lúrgia.

4) Més activitat sobre les multinacionals presents a Europa.

5) Coordinació de la política sindical nacional d'objectius comuns.

6) Desenvolupament de les reivindicacions i objectius conjunts dels metal·lúrgics en les futures negociacions col·lectives.

No obstant la validesa de tots els objectius enunciats, aquest programa patia un defecte: la falta de disposició de la majoria dels sindicats signants (vinculats a la CIOSL) per articular les mesures de pressió i mobilització necessàries per tal d'imposar, sigui a les empreses, sigui als governs respectius, sigui a les institucions comunitàries, l'adopció de mesures satisfactòries per a qualsevol d'ells. No hi va haver ni tan sols pressió per obligar a la Federació de patronals del sector a la simple obertura de conversacions...

Aquest és el mateix problema amb què topen una sèrie de recomanacions que sota el rètol comú de «Codi de conducta» han estat elaborats per diverses institucions internacionals, especialment les Nacions Unides. Una contradicció de fons limita la seva eficàcia: es parteix del principi de la capacitat intocable de les multinacionals, per damunt de la sobirania dels Estats, per sol·licitar precisament d'aquests estats que adoptin mesures per controlar les activitats «il·lícites» de les multinacionals. És clar que l'exigència que les multinacionals acceptin la legislació laboral de cada país pot tenir un contingut radicalment diferent si aquesta legislació és progressista, conservadora o, simplement, repressiva... I que, fins i tot, l'exigència que les inversions als països en vies de desenvolupament s'acomodin a determinats condicionaments (per exemple, els que estipula el govern anglès per a la Unió Sud-africana) de «democràcia industrial» tenen més fonament en una filosofia «proteccionista» per evitar la fugida de capitals, que en veritables raons de solidaritat. I més quan aquestes mesures i codis no posen de cap manera en qüestió quines inversions, per a quin tipus de desenvolupament i quin model econòmic estimulen.

El pla europeu

L'agreujament de la crisi de l'Europa capitalista, el vast procés de reconversió industrial que s'esdevé dins i fora de la Comunitat Econòmica, la creixent interrelació i rivalitat entre els seus grups i els japonesos i nord-americans (de les quals és representativa la indústria automobilística) condueixen a una certa harmonització, no tan sols dels

programmes, sinó de la mateixa acció sindical. La relativa harmonització legislativa i l'existència de les institucions comunitàries —amb llurs realitats, llurs possibilitats i llurs mancances— són factors que tendeixen a pesar favorablement en aquest procés en què la unitat sindical pot ser reconstituïda per damunt de les divergències ideològiques, en la Confederació Europea de Sindicats (CES), a pesar dels ròssecs sectaris o de les reminiscències de la guerra freda. Se'n poden considerar símptomes les accions vaguístiques de l'Alemanya Federal l'any passat, i les d'Anglaterra i Suècia el 1980. Especialment la vaga general que tingué lloc a Suècia, país del «pacte social» per excel·lència, la qual palesa que en aquest període de crisi es redueix al mínim el marge de manobra per a les concessions i compromisos de la patronal amb el sector més conciliador del moviment sindical. I que, per tant, les tendències que preconitzen una major mobilització obrera tenen possibilitats de créixer, fins i tot malgrat els efectes desmobilitzadors que arrossegueu l'atur i la crisi.

L'agreujament de l'atur ha posat en evidència que la política comunitària pateix l'absència d'instruments capaços d'enfrontar-se amb èxit a les desigualtats regionals i socials dins de la CEE. I, fonamentalment, per la manca d'una política de programació industrial, dotada del presupost corresponent —com pot ser el que es dedica al manteniment de la política agrícola de la Comunitat—, i d'un control extensiu al Parlament Europeu, interlocutor legítim i autoritzat (independentment de l'orientació política de la seva majoria parlamentària) per al moviment sindical. En l'informe anteriorment esmentat, l'expert Milligan preveia possibilitats «importantes» per a la coordinació de l'acció sindical durant la dècada dels vuitanta, a condició que s'accentuessin els trets i les polítiques econòmiques dels països integrants de la CEE... perspectiva que l'autor deixava traslluir obertament que confiava que no es produiria.

En aquesta direcció, tanmateix, s'ha mogut —però poc— la Confederació Europea de Sindicats, capaç de portar a terme el 5 d'abril de 1978 una «eurojornada» de lluita, que llavors el dirigent de la CGIL, Mario Didó caracteritzava així: «Es tracta de donar suport a una plataforma europea que reivindica, respecte a la patronal, als governs nacionals i a les institucions internacionals, l'adopció d'una política de programació, selectiva, per sectors i territoris, de les inversions, per una qualitat distinta del desenvolupament i per la realització de la plena ocupació». Aquí és també on Didó establí un lligam entre l'acció «específica» al si de les multinacionals, i la «general» de les centrals a escala de na-

ció i continent: «És evident que la lluita contra la política de les multinacionals exigeix organitzacions de branca d'extensió mundial, però tota l'experiència d'aquests anys demostra que sense una «dimensió horitzontal» d'aquesta lluita, que comprometi el poder polític a nivell dels Estats i en les institucions internacionals, aquesta lluita no tindrà mai cap incidència». I conclouia que les activitats de sector o de grup «cal que estiguin entreteixides amb una acció paral·lela «externa» de la CES, si més no, pel que fa a Europa, capaç de provocar un «control polític i social» de les multinacionals» (10).

Es tracta, per tant i com a conclusió, que les noves condicions de la internacionalització del capital i, molt especialment, la lluita contra les conseqüències de les multinacionals, creïn possibilitats per al desenvolupament d'un «nou internacionalisme», basat en la creixent coordinació de reivindicacions, formes de lluita i estructures organitzatives, que des de la fàbrica al nivell continental, siguin capaces d'assegurar la intervenció eficaç del moviment sindical, de cara a imposar, amb el conjunt de forces populars i partits polítics progressistes, un model de desenvolupament diferent del capitalista, a través de cada una de les lluites concretes, amb què els sindicats es veuen diàriament confrontats.●

1. Lelio Basso: *Introduzione al problema*, «Problemi del Socialismo», núms. 6-7, 1977, p. 9.

2. Harry Magdoff: *La empresa multinacional en una perspectiva històrica*. «Monthly Review», gener 1980, p. 27.

3. *Ibid.* p. 32.

4. Silvano Levvero: *Strategia sindacale e società multinazionale*. E. Sindacale Italiana. Roma, 1977, p. 14.

5. Umberto Scalia: *La FSM e i rapporti con la CGIL*, a «Quaderni di Rasegna Sindacale», núms. 66-67. I *Sindacati in Europa*, p. 201.

6. *Ibid.*, p. 202.

7. *Ibid.*, p. 204.

8. *Ibid.*, p. 205.

9. Stephen Milligan: *European Trade Unions, Labour Movements and Worker Participation, 1990*. Ed. Círculo de Empresarios, p. 46.

10. Mario Didó: *Governi e sindacati in Europa*. «Quaderni di Rasegna Sindacale», núms. 66-67, p. 47.

L'enemic a casa

La penetració cultural imperialista

M. Vázquez Montalbán

En la introducció a **Manipuladors de cervells**, el professor nord-americà Herbert Schiller diu: «Els directius dels mitjans de comunicació dels Estats Units creen, processen, refinen i governen la circulació d'imatges i la informació que determinen les nostres conviccions i actituds i, en última instància, la nostra conducta.» El subjecte passiu d'aquesta mediatització no és solament el receptor nord-americà, sinó que podem parlar d'un subjecte colonitzat en tot el sistema de dominació capitalista, i fins i tot el trobem entre aquestes masses dels països socialistes desvinculades dels processos de transformació social en què viuen i anheloses davant les ombres manipulades pels aparells ideològics de l'imperialisme, unes ombres que s'allarguen fins a les mateixes fronteres del món socialista i que aconsegueixen de travessar-les i tot.

Paulo Freire, en **Pedagogia de l'oprimit**, es planteja la distinció entre **manipulació** i **subjugació** com a estratègies distintes per a mantenir el control de les masses. La subjugació es correspon amb situacions d'una quasi indefensió total de les masses per a tenir identitat i **consciència** de les seves necessitats històriques. La manipulació es produeix quan les masses «...comencen a emergir del procés social», i fins i tot comença a donar-se instruments capaços de tenir un cert control sobre el procés social; per exemple: les lleis democràtiques o manifestacions de cultura emancipatòria. Hi ha una correspondència entre sistema democràtic capitalista i cultura de la manipulació, i com a conseqüència hi ha una correspondència entre centre d'aquesta cultura de la manipulació (el centre polític imperial hegemònic: EUA) i la seva perifèria, allunyada progressivament a semblança dels cercles oberts des del centre d'emissió produït per la caiguda d'una pedra a l'aigua. Els Estats Units han desenvolupat una cultura de la manipulació de consciències dirigida a controlar la formació del consens de les masses sotmeses a la condició passiva de receptors de missatges. I en parlar de missatges no ens hem de referir al missatge com a proposta informativa o comunicacional tipificada, sinó al missatge com a proposta ideològica polimòrfica que de vegades pot ser el fet de dur uns pantalons vaquers, la submissió a la lògica del llenguatge publicitari, l'esclavatge de la pròpia sentimentalitat sota el jou dels mites i símbols de la cultura imperial dominant, el donut, el telefilm, el **best seller**. Tot allò que pugui ser

llenguatge comunicat esdevé una eina manipulada i de manipulació.

La necessitat de controlar el mercat democràtic de les ideologies és la prova dels nous de l'afirmació marxista que les idees es converteixen en factors de canvi quan s'encarnen en les masses. Des de l'origen, la indústria cultural de les grans metròpolis capitalistes ha estat aplicada al control de la resposta als seus missatges, i avui no solament es troba en condicions d'emetre missatges refinadíssims, «sofisticadíssims» com diuen els comunicòlegs, sinó també de preveure el **feed-back**, el ressò o la resposta d'aquest missatge. S'ha generalitzat el mercat receptor d'aquests productes produïts en el centre o en els centres de l'imperi, i la intenció del centre emissor es reproduïx a través dels centres repetidors de les multinacionals de la indústria de la cultura de massa, una indústria que té un catàleg de productes no tan sols convencionalment culturals (telefilms, pel·lícules, llibres, revistes, discos, etc.), sinó també subterràniament culturals, com els pantalons texans o el donut, propostes culturals que ofereixen programes de vida alternatius o que, a tot estirar, responen a programes de vida alternatius que abonen la imatge del centre de l'imperi, de l'imperi mateix, del sistema de dominació.

En el cas d'Espanya, la penetració cultural imperialista ha estat inodora, incolora i insípida, i això que, aparentment, calgué que traspasés la barrera de l'autarquia cultural franquista, entestada en la creació d'una cultura nacional espanyola superadora de la cultura crítica materialitzada en les reivindicacions de les nacionalitats oprimides i en la consciència de classe com a primera pedra de l'alternativa d'una cultura socialista de massa. Si el feixisme s'entossudeix a crear cultures nacionals depuradores de qualsevol estrangerisme és per tal d'instrumentalitzar el reclame d'una consciència superestructural de les masses, situada pel damunt de qualsevol procés d'identificació antagònic. En el cas d'Espanya, aquests processos d'identificació antagònics eren la presa de consciència progressiva de la classe obrera i els moviments d'emancipació de les nacionalitats oprimides.

La feblesa de la construcció cultural autàrquica va ser investida per la penetració cultural imperialista. El pacte EUA-Franco va saltar i tot pel damunt del culte a la identitat paranoica de **poble escollit**, de **poble imperial** que els teòrics fran-

quistes van regalar a un abstracte poble espanyol. En el terreny de la cultura popular, el pacte implicava fins i tot la destrucció de la història reinterpretada pel franquisme. Només per sobreviure sota el paraigua nord-americà, el franquisme es va empassar la ideologia de la peculiaritat hispànica, bo i demostrant d'una manera ben interessant que Brecht tenia raó quan deia que primer és l'estómac i acabat la moral. La penetració cultural nord-americana s'esdevingué a Espanya anorreament les autèntiques senyes d'identitat populars, aprofitant-se de l'anorreament previ que havia fet el franquisme, un anorreament implacable i impecable pel que fa a la desorientació històrica de les masses, la clau més determinant que l'imperialisme sap fer anar per a falsificar la memòria dels pobles, manipular la seva aprehensió del present i condicionar el seu projecte de futur. La colonització feta a través de la cultura de la imatge pretenia assolir l'efecte de l'hipnotisme persuasiu, i es va engegar sistemàticament el dia mateix que, confirmada la davallada nazi en la segona guerra mundial, el franquisme va repintar la seva façana, buscà la protecció nord-americana i vengué, amb una certa visió de futur, la seva imatge de dic anticomunista adequada a la guerra freda previsible. Gairabé es pot establir una correlació entre les primeres disposicions aliadòfiles de Franco i la penetració de productes culturals nord-americans (el cinema, preferentment) que substituïren acceleradament els productes culturals del nazisme o del feixisme i, progressivament, els productes culturals autòctons.

Aquesta correlació apareix constantment en tots els tombants de la dependència progressiva d'Espanya envers el centre de l'imperi. El pla d'estabilització dels últims anys cinquanta es correspon amb el punt més alt de la influència cinematogràfica de l'imperi, i no oblidem que el pla d'estabilització i les bases del desenvolupisme posterior s'emprenen segons unes pautes marcades per l'OCDE o per la Banca internacional

ianqui. El desenvolupisme dels anys seixanta es correspon amb l'hegemonia de la publicitat i de la televisió, la primera assenyalant les pautes de la conformació d'una ideologia de consum entre les masses i proposant una disposició receptora hipnotitzada, anihiladora d'una relació autènticament comunicacional entre l'emissor i el receptor del missatge. La segona, desplegant una parada de propostes de comportament i de criteris sobre la realitat que es corresponien, no ja amb les coordenades culturals del centre-imperi-emissor, sinó amb el seu propi projecte de dominació històrica. Durant quinze anys, els espanyols van viure, no manipulats, sinó subjugats per la dictadura de les propostes mitològiques i simbòliques de la televisió creada als Estats Units, perquè aquestes propostes no arribaven vestides d'informació o d'opinió, sinó vestides amb la carn i l'os dels personatges de telefilm. I d'aquesta manera van inocular l'apologia ferotge de la propietat privada del ranxo i la solidaritat de la propietat amb la llei i a través de **Bonanza** o l'apologia de la repressió i de la delació mitjançant **Los intocables** o la necessitat d'estar alerta davant «l'enemic exterior» transmesa a través d'una història de marciàns suposada en **Los invasores**. El catàleg és d'allò més extens, bé que per a exemplaritzar-lo n'hi hauria prou de dir que tota la, en aparença, innocent programació de telefilms nord-americans comportava l'apologia d'una consciència social a la defensiva, en què el policia, l'advocat i el psiquiatre són intermediaris fonamentals per tal de no ser destruïts pels altres, perquè l'home, al capdavant, és un llop per als altres homes i la societat sobreviu i progressa si es fa seva aquesta evidència.

La publicitat, plantejant al consumidor hipnotitzat horitzons de grandesa, i la televisió tancant-lo en el seu cau, proposant-se com a mirall trucat de la mateixa identitat del receptor o com a finestra selectiva i falsificadora de la realitat exterior universalitzada, feien una funció complementària. La primera destruïa la capacitat de defensa i d'orientació. La segona canviava l'alimentació que alteraria el metabolisme de les masses.

Aquesta acció corresponsable es va poder efectuar amb tota impunitat sota la protecció del franquisme i davant la impotència crítica de les forces progressives. Però avui continua fent-se en primera instància perquè, com en l'arrancada de la resituació estratègica de les classes dominants (pla d'estabilització, desenvolupisme, Opus Dei), la situació actual tradueix una aliança entre aquestes classes dominants i l'estratègia imperial que passa per la reforma democràtica com a manipulació de la democràcia. I no és pas per atzar que aquesta manipulació prosperi fonamentalment gràcies a Televisió Espanyola, no perquè la televisió sigui intrínsecament manipuladora, sinó perquè a Espanya ha estat organitzada per manipular en unes condicions òptimes de centre emissor capaç d'acoblar l'estratègia del poder satèl·lit (el govern espanyol) amb la del poder imperial.●

BASES DEL IV PREMI D'ASSAIG "XARXA"

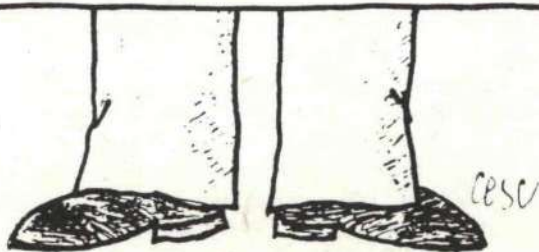
Xarxa Cultural, en un esforç per contribuir al redreçament de la nostra cultura, ha instituit el premi homònim d'assaig, especialment referit a Ciències Socials no excloent, però, l'assaig literari, per col·laborar a la difusió d'aquest gènere que topa amb tants entrebancs en el món editorial.

Les obres que aspirin al premi "XARXA" han d'ésser inèdites, escrites en català i presentades per triplicat abans del 31/10/80 a Xarxa Cultural, Ample, 35, Barcelona-2. La resta de les condicions generals són les mateixes que les dels altres premis de la "Nit de Santa Llúcia".

1. Els treballs presentats al premi "XARXA" han d'ésser originals i inèdits. Tenir una extensió de 150 a 250 fulls de mida holandesa, mecanografiats a doble espai i a una sola cara.
2. El tema serà lliure i el jurat tindrà en compte més enllà del seu estricte caire científic l'originalitat, i l'esperit crític i divulgatiu de les obres presentades.
3. Les obres desenvoluparan un tema únic o diversos temes íntimament relacionats defugint sempre les simples recopilacions d'articles.
4. L'import del premi és de 250 000 pessetes i correspon als drets d'autor de l'obra premiada en la seva primera o successives edicions.
5. Xarxa Cultural, tindrà l'opció preferent durant sis mesos per adquirir els drets de les obres presentades i no premiades que consideri d'interès publicar, d'acord amb els respectius autors.
6. El jurat està format per: Ernest Lluch, president; Max Cahner, Jaume Fuster, Josep Termes i Josep M. Figueres, com a secretari.
7. Les obres no premiades i a l'opció de les quals renunciï Xarxa Cultural, podran ser retirades pels seus autors a partir de quinze dies després de la concessió del premi, prèvia presentació del rebut corresponent i fins a tres mesos després.

PREMIS:

1. LA QÜESTIÓ AGRÀRIA AL PAÍS VALENCIÀ, de: M. Josepa Cucó i Giner, Miquel Àngel Fabra i Sánchez, Rafael Juan i Fonollar, Joan Romero i López. Publicat a la col·lecció *Iskra* de l'Editorial Aedos el 1978.
2. EL COMBAT ECOLOGISTA A CATALUNYA, de: Xavier Garcia, Jaume Reixac i Santiago Vilanova. Publicat a la col·lecció *Llibres a l'abast* d'Edicions 62 el 1979.
3. SIGNES, LLENGUA I CULTURA, de: Sebastià Serrano. Publicat a la col·lecció *Llibres a l'abast* d'Edicions 62 el 1980.

Lacte que ara celebrem compleix una aspiració que els comunistes catalans en conjunt i especialment els militants veterans alimentàvem des de feia molt de temps.

En la parcel·la del drama col·lectiu que ens va tocar viure durant els darrers 45 anys, tots nosaltres assistíem en un moment o altre a la mort d'un company de trinxera, de presó o camp de concentració, o vam rebre la notícia que un camarada entranyable havia caigut en un front llunyà, en un camp d'extermini o davant d'un escamot d'execució.

Des dels dies tràgics del començament de la guerra civil, imaginàvem que arribaria un dia en què retriem homenatge al sacrifici del camarada desaparegut, i confiàvem que, en un futur no gaire llunyà, ens trobaríem amb els seus familiars i amics en un acte com aquest o en el descobriment d'una placa que recordaria el seu nom i el seu exemple en un carrer o una plaça del lloc on va néixer.

Però el camí fou tan llarg i dramàtic que els caiguts foren nombrosos, els noms nous se superposaren als antics en el nostre record, i la idea de l'homenatge particularitzat fou substituïda en la nostra esperança per la de l'homenatge col·lectiu que ara celebrem.

Podem dir que durant no pocs anys els veterans esperàvem, no tan sols el moment en què podríem retre tribut a la memòria dels que van caure, sinó, alhora, el moment en què compareixerien davant de la justícia els culpables de la guerra, els responsables de totes i cada una de les tragèdies que la guerra va ocasionar.

Així arribem, en la dècada dels cinquanta, a un episodi que havia de tenir una influència determinant en la política del nostre partit i en la nostra actitud personal cap al futur. Em refereixo a l'aparició i difusió en la Universitat de Madrid d'un manifest que començava així:

«Nosaltres, els fills dels vencedors i dels vençuts...», i que a continuació cridava tots els espanyols per omplir el fossat obert per la guerra civil i per les seves seqüeles, per superar els odis i rancors generats per la lli-

HOMENATGE ALS MILITANTS DEL PSUC CAIGUTS PER LA LLIBERTAT

ta armada i per la repressió, i per treballar plegats per un futur de llibertat, sense guerres, presons ni afusellaments.

En aquella època les direccions del PCE i del PSUC ja havien començat a plantejar la necessitat d'eliminar les barreres que la guerra va aixecar entre molts homes i dones del poble, dividits o enfrontats encara, segons el bàndol en què s'havien trobat o havien combatut durant la guerra civil, així com la necessitat d'oposar el conjunt del poble i la minoria dominant, beneficiària exclusiva de la victòria militar del franquisme.

Però va ser, sobretot, aquella crida d'«els fills dels vencedors i dels vençuts» la que ens va ajudar a comprendre que la guerra ja era història, que a Espanya havia crescut una nova generació que no participava de les nostres divisions i que ens demanava d'encarar el present no en funció de la guerra civil ni com a la seva continuació, sinó contemplant les noves realitats i pensant en l'avenir.

Als que ja érem adults en començar la guerra civil, se'ns va fer feixuc d'entendre les seves raons. Ens semblava que prescindir de la guerra

civil com a base de la nostra acció política seria traïr la memòria dels que van caure no tan sols pels anys 36-39, sinó, així mateix, en la cruel repressió que la va seguir i en la lluita contra els nazis durant la segona guerra mundial.

Fins els que teníem responsabilitats de direcció, estàvem lligats al record d'aquells a qui vam conèixer personalment. Jo pensava especialment en Jaume Graells, Lina Odena o el meu germà mateix, Antonio, morts els primers dies de la sublevació; en Mancilla, Cebrián, Tolín i d'altres camarades i amics de la JSUC, caiguts a Terol, en el cap de pont de Serós o a l'Ebre; en Roldan, Cortada, Sesé i Arlandis, morts també tràgicament en els dies de la guerra.

Recordava Miret, el meu comissari en el període que vaig ser a l'exèrcit, amb qui vaig viure la retirada d'Aragó i el pas a França per Benasque, el maig de 1938. Recordava Francisco Gascón, el popular Panxo de Gràcia; Manolo Salvadores, tan estimat per a mi i per a la meua família, morts tots en els camps d'extermini d'Alemanya. Recordava Fusimanya, Lloret i Penchamé caiguts a la Unió So-

viètica en combat contra els alemanys. Recordava Girabau, membre del Comitè Nacional de la JSUC i comissari de divisió durant la guerra, que fou, pel que jo sé, el primer camarada que va tornar clandestinament des d'Amèrica per incorporar-se al nucli de direcció del PSUC a Catalunya, afusellat el 25 de gener de 1941, junt amb Larrañaga, Diéguez i altres dirigents del PCE.

Recordava Pinós, detingut i afusellat en la immediata postguerra, o Roca, que es va tirar a les rodes d'un autobús al carrer Pelai per tal d'impedir que la policia que el conduïa identifiques i detingues un altre camarada, amb els quals vaig treballar en el Comitè de Barcelona de les Joventuts Socialistes Unificades. Recordava Pere Valverde, afusellat el febrer de 1949 junt amb Carrero, Puig Pidemunt i Numen Mesures, al qual havia tornat a trobar en el sud de França, el 1946, en el curs en què ens preparàvem per passar clandestinament a Catalunya i que fou, a l'igual dels seus tres companys de martiri, un exemple de fermesa i de valor davant la policia, en el Consell de Guerra i davant l'escamot d'execució.

D'aquest període guardo i guardaré sempre el record de Moreno, amb qui vaig treballar el 1946, en el nucli de direcció de la JSU a França, durant els mesos que precediren el meu pas clandestí a Catalunya.

Dos anys més tard, el 1948, vaig tenir l'alegria de trobar-lo a Barcelona en la cita en què jo esperava l'enllaç-correu que regularment ens enviava la direcció del Partit des de França.

Moreno va venir diverses vegades a Barcelona amb aquesta missió, que comportava anar i tornar a peu a través dels Pirineus, i en un viatge posterior morí heroicament, amb els camarades Panyella i Solsona, en una topada amb la Guàrdia Civil que tingué lloc al terme municipal de Besalú, poble on són enterrats tots tres. Moreno tenia una aparença fràgil, que feia difícil d'imaginar que pogués suportar aquells viatges per la muntanya, que duraven fins dues

setmanes, en els quals els guies i enllaços del Partit marxaven únicament de nit, a través del bosc, evitant fins els camins de bast on hi hagués el risc de trobar algú, amb la metral·ladora a la mà i un sarró a l'esquena de quaranta o cinquanta quilos de pes. Jo he dit algun cop que considerava la meua feta més gran el fet d'haver resistit els viatges que en la meua primera etapa de clandestinitat vaig haver de fer a través dels Pirineus. Però jo no duia metral·ladora, el meu sarró era més lleuger, i només havia de seguir els guies, sobre els quals requeria tota la responsabilitat i seguretat del viatge.

Josep Gros ha donat en el seu llibre **Abriendo camino** una semblança de la feina que feien els guies i enllaços comunistes en aquells anys, quan la relació de la direcció del Partit des de França amb les organitzacions de l'interior i amb les guerrilles comportava travessar els Pirineus i territoris en què acampaven i muntaven guàrdia més de dos-cents mil soldats de l'Exèrcit de Terra i nombrosos contingents de la Guàrdia Civil.

A través d'aquestes paraules d'homenatge a la memòria de Moreno, de Solsona i de Panyella, voldria retre tribut a l'heroisme de tots els camarades que participaren en «l'equip de passos», com l'anomenàvem llavors, a tots es qui a la dècada del 40 van lluitar i van caure en les guerrilles, no tan sols en el nostre territori, sinó també a la URSS, a França i a d'altres països.

Voldria, així mateix, dedicar un record emocionat a Julián Grimau, responsable en aquests anys de la relació entre la direcció del Partit a França i les organitzacions de l'interior, que més tard assumí la direcció del PCE a Madrid i que seria, el 1963, l'últim dels comunistes afusellats pel franquisme.

Per això Julián Grimau simbolitza com ningú més, tots els comunistes caiguts en la lluita clandestina a tot Espanya, als quals fem extensiu aquest homenatge. Julián Grimau simbolitza també l'ajuda inestimable que el PCE proporcionà en la clandestinitat al PSUC, concretament a través de «l'aparell de passos», del qual, sota la direcció de Grimau, fou peça clau el camarada Josep Gros, membre del Comitè Central del PSUC.

El manifest d'«els fills dels vencedors i dels vençuts» al qual m'he referit abans, es publicà quan encara eren fresques a la meua memòria les tortures salvatges que la policia havia aplicat a alguns detinguts comunistes, com Angel Carrero i Pere Valverde, que els meus companys de detenció i jo mateix vam haver de suportar el 1951, i que encara van sofrir no menys intensament Miguel Núñez i altres camarades detinguts durant les dues dèca-

des posteriors. Aquesta sola dada posa en relleu la grandesa que significà l'adopció, per part de les direccions del PCE i del PSUC, de la política de Reconciliació Nacional, el 1956, i explica les dificultats que va trobar per tal que aquesta política fos entesa i acceptada pel conjunt del Partit.

Possiblement jo vaig poder entendre més fàcilment que altres veterans la política de Reconciliació Nacional, perquè des de la meua detenció el 1951 vaig rebre múltiples mostres de solidaritat de persones que havien combatut per convicció en el bàndol franquista però que després s'havien desenganyat i veien amb simpatia la nostra lluita.

L'adopció de la política de Reconciliació Nacional, el 1956, quan ni tan sols l'Església catòlica s'hi havia pronunciat a favor, fou decisiva per obrir noves possibilitats a la lluita antifranquista i a l'organització mateixa del Partit.

D'això en resultà el desenvolupament a la Universitat d'un moviment antifranquista, democràtic unitari, que inspiraren i protagonitzaren junts comunistes, socialistes, nacionalistes i cristians, i que va representar un estimul i una ajuda inestimables a les lluites reivindicatives que desembocaren en les grans vagues obreres del 1957 i 1958 i a l'aparició del moviment de Comissions Obreres. La política de Reconciliació Nacional no representà, per

tant, una renúncia al passat del Partit o una traïció als nostres caiguts, com alguns temien llavors. Fou, altrament, una contribució inestimable —potser la més important de tot el període de clandestinitat— a la ruptura de l'aïllament que els comunistes i el moviment obrer sofrien en aquella època, i al trànsit cap a una situació nova, més favorable per a la lluita i l'organització dels treballadors i del Partit mateix, és a dir, més favorable per prosseguir el combat pels objectius per què van donar la vida els militants del PSUC als quals retem homenatge.

Destaco aquí els orígens i la significació de la política de Reconciliació Nacional, per tal de fer constar explícitament que el nostre homenatge a la memòria i a l'exemple dels militants del PSUC caiguts en la lluita contra la dictadura és estrany a qualsevol idea de venjança o d'enyor de la violència.

Honorem la memòria dels comunistes que van caure en el combat, dels que van donar exemple de fermesa i de sacrifici en la defensa dels nostres ideals, en la lluita per la democràcia i pel socialisme, però estem fermament decidits a treballar perquè mai més no es tornin a produir enfrontaments sagnants entre espanyols, perquè mai més no pugui esdevenir-se una altra guerra civil entre dues fraccions del nostre poble.

Seguir l'exemple dels nostres màrtirs i dels nostres herois representa, actualment, inspirar-se en llur abnegació i capacitat de sacrifici per aportar la nostra contribució a les tasques —indubtablement no tan arriscades ni difícils— que avui poden fer avançar la causa per la qual ells van lluitar i morir.

Durant molts anys ser comunista va comportar córrer permanentment el risc de comiat de la feina, la detenció, la tortura i, en alguns períodes, l'afusellament. Però gràcies al sacrifici i l'esforç dels que van córrer aquests riscos, dels que van treballar i van lluitar en condicions tan difícils, avui tenim llibertat per defensar i difondre les nostres idees, per associar-nos en sindicats i d'altres entitats de masses, amb els nostres companys de feina o de residència, per reunir-nos i organitzar-nos com a comunistes, per invitar els joves i tots els partidaris del socialisme a venir a les nostres files.

Ésser fidels a la memòria dels nostres màrtirs i els nostres herois pressuposa alhora treballar tenaçment per estimular i promoure l'acció dels treballadors i d'altres sectors de la població en defensa dels seus drets i reivindicacions, contribuir a engrandir les organitzacions de masses, fer del PSUC un partit cada cop més fort i actiu, més capaç d'acomplir les seves responsabilitats dirigents en el procés revolucionari.

El gran objectiu immediat dels comunistes, de tots els revolucionaris del nostre país, fou, durant molts anys, aconseguir la llibertat. Ara que tenim la llibertat, la nostra responsabilitat consisteix a utilitzar-la com és degut, a recolzar-nos-hi per atraure a l'acció la majoria, per difondre les nostres solucions, per estimular la força capaç d'aconseguir les transformacions socialistes que constitueixen la nostra fita.

La via eurocomunista d'avenç al socialisme, que preconitzem els comunistes dels diferents pobles d'Espanya, s'anomena justificadament en el Programa del PSUC «revolució de la majoria». Els canvis que ha sofert Europa i el nostre país després de la segona guerra mundial, determinen que avui siguin àmpliament majoritàries les forces objectivament interessades a acabar amb el mode de producció capitalista i en la instauració del socialisme.

Els treballadors manuals i intel·lectuals que forneixen plus-vàlua al capital i les capes de la població explotades pels monopolis constitueixen la immensa majoria de la població. El capitalisme es manté a Espanya i a d'altres països europeus perquè la majoria de les seves víctimes n'accepten la dominació, voten a la dreta en les eleccions i no participen en la lluita pel socialisme, és a dir, el capitalisme es manté perquè la seva influència domina encara els caps de la majoria, que encara no tenen consciència de la convenien-

cia i de la possibilitat de realitzar la revolució socialista.

Però cada dia que passa en són més els que arriben a aquesta comprensió, els que entenen que la crisi econòmica i de societat que pateix Europa —fins i tot Espanya— i la solució dels grans problemes que anguniegen la humanitat requereixen transformar el sistema social capitalista i donar pas al socialisme. Un socialisme, és clar, que no serà la reproducció mimètica del que es construeix en d'altres països; un socialisme que respondrà a les condicions existents a Europa i a Espanya, del qual les llibertats polítiques i la democràcia seran un component fonamental.

Les dificultats del període de transició de la dictadura a la democràcia que ara vivim, agreujades per la crisi econòmica mundial i per la correlació de forces existent encara en el nostre país, provoca en no pocs comunistes i en altres revolucionaris reaccions d'impaciència, tendències a l'abandó i a l'abstenció. Sobreposar-se a aquestes reaccions i tendències negatives, contribuir a superar-les constitueix l'heroisme del nostre temps, la manera en què avui podem i devem seguir l'exemple dels qui van morir heroicament en anteriors combats.

L'esforç i el sacrifici dels que van caure en la lluita contra el feixisme en el nostre país durant els darrers 45 anys és una de les causes originàries dels canvis que s'ha produït en el nostre país i més enllà del nostre país.

S'ha dit amb raó, que la resistència espanyola al feixisme féu possible que altres pobles prenguessin consciència del perill que suposava el hitlerisme i es disposessin a fer-li front. Lamentablement, els governants dels EUA i de la Gran Bretanya permeten que el franquisme sobrevisqués després de la fi de la segona guerra mundial, i prolonga-

ren així durant tres dècades més els sofriments i la lluita del nostre poble. Però aquesta lluita també va donar els seus fruits i fou un factor determinant del declivi de la dictadura i dels canvis democràtics iniciats després de la mort del dictador.

Quan es produí la sublevació feixista el juliol de 1936, l'opció dels revolucionaris era clara: sumar-se a la lluita contra la sublevació. Després de la derrota, l'opció es va fer més complexa. Però sempre aparegué amb claredat que el nostre objectiu immediat se centrava en el fet d'acabar amb la dictadura i recobrar la democràcia.

Avui és més difícil determinar els camins pels quals anirem d'antuvi, però l'objectiu principal continua sent el mateix: avançar cap al socialisme, fer realitat les aspiracions per les quals lluitaren milions de comunistes i per les quals moriren aquells a la memòria dels quals retem avui homenatge en aquest acte.

Permeteu-me que, com a conclusió i cloenda de l'acte, afirmi en el vostre nom i en el de tots els militants del PSUC, la nostra decisió de defensar fins al final els interessos dels treballadors i de tot el poble, de forjar l'aliança de les forces del treball i de la cultura, de guanyar el suport de la majoria de la població per al nostre projecte de socialisme en llibertat, de consolidar la Catalunya autonòmica i l'Espanya democràtica que anem construint, de conquerir el socialisme i de bastir el comunisme a Catalunya i a tot Espanya.●

* Intervenció de Gregori López Raimundo, president del PSUC, en l'acte d'homenatge «als militants del PSUC que van donar la vida en la lluita contra la dictadura i, a través d'ells, a tots els caiguts per la llibertat de Catalunya». Barcelona, 24 de maig de 1980 (Palau de Congressos).

L. A.

Guia de lectura sobre l'imperialisme

Comencem pel que és més senzill, per una descripció dels fenòmens que actualment coneixem com a imperialisme:

M. Vázquez Montalbán: **Qué es el imperialismo**. Ed. La Gaya Ciencia.
F. Greene: **El enemigo**.

Constitueixen unes bones introduccions, la segona dirigida a una audiència americana. Però la teoria de l'imperialisme té la seva història i les seves diferents aportacions. Les seves bases teòriques centrals són les següents:

V. I. Lenin: **El imperialismo**. Diverses edicions (Progreso, Akal, etc.).

R. Hilferding: **El capital financiero**. Ed. Tecnos.

N. Bukharin; R. Luxemburg: **El imperialismo y la acumulación de capital**. Pasado y presente.

N. Bukharin: **La economía mundial y el imperialismo**. Ed. Ruedo Ibérico.

Donen les principals fites en l'elaboració de la teoria marxista de l'imperialisme. Una obra essencial, que va servir de base a Lenin, la de Hobson, no ha estat traduïda encara, per la qual cosa les referències apareixen de forma indirecta en algunes de les obres esmentades.

Ara bé, la teoria marxista té precedents en el mateix Marx, i després del període anterior a la primera guerra mundial, en què el conjunt d'obres que hem esmentat foren publicades, altres aportacions s'han afegit a les ja existents. Una història d'aquestes teories es pot trobar a

J. M. Vidal Villa: **Teorías del imperialismo**. Ed. Enlace.

M. Barrat Brown: **La teoría económica del imperialismo**. Ed. Alianza.

Les aportacions més modernes, que ambdós ressenyen, no són pas obres de lectura fàcil, però convé esmentar almenys les que han suposat una renovació del pensament marxista entorn dels fenòmens de l'imperialisme:

P. Baran, P. Sweezy: **El capital monopolista**. Ed. Siglo XXI.

A. Emmanuel i altres: **Comercio internacional e imperialismo**. Ed. Pasado y Presente (més senzill que

l'obra inicial del mateix autor).

S. Amin: **La acumulación a escala mundial**. Ed. Siglo XXI.

Totes elles són obres de lectura no gens fàcil, i sovint ho és més seguir-les, totalment o parcialment, amb alguna guia, com la de Vidal o la de Barrat Brown.

En aquestes teories modernes de l'imperialisme de Baran, Sweezy, etc., apareix com a element central l'empresa multinacional. Cal ampliar aquest camp. Dues col·leccions d'articles ens hi poden ajudar:

S. Hymer: **Empresas multinacionales**. Ed. Periferia.

P. Sweezy i altres: **Teoría y práctica de la empresa multinacional**. Ed. Periferia.

Finalment, una forma molt particular d'imperialisme, la que s'exerceix mitjançant les organitzacions internacionals, es pot trobar a

T. Hayter: **Ayuda e imperialismo**. Ed. Planeta.

Fins aquí hem parlat bàsicament de les causes de l'imperialisme. Però els efectes són quelcom que també s'ha de veure. Els efectes econòmics, a més dels que queden explicats en les descripcions incloses en els apartats anteriors, es poden veure clarament en

P. Jalee: **El tercer mundo en cifras**. Ed. Siglo XXI.

Però no interessen tan sols els efectes econòmics. A tots els nivells, l'imperialisme destrueix els països que explota, i els efectes genèrics han de veure's en la seva globalitat. Per això no hi ha substituït a

E. Galeano: **Las venas abiertas de América Latina**. Ed. Siglo XXI.

Necessàriament, una guia bibliogràfica com aquesta dona a vegades massa informació a qui solament vol introduir-se en el tema. En aquests casos convé reduir, i l'elecció passaria per la introducció de M. Vázquez Montalbán, el fullet clàssic de Lenin i les dues referències a situacions actuals: empreses multinacionals (el recull de Sweezy i altres) i ajuda i imperialisme (el llibre de T. Hayter). En qualsevol cas, l'obra de Galeano és aconsellable per a tothom.

nous horitzons

NÚMEROS ENDARRERITS

- Nº 33. Els comunistes i el parlamentarisme.
Joaquim Sempere.
La Carta 77.
- Nº 34. Jordi Pujol i el futur de Catalunya.
Joaquim Sempere.
La "comissió Trilateral" i la nova estratègia imperialista. *Antoni Domènech.*
- Nº 35. La crisi de l'estat unitarista a Espanya.
Antoni Montserrat.
Notes sobre la concepció del partit en Gramsci. *Màxim Loizu.*
- Nº 36. Sobre la tradició comunista i la seva vigència.
Joaquim Sempere.
Autonomia i Constitució. *Rafael Ribó.*
- Nº 37. La política marxista, és conscientment cultura? *Alfons Comín.*
El PSUC i la formulació d'una política lingüística democràtica. *Francesc Vallverdú.*
- Nº 38. El IV Congrés del PSUC i la seva relació amb els congressos anteriors.
Gregori López Raimundo.
Sobre la dictadura del proletariat.
Joaquim Sempere.
- Nº 39. Un debat per iniciar: partit i sindicat.
Jaime Aznar.
Partit de govern i de lluita. *Gianni Cerveti.*
- Nº 40. L'ocasió perduda de Jorge Semprún.
La redacció de N. H.
Objectius per una política territorial per a Catalunya. *Marçal Tarragó.*
- Nº 41. Cultura i lluita pel socialisme.
Joaquim Sempere.
Eleccions sindicals, democràcia obrera i lluita de classes. *Josep M. Rodríguez Rovira.*
- Nº 42. Partit, sindicat i socialisme. *Bruno Trentin.*
La primavera de Praga.
Conversa amb Jiri Pelikan.
- Nº 43. 1968, amb la perspectiva de deu anys.
Francesc de Carreras.
Les dones no es resignen. *Laura Tremosa.*
- Nº 44. Notes sobre la democràcia interna als partits comunistes. *Rafael Ribó.*
B. Brecht, el feixisme i la llibertat d'expressió. *Feliu Formosa.*
- Nº 45-46. Poders locals: comunistes i gestió pública
Jordi Borja.
L'eurocomunisme i l'actual etapa d'acumulació de forces. *Joaquim Sempere.*
- Nº 47-48. Número especial dedicat al:
Fet nacional i Països Catalans.
- Nº 49-50. Del consens com hegemonia: l'estratègia gramsciana. *Christine Buci-Glucksmann.*
- Nº 51. L'espai polític dels comunistes. Implantació i resultats electorals a Barcelona el 1977. *Joan Gay.*
Tendències del comunisme europeu i nova cultura. *Antoni Tàpies.*
- Nº 52. Sobre el partit dels comunistes de Catalunya. *Entrevista amb Antoni Gutiérrez Díaz.*
Dona i violència. *Terttu Eskelinen.*
- Nº 53. Algunes observacions sobre l'acció sindical en els serveis públics.
Josep Lluís López Bulla.
La família en la societat del benestar.
Agnès Heller.
- Nº 54. Vagues i eleccions. *Jaime Aznar.*
La immigració a Catalunya.
Gregori López Raimundo.
- Nº 55. Fets nacionals i Estat espanyol avui.
Entrevista amb Pierre Vilar.
Avortament: un debat que comença.
Teresa Pamies.

Completeu la vostra col·lecció de NOUS HORIZONS
fent una comanda
dels números endarrerits que us falten
a Vallespir, 171, Barcelona-14

PREUS ESPECIALS PER ALS NÚMEROS ENDARRERITS

- Nº 33-43 (ambdós incliusiu): 35 ptes.
Nº 51-52-53-55: 50 ptes.
Nº 54: 75 ptes.
Nº 45-46/49-50: 100 ptes.
Nº 47-48: 125 ptes.

Demaneu l'índex amb la relació de tots els articles publicats a
"Nous Horitzons"

Nom, Cognoms.....
 Domicili.....
 Població.....
 Província.....
 Desitjo subscriure'm a NOUS HORITZONS a partir del n.....
 per 10 números amb la tarifa ☐ ordinària: 1.250 pessetes
 Faré l'abonament de l'import per ☐ d'ajut: _____ptes
☐ Gir postal o telegràfic
☐ Taló nominal a NOUS HORITZONS
☐ Domiciliació bancària (ompliu el full adjunt i envieu-nos-el).
 Data _____

Nom.....
 Sr. Director de.....
 Agència.....
 Senyors, els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta
 n..... atenguin el rebut que, anualment,
 els presentarà NOUS HORITZONS pel pagament de la meua
 subscripció.
 Atentament.
 Signatura _____
 Data _____

Scissors icon

nous horitzons

n° 65 setembre 1980

Recordem al lector que NOUS HORITZONS no es publicarà durant els mesos de juliol i agost. El proper número apareixerà per la Festa de Treball (2ª setmana de setembre) amb l'index següent:

Reflexions sobre cultura popular

Joaquim Moles

La indústria del cine

Alfons Garcia Seguí

La ciència ficció

Carlo Frabetti

Televisió i societat

Manuel Vázquez Montalbán

Llenguatge i cultura de masses

Sebastià Serrano

La novel·la políciaca espanyola actual

Antoni Segarra

Reflexions barroeres entorn de temes essencials

Laura Tremosa

Ateneus populars

A.P.

nous horitzons

EXTRA

També en el mes de setembre sortirà un número extraordinari dedicat al tema de l'ensenyament, en el qual hi trobareu, entre altres, els treballs:

Ofensiva política de la dreta

Miguel Candel

Les noves lleis educatives

Eulàlia Vintro

Finançament i gestió

Jordi Vives

Comentaris al Club de Roma

Manuel Sacristán

Entorn de la universitat

Albert Coromines

La catalanització a l'escola

Anna Camps

Vacances a Moscú. Juliol/80

JOCOS OLÍMPICS 1980

Reservi ja el seu viatge a l'Olimpiada. Des de 71.050 ptes.

TULSA AGÈNCIA DE VIATGES (GAT. 498)
c/ Padilla, 173, tel. 245 80 00 - Barcelona (13)

**nous
horitzons**

125 — PTES